

Hovedoppgave

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
| Institutt for psykologi

Christiane M. W. Rynning
Andrea Sætersdal

Ungdoms oppfatninger om kjønnsforskjeller i seksuell kommunikasjon

Hovedoppgave i Profesjonsstudiet i psykologi
Veileder: Mons Bendixen, Leif Edward Ottesen Kennair
Desember 2019

Christiane M. W. Rynning
Andrea Sætersdal

Ungdoms oppfatninger om kjønnsforskjeller i seksuell kommunikasjon

Hovedoppgave i Profesjonsstudiet i psykologi
Veileder: Mons Bendixen, Leif Edward Ottesen Kennair
Desember 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for psykologi

Forord

Utgangspunktet for denne oppgaven var et ønske om å bidra til forebyggende arbeid mot ubehagelige seksuelle opplevelser i ungdomstiden. I prosessen fant vi tidlig ut at det fantes svært lite forskning på normal seksuell utforskning i ungdomstiden. Vi lurte derfor på hvordan man kunne forebygge ubehagelige seksuelle opplevelser, når man ikke vet hvordan normal og positiv seksuell utforskning foregår. Vi fikk dermed en stor motivasjon til å undersøke det normalpsykologiske ved seksualitet i ungdomstiden. Vi ønsket spesielt å få kunnskap om hvordan ungdom selv forventer og opplever at den seksuelle utforskningen skjer. Dette dannet bakgrunnen for at vi utviklet forskningsprosjektet “Ungdom og seksuell utforskning: forventninger, normer og seksuell kommunikasjon”. Denne hovedoppgaven er basert på deler av datamaterialet fra dette prosjektet. Vi har selv samlet inn data, utviklet problemstillinger og gjennomført analysene. Vi setter stor pris på at vi har fått utvikle vårt eget prosjekt slik vi ønsket, og har fått utforme alle stegene på veien. Dette har gitt oss stor innsikt i hele prosessen som ligger bak et forskningsprosjekt. Utviklingen av hovedoppgaven fra idé til sluttprodukt, har vært en lang og krevende, men ikke minst lærerik og spennende prosess. Det har bydd på flere oppturer og nedturer, men totalt sett har prosessen gitt oss mestringsfølelse og viktig lærdom vi vil ta med oss videre i livet.

Vi ønsker å takke Trondheim kommune for støtte og tro på prosjektet, og hjelp med å få kontakt med skolene. Takk til alle rektorer, lærere og ikke minst elever, som har gjort det mulig å samle inn datagrunnlaget for denne oppgaven. En stor takk til elevene, lærerne, helsesykepleieren og forelderen ved Sverresborg ungdomsskole som bidro med nyttige tilbakemeldinger til prosjektet under brukerutvalget. Tusen takk til Christianes lillebror, Bernhard, som i prosessen med utvikling av spørreskjemaet, bidro med viktige tilbakemeldinger fra en ungdoms synspunkt. Takk til Kyrre Svarva for viktig teknisk hjelp med spørreskjemaet. Vi vil også takke Tonje for gjennomlesning og nyttige kommentarer. En spesiell takk til våre to veiledere Mons Bendixen og Leif Edward Ottesen Kennair, for tilliten dere har vist oss gjennom prosessen, god veiledning fra start til slutt og mange interessante diskusjoner. Til slutt vil vi takke familie og venner for støtte og oppmuntring gjennom prosessen.

Trondheim, desember 2019.

Christiane M. W. Rynning og Andrea Sætersdal.

Sammendrag

Denne studien undersøker ungdoms seksualitet i et normalpsykologisk perspektiv, med fokus på oppfatninger om kjønnsforskjeller i seksuell kommunikasjon. Kunnskap om seksuell kommunikasjon kan være sentral for at ungdom skal oppleve positive seksuelle relasjoner og trygge seksuelle erfaringer. Studien ser på seksuell kommunikasjon som et tredelt fenomen: initiativtaking, ønske om seksuell aktivitet og signaler som sendes i en seksuell situasjon. Et utvalg ungdomsskoleelever (13-16 år) i Trondheim ($N = 436$, 55,9 % jenter og 43,4% gutter) svarte på et spørreskjema som inkluderte mål på pubertetsutvikling, sosioseksualitet, kjærestereelasjon, seksuelle milepæler, pornografieksposering og oppfatninger om kjønnsforskjeller i seksuell kommunikasjon. Resultatene viste at både gutter og jenter tror at det er gutter som oftest tar initiativ til både relasjonell og seksuell kontakt. Denne oppfatningen var klart sterkest for seksuell aktivitet. Det var ingen individuelle variabler utover kjønn som påvirket respondentenes oppfatning om kjønnsforskjeller i initiativtaking. Respondentene trodde også at gutter ønsker seksuell aktivitet uavhengig av relasjon til partner i større grad enn jenter. Det var mer sannsynlig å tro at både gutter og jenter ønsker seksuell aktivitet uavhengig av relasjon, jo høyere nivå respondenten hadde av sosioseksuelle holdninger og fysisk pubertet. Ungdommene oppfattet videre at gutter ønsker seksuell aktivitet betydelig oftere enn jenter. Det var mer sannsynlig å rangere guttenes seksuelle aktivitetsønske som høyt dersom man var gutt, hadde mer pornografieksposering og høyere nivå av både sosioseksuelle holdninger og seksuelle milepæler. Til slutt viste resultatene en stor spredning i hvilke eskalerende og deeskalerende seksuelle signaler ungdom opplever som mest vanlig. Totalt sett oppfattes gutter som aktive i eskaleringen, mens jenter oppfattes som aktive i deeskaleringen av den seksuelle situasjonen. Funnene diskuteres i lys av seksuell skriptteori, seksuell strategiteori og tidligere empiri. Til slutt diskuteres funnernes implikasjoner for praksis i utviklingen av seksualundervisningen og forebyggende tiltak mot seksuell trakassering blant ungdom.

Innledning

Seksualitet blir gradvis mer viktig i ungdomstiden, og de fleste blir seksuelt aktive i løpet av denne perioden (Fortenberry, 2013; Montemayor, 2019; Træen & Samuelsen, 2007). Trygge seksuelle erfaringer i ungdomstiden er sentralt for å utvikle en god seksuell helse, som er en viktig ressurs- og beskyttelsesfaktor i livet (Helse- og omsorgsdepartementet, 2016). En viktig del av seksuell utforskning er seksuell kommunikasjon. Metts og Spitzberg (1996) definerer seksuell kommunikasjon som metoder for å velge partnere en skal inngå en seksuell relasjon med, der det forhandles om blant annet lengden på relasjonen, hvilke seksuelle handlinger som skal utføres og hvilken betydning handlingene har. Seksuell interaksjon mellom to parter starter ofte med at en eller begge parter uttrykker seksuell interesse eller tiltrekning. Dersom interessen er gjensidig, vil partene gjennom ulike seksuelle signaler bli enige om seksuell aktivitet skal initieres og hvordan det skal utspille seg (Metts & Spitzberg, 1996). Kommunikasjon om sex er altså en viktig del av all seksuell aktivitet. Kunnskap om seksuell kommunikasjon blir derfor sentralt for at ungdom skal oppleve positive seksuelle relasjoner og trygge seksuelle erfaringer.

Denne studien vil undersøke ungdommers oppfatninger om kjønnsforskjeller i seksuell kommunikasjon, og hvilke ulike faktorer som kan spille inn på dette. Vi har to overordnede mål med studien. Det første målet er å forstå hvilke oppfatninger ungdom har om kjønnsforskjeller i seksuell kommunikasjon i en normal kontekst av seksuell utforskning. En slik forståelse av det normalpsykologiske mener vi er nyttig for å utvikle effektive forebyggende strategier mot seksuell trakassering mellom ungdommer. Det andre målet er å generere kunnskap som på sikt kan brukes til å forbedre seksualundervisningen til norske ungdommer. Kunnskap om hvordan ungdom opplever seksuell utforskning og kommunikasjon i tidlige ungdomsår, kan gjøre seksualundervisningen bedre tilpasset denne aldersgruppen.

Seksuell kommunikasjon og seksuell trakassering

For å forebygge seksuell trakassering mellom ungdom, antar vi det er viktig at ungdommene selv får bedre kunnskap om hvordan en seksuell situasjon kan foregå. Dagens forskning fokuserer hovedsakelig på negativ seksuell samhandling (Fortenberry, 2013). Vi vet mye om hvordan seksuell trakassering foregår, hvem som trakasserer og hvordan det påvirker psykisk helse (Barneombudet, 2018; Bendixen & Kennair, 2014; Berggrav, 2015). Vi vet blant annet at forekomsten av seksuell trakassering blant ungdommer er høy. En kartleggingsstudie av Bendixen og Kennair (2014) viste at 63% av jentene og 62% av guttene i videregående skole hadde vært utsatt for ikke-verbal seksuell trakassering, og 35% av

jentene og 25% av guttene hadde blitt usatt for fysisk seksuell trakassering. I tillegg begås en betydelig andel av seksuelle krenkelser og overgrep mot ungdom av unge under 18 år (Barbaree & Marshall, 2006; Hafstad & Augusti, 2019; Kripos, 2019; Mossige & Stefansen, 2016). Vi vet at seksuelle krenkelser kan bidra til både fysiske og psykiske helseplager (Bendixen & Kennair, 2014; de Haas, Timmerman & Höing, 2009). Det vi derimot ikke vet nok om er hvordan den normale seksuelle utforskningen mellom ungdom foregår. Seksuell kommunikasjon er en viktig normalpsykologisk side ved seksualitet, samtidig som det kan spille en sentral rolle i seksuell trakassering. Årsaken til dette er at den seksuelle kommunikasjonen ofte er komplisert og tvetydig, der verbale og ikke-verbale signaler kan signalisere interesse og intensjon på ulike måter (Grammer, Kruck, Juette, & Fink, 2000). Denne kompleksiteten gjør den seksuelle kommunikasjonen til tider vanskelig å tolke (Fichten, Tagalakis, Judd, Wright & Amsel, 1992). Til sammen tyder dette på at ungdoms kompetanse på seksuell kommunikasjon bør bli bedre. En rapport fra Barneombudet (2018) argumenterer for at det trengs mer og bedre undervisning om kropp, grenser og seksualitet, og at det er behov for mer forskning på området.

Tidligere forskning på voksne og unge tyder på at kontekst er viktig for tolkning og forståelse av seksuell kommunikasjon. O'Byrne, Hansen og Rapley (2008) sin kvalitative studie viste at menn i fokusgrupper sa at kvinners seksuelle signaler i utgangspunktet er lette å tolke. Mennene var klare på at kvinners ikke-verbale seksuelle kommunikasjon kunne tolkes som tydelig og forståelig kommunikasjon. Men så fort kommunikasjon relatert til seksuell trakassering og voldtekt ble tematisert i fokusgruppene, endret mennene mening og problematiserte den seksuelle kommunikasjonen som krevende å tolke. Denne studien er riktignok gjort på voksne, men lignende tendenser finnes i fokusgruppeintervjuer med ungdom. Indregard (2017) og Lande (2017) gjennomførte fokusgruppeintervjuer med ungdommer (16-19 år) om seksuell kommunikasjon i forpliktende og uforpliktende relasjoner. Her kom det frem at ungdom opplever at hoveddelen av seksuell kommunikasjon foregår på et ikke-verbalt nivå, ettersom verbal og tydelig kommunikasjon anses som flaut og ødeleggende for stemningen. En rapport fra Redd Barna om ungdoms oppfatning om voldtekt, samtykke og kjønnsroller (Berggrav, 2015), finner derimot en oppfatning om at samtykke til seksuelle handlinger er sterkt knyttet til å si klart og tydelig "ja" eller "nei". Her ser vi at konteksten og fokuset for studiene har en sentral betydning for hvordan unge og voksne opplever seksuelle signaler. I en kontekst av normal seksuell utforskning, forventes det bruk av ikke-verbale signaler. Men når konteksten er å unngå seksuelle overgrep, forventes det at man bruker tydelige, verbale signaler. I reelle seksuelle situasjoner kan man derimot ikke

alltid skille like klart mellom hva som er normal seksuell utforskning og hva som er seksuelle overgrep. Dette tyder på at det er viktig å studere seksuell kommunikasjon i en normalpsykologisk kontekst.

Seksualundervisning

Ungdom trenger kunnskap om seksuell kommunikasjon. En god måte man kan sikre at alle ungdommer får denne nødvendige kunnskapen, er gjennom seksualundervisningen i skolen. Helse- og omsorgsdepartementet (2016, s. 16) skriver: “for at seksualundervisning skal ha helsefremmende og forebyggende effekt, er det avgjørende at barn og unge får nødvendig kunnskap, før de havner i situasjoner der kunnskapen skal tas i bruk”. Sentrale kompetansemål for ungdomstrinnet (8.-10. trinn) innebærer tema som grensesetting og respekt, kjønnsroller i seksualitet og forskjellen på ønsket seksuell kontakt og seksuelle overgrep (Helse- og omsorgsdepartementet, 2016). Kompetansemålene legger derimot ingen føringer på når seksualundervisningen må skje i løpet av ungdomstrinnet og mange får den først i 10. trinn (15-16 år). Ulike ungdomsorganisasjoner rapporterer at kvalitetssikret seksualundervisning om kropp, identitet, grenser og lyst gis for sent i opplæringsløpet (Helse- og omsorgsdepartementet, 2016). Tidligere forskning har funnet at 23% av jentene og 19% av guttene i Norge har debutert seksuelt innen de er 15 år (Pedersen & Samuelsen, 2003). Dermed risikerer en rekke norske ungdommer å få nødvendig seksualundervisning etter at de har hatt sine første seksuelle erfaringer. Ved å få kunnskap om ungdoms seksuelle oppfatninger før de får egne erfaringer, kan man tilpasse seksualundervisningen etter ungdoms forventninger til seksuell interaksjon. På denne måten kan seksualundervisningen være forberedende og legge til rette for sunn og trygg seksualitet fra starten av, fremfor at seksualundervisningen ligger i etterkant av ungdommenes faktiske utforskning og kunnskap.

Teoretisk grunnlag for kjønnsforskjeller i seksuell kommunikasjon

Det er spesielt to perspektiver som er blitt anvendt for å forklare og predikere kjønnsforskjeller i seksualitet: seksuell skriptteori og seksuell strategiteori. Begge teoriene kan bidra til en forståelse av hvordan kjønnsforskjeller i den seksuelle kommunikasjonen kan oppstå og utspiller seg. I tillegg handler seksuell skriptteori og seksuell strategiteori hovedsakelig om voksnes seksualitet. I fravær av eksisterende teorier på ungdoms seksualitet, velger vi likevel å se til teorier ment for voksne i et forsøk på å forstå seksualitet hos ungdom.

Seksuell skriptteori. Seksuell skriptteori forklarer hvordan internaliserte skript eller kognitive mønstre hjelper oss med å forstå egne og andres handlinger, tanker og følelser (Gagnon & Simon, 2005). Slike skript brukes til å tolke og forstå sosial interaksjon, også seksuell interaksjon med andre. Teorien om seksuelle skript kommer opprinnelig fra Gagnon

og Simon (1973) og gir en forståelse av seksualitet som et kulturelt lært fenomen. Wiederman (2005) argumenterer for at de seksuelle skriptene som preger seksuell interaksjon læres allerede i barndommen. På denne måten blir seksualitet ansett som et sosialt konstruert fenomen, heller enn et rent biologisk fenomen som tar utgangspunkt i individuelle drifter (Gagnon & Simon, 2005). Seksuelle skript definerer hva sex og seksualitet er, hvem som gjør hva med hvem, når man gjør det, hvordan det gjøres og hva de seksuelle handlingene betyr (Gagnon & Simon, 2005). Disse skriptene kan altså påvirke både oppfatninger om og forventninger til seksualitet, og hvordan man faktisk handler i en seksuell situasjon.

Det finnes tre nivå av seksuelle skript: kulturelle, interpersonlige og intrapsykiske skript (Weiderman, 2015). Kulturelle skript er overordnede kulturelle narrativer som påvirkes av blant annet medier, lover, utdanning og religion. Slike kulturelle skript skaper en kontekst for ulike roller og forholdene mellom dem, og reflekterer hva som er passende og upassende i kulturen. De interpersonlige skriptene er situasjonsspesifikke og utvikles i samspill med andre, ved at man tilpasser de generelle retningslinjene fra de kulturelle skriptene til hver sosial situasjon. Intrapsykiske skript er den indre, individuelle opplevelsen av skriptene, og innebærer blant annet minner og fantasier om seksuell aktivitet. Alle disse tre nivåene av seksuelle skript interagerer dynamisk med hverandre (Weiderman, 2015). I ungdomstiden utvikles og raffineres de interpersonlige og intrapsykiske seksuelle skriptene, ettersom det er i denne perioden man først har seksuelle opplevelser med andre (Weiderman, 2015).

Kjønnsroller spiller en fundamental rolle i de seksuelle skriptene, da de sier noe om hvordan menn og kvinner skal handle i en seksuell relasjon (Wiederman, 2005). Ifølge tradisjonelle kjønnsrolleskript, forventes menn å være den initiativtakende parten, både til romantiske og seksuelle handlinger. Kvinner skal derimot være avventende, tilbakeholdne og begrense seksuell aktivitet (Wiederman, 2005). Tradisjonelle kjønnsrolleskript antar også at menn har sterkere sexlyst enn kvinner og oftere ønsker uforpliktende seksuelle forhold (Masters, Casey, Wells & Morrison, 2013). Videre har menn oftere sex for nytelsens skyld enn kvinner. Kvinners seksuelle skript er derimot i større grad preget av et ønske om nærhet og kjærlighet (Luria & Rose, 1979). Seksuell skriptteori hevder altså at det eksisterer ulike seksuelle skript for kvinner og menn, som fører til en kjønnsforskjell i atferd og opplevelse av seksuell aktivitet (Wiederman, 2005). Selv om de tradisjonelle kjønnsrollene har blitt mer likestilt over tiden, eksisterer det fortsatt en oppfatning blant både kvinner og menn om at menn skal ta initiativet til seksuelle handlinger og være den dominante og bestemmende i den seksuelle relasjonen (Masters et al., 2013; Sakaluk, Todd, Milhausen, Lachowsky & Undergraduate Research Group in Sexuality, 2014; Seal & Ehrhardt, 2003). Ungdoms

seksuelle skript ser også ut til å være preget av tradisjonelle kjønnsroller (Indregard, 2017; Lande, 2017).

Seksuell strategiteori. Seksuell strategiteori antar at en del av de seksuelle kjønnsforskjellene har evolusjonære årsaker. Det evolusjonære målet er reprodutiv suksess, og menn og kvinner har gjennom evolusjonen evolvert ulike seksuelle strategier fordi kjønnene har støtt på ulike reprodutive problemer (Buss & Schmitt, 1993). Hvilke seksuelle strategier man har, avhenger både av reprodutive problemer og konteksten for relasjonen, altså om man ønsker korttids- eller langtidsseksuelle relasjoner (Buss & Schmitt, 1993). Menns reprodutive problemer stammer fra begrensningen av hvor mange tilgjengelige fertile kvinner de kan befrukte. Kvinnens reprodutive problemer stammer derimot fra begrensninger i mengden og kvaliteten på mannens ressurser og gener. Bakgrunnen for seksuell strategiteori kommer fra Trivers' (1972) foreldreinvesteringsteori, som hevder at det kjønn som må investere mest i avkom, blir mer selektiv ovenfor partneren man får avkom med. Menn har gjennom menneskets evolusjon hatt større reprodutive fordeler av å ha mange partnere over en kort periode fordi de ikke trenger å investere mye i hvert avkom, og har derfor en større preferanse for korttids-seksuelle relasjoner. I motsetning vil det ikke øke kvinnens reprodutive suksess å ha flere partnere over kort tid ettersom hun kun kan føde ett barn i løpet av 9 måneder, og dermed må investere mer per avkom. Kvinner har derfor hatt større reprodutiv suksess av å ha langtidsrelasjoner med en partner som kan tilby støtte og hjelp til å ta vare på avkom.

Med bakgrunn i seksuell strategiteori kan man argumentere for at kvinner har evolvert til å bli mer opptatt av det emosjonelle og relasjonelle i møte med seksuelle partnere (Bendixen, Asao, Wyckoff, Buss & Kennair, 2017; Buss & Schmitt, 1993; Meston & Buss, 2007). Videre hevder seksuell strategiteori at menn har evolvert en preferanse for hyppigere seksuell aktivitet med flere partnere enn kvinner (Buss & Schmitt, 1993). Det er riktignok viktig å påpeke at seksuell strategiteori antar at både menn og kvinner gjennom evolusjonen har hatt reprodutive fordeler av korttids- og langtids seksuelle strategier (Buss & Schmitt, 1993). I tillegg eksisterer det også evolverte individuelle forskjeller innad i kjønnene som påvirker valg av strategi for korttids- og langtidsrelasjoner (Jackson & Kirkpatrick, 2007). Slike individuelle forskjeller forklarer seksuell strategiteori i form av sosioseksualitet. Sosioseksualitet handler om individuelle forskjeller i villighet til og aksept for å gå inn i seksuell aktivitet uten nærhet og forpliktelse (Jackson & Kirkpatrick, 2007; Simpson & Gangestad, 1991). På grunn av disse individuelle forskjellene, er det altså ingen enkeltstående strategi som alltid er best hverken for kvinner eller menn, selv om kvinner oftere har langtids-

seksuelle strategier og menn oftere har korttids-seksuelle strategier (Bendixen et al., 2017; Buss & Schmitt, 1993).

Denne studien undersøker ungdoms oppfatninger om andres seksuelle kommunikasjon, men seksuell strategiteori er hovedsakelig studert med tanke på å predikere atferd. Forskning tyder likevel på at sosioseksualitet også kan være knyttet til oppfatninger om andres atferd (Bendixen & Kennair, 2015), noe som indikerer at seksuell strategiteori kan bidra til en forståelse av oppfatninger om seksuell kommunikasjon.

Seksuell skriptteori og seksuell strategiteori predikerer i stor grad samme utfall av seksuelle kjønnsforskjeller, men gir to ulike forklaringer på dette. Skriptteori begrunner de seksuelle kjønnsforskjellene med sosialt konstruerte kjønnsnormer, mens evolusjonspsykologien mener at ulike reproduktive problemer gjennom evolusjonen har ført til grunnleggende psykologiske forskjeller mellom menn og kvinner. Felles for begge teoriene er riktignok at de mener kjønnsforskjellene skyldes internaliserte og ubevisste prosesser i individet. Seksuell skriptteori og seksuell strategiteori bidrar med en nyttig forståelsesramme for hvordan man kan forstå seksuell kommunikasjon.

Empirisk grunnlag for kjønnsforskjeller i seksuell kommunikasjon

Det finnes mange studier på seksuell kommunikasjon hos voksne og unge voksne. Det finnes derimot så vidt vi vet, svært lite evidensbasert forskning på ungdom innen dette området. For å kunne si noe om seksuell kommunikasjon, må man derfor i hovedsak se på studier med voksne utvalg. En rekke av disse studiene viser at menn oftere tar initiativ til samleie enn det kvinner gjør, både i forpliktete og uforpliktete relasjoner (Grøntvedt, Kennair & Mehmetoglu, 2015; Impett & Peplau, 2003; Kennair, Schmitt, Fjeldavli & Harlem, 2009; O'Sullivan & Byers, 1992). Det ser også ut til å være forskjeller i initiativtaking blant ungdommer. I to fokusgruppeintervjuer (Indregard, 2017; Lande, 2017), kommer det frem at ungdommer (16-19 år) har en oppfatning om at det er gutters rolle å ta initiativ til seksuelle handlinger, mens jenter har ansvar for å deeskalere atferd og være en slags "portvokter".

En mulig årsak til at menn oftere tar initiativet til seksuell aktivitet er at menn ønsker seksuell aktivitet oftere enn kvinner (Petersen & Hyde, 2010). Dette viser seg blant annet gjennom at menn masturberer og ser på pornografi oftere, og ønsker seg flere og varierte seksualpartnere (Petersen & Hyde, 2010; Schmitt et al., 2003). Kvinner er derimot mer opptatt av nærhet og relasjon til partner i seksuell aktivitet (Meston & Buss, 2007). Videre viser studier at menn i større grad enn kvinner er misfornøyd med frekvensen av seksuell aktivitet i parforholdet (Kennair et al., 2009; Smith et al., 2011; Træen, 2010).

Seksuelle signaler. Det finnes to ulike typer seksuelle signaler. Eskalerende signaler kan brukes for å signalisere at man ønsker seksuell aktivitet og/eller ønsker å øke intensiteten i en seksuell situasjon. Deeskalerende signaler brukes derimot for å signalisere at man ikke ønsker seksuell aktivitet og/eller ønsker å senke intensiteten i en seksuell situasjon. Jesser (1978) fant i et voksent utvalg at eskalerende signaler bestod av blant annet berøring, spørre direkte om sex, blikkontakt og kyssing. Over 70% i dette utvalget rapporterte at berøring var et vanlig tegn på ønske om samleie (Jesser, 1978). Videre rapporterte også 50% av respondentene at å spørre partneren direkte, var et vanlig tegn på ønske om samleie. På den andre siden fant O'Sullivan og Byers (1992) at fysisk kontakt og seksuelle bevegelser ble brukt mye oftere enn både direkte og indirekte verbale signaler.

I likhet med funn på voksne er det funnet at ungdom på 16 til 19 år vurderer samtykke til seksuell aktivitet basert på blick, kroppsspråk og gjengjeldelse av handlinger og berøringer (Indregard, 2017; Lande, 2017). Videre er også fravær av protest og tydelig avvisende kroppsspråk ansett som et samtykkende signal (Indregard, 2017; Lande, 2017). Ungdommene anså følgende tegn som typisk eskalerende signaler: å kle av seg selv eller partneren, ha høy intensitet (raske bevegelser, puste raskt) og berøring på intime steder (Indregard, 2017; Lande, 2017). Når det kommer til deeskalerende signaler, har forskning vist at følgende signaler er mest vanlige: si nei, fjerne hånden, trekke seg unna, stoppe opp (slutte å kysse), vri seg bort fra partneren og komme med unnskyldninger (Beres, 2010; Berggrav, 2015; Indregard, 2017; Lande, 2017). Det fremkommer at både eskalerende og deeskalerende signaler kan være svært varierte. Et viktig moment som kommer frem fra disse studiene er at fravær av handling kan være både et eskalerende og deeskalerende signal (Indregard, 2017; Lande, 2017). I tillegg vil det være individuelle forskjeller i bruk av signaler (Metts & Spitzberg, 1996). Ungdom kan derfor til tider kan ha vanskelig for å forstå signalene som sendes i en seksuell relasjon (Indregard, 2017).

Vi ser at seksuell kommunikasjon er komplisert og består av mange prosesser. Det handler blant annet om å ta initiativ til seksuell kontakt, ønske denne kontakten og signalisere hva man ønsker. Både teori og empiri viser at det finnes seksuelle kjønnsforskjeller mellom kvinner og menn. I tillegg er det også mange andre forhold som kan spille inn på seksualiteten.

Forhold som kan ha betydning for kjønnsforskjeller i seksuell kommunikasjon

Pubertet. En rekke studier har sett på sammenhengen mellom pubertet og utviklingen av seksualitet og seksuell atferd (Fortenberry, 2013; Ostovich & Sabini, 2005; Skoog, Sorbring, Hallberg & Bohlin, 2013). Jenter og gutter som kommer tidligere i puberteten enn

sine jevnaldrende, debuterer med samleie tidligere og er mer seksuelt aktive (Skoog & Özdemir, 2016a; 2016b). Tidlig pubertet er også assosiert med tidligere romantiske aktiviteter, som dating og flørting (Skoog, Stattin, Ruiselova & Özdemir, 2013), tidligere opplevelse av seksuell opphisselse og sterkere sexlyst (Ostovich & Sabini, 2005). I tillegg er ungdommer som kommer tidlig i puberteten mer utsatt for seksuell trakassering enn sine jevnaldrende (Skoog & Özdemir, 2016a; 2016b). Seksuell kommunikasjon vil være en del av alle disse romantiske og seksuelle aktivitetene som pubertet ser ut til å ha betydning for. Ingen studier ser direkte på sammenhengen mellom pubertet og oppfatninger om seksualitet, men da pubertet som nevnt er vist å ha sammenheng med seksuell atferd, kan det muligens også spille inn på seksuelle oppfatninger.

Sosioseksualitet (SOI). Sosioseksuell orientering er et begrep med utspring i seksuell strategiteori, og har betydning for om man hovedsakelig går inn i kortvarige eller langvarige seksuelle relasjoner (Buss & Schmitt, 1993; Simpson & Gangestad, 1991). Videre ses SOI på som en relativt stabil del av personlighetsstrukturen (Schmitt et al., 2003). De som skårer lavt på sosioseksuell orientering kalles *restriktive* individer. De krever mer forpliktelse og nærhet før de har sex med en partner. De som skårer høyt på sosioseksuell orientering kalles *ikke-restriktive* individer, og er mer komfortable med uforpliktende sex enn restriktive individer (Jackson & Kirkpatrick, 2007; Simpson & Gangestad, 1991). Ifølge Penke og Asendorpf (2008) finnes det tre komponenter av sosioseksualitet (målt med SOI-R): tidligere atferdsmessige seksuelle erfaringer, holdninger til uforpliktende sex, og lyst (tanker/fantasier om folk man ikke har et romantisk forhold til). Holdningskomponenten er det som måles i denne studien, ettersom vi antar at denne komponenten henger tettest sammen med ungdoms oppfatninger om seksuell kommunikasjon. Holdningskomponenten ved SOI-R måler hvor komfortabel man er med å ha sex i fraværet av kjærlighet, forpliktelse og emosjonell nærhet (Penke & Asendorpf, 2008).

Forskning på voksne viser at menn generelt har høyere samlet skåre på SOI enn kvinner (Clark, 2006; Schmitt, 2005). På holdningskomponenten til SOI-R skårer både kvinner og menn generelt høyt (ikke-restriktivt), og menn moderat høyere enn kvinner (Bendixen et al., 2017). Til tross for en generell kjønnsforskjell, fungerer sosioseksualitet som en individuell faktor innad i kjønnene. Grøntvedt et al. (2015) fant at de med høy skåre på lystkomponenten ved SOI, oftere tar initiativ til sex i kortvarige seksuelle forhold. Dette funnet gjaldt for begge kjønn. Videre er det funnet at unge voksne med en ikke-restriktiv sosioseksualitet trodde at deres venner hadde mer seksuelt liberale holdninger enn det som var oppfatningen til de med restriktiv sosioseksualitet (Agostinelli & Seal, 1998). Det ser altså ut

til at egen sosioseksualitet kan påvirke oppfatningen om andres seksuelle holdninger. Derfor kan SOI muligens kan spille en rolle for den seksuelle kommunikasjonen med andre. Det er i liten grad forsket på sosioseksualitet i tidlig ungdomstid (under 16 år), og man vet derfor lite om de samme tendensene blant voksne finnes blant ungdom.

Kjæresterelasjon. Den seksuelle utforskningen med andre vil alltid skje i en form for relasjon, men hvorvidt dette skjer i en kjæresterelasjon vil variere. En stor amerikansk studie fant at 23% av seksuelt aktive 16-åringene rapporterte å ha hatt uforpliktende sex, noe som indikerer at de resterende seksuelt aktive 16-åringene har hatt samleie med en mer etablert partner (Giordano, Manning, Longmore & Flanigan, 2012). Samme studie fant at rundt 50% av utvalget, bestående av ungdommer og unge voksne (12-23 år), kun hadde hatt sex med en partner man hadde et romantisk forhold til. Videre rapporterte 40% både romantisk og uforpliktende seksuell erfaring, mens under 10% rapporterte at seksuell atferd kun skjedde i uforpliktende relasjoner. Træen og Samuelsen (2007) viser også at de fleste ungdommene i deres norske utvalg hadde vært i et forpliktet forhold med partneren sin før sitt første samleie. De fleste unge ser derfor ut til å tilegne seg seksuell erfaring med en romantisk partner.

Grad av forpliktelse til partner ser ut til å påvirke i hvilken grad man tar initiativ til seksuell kontakt. Grøntvedt, Kennair og Mehmetoglu (2015) fant i sin studie at jo mer tilknyttet og forpliktet menn var til en relasjon, jo mindre initiativ tok de til sex. Kvinner tok derimot oftere initiativ til sex ettersom lengden på relasjonen økte og jo mer kompatible de opplevde at de var med partner. Relasjonen til partner kan også ha betydning for hvordan man kommuniserer i en seksuell situasjon. Ungdommene i studien til Indregard (2017) påpekte at det å være i en kjæresterelasjon gjorde den seksuelle kommunikasjonen lettere. Noen av ungdommene fremhevet at det var enklere å snakke med en kjæreste enn en man ikke er kjæreste med, om hva man ønsker eller ikke ønsker å gjøre. Samtidig mente ungdommene det var mindre behov for verbal kommunikasjon og klargjøring i en kjæresterelasjon, da man kjente hverandre godt og enklere forstod hverandres ikke-verbale signaler.

Seksuelle milepæler. I ungdomstiden skjer det en gradvis opparbeiding av seksuell erfaring, der man skrittvis beveger seg fra mindre avanserte seksuelle milepæler som klining, til mer avanserte seksuelle milepæler, som samleie (Jakobsen, 1997). Empiriske studier på norske utvalg bekrefter denne opparbeidingen av seksuell erfaring, og viser også at gutter og jenter i stor grad har de samme stegene i den seksuelle utforskningen (Pedersen og Samuelsen, 2003; Træen og Samuelsen, 2007). Over 50% av norske 13-14 åringer har klint med noen (Pedersen & Samuelsen, 2003), noe som antyder at den seksuelle utforskning starter i 13-14 års

alderen eller tidligere, og at kyssing og klining for mange ser ut til å være startpunktet for seksuell utforskning med andre.

Opparbeidingen av seksuell erfaring innebærer ofte beføling som en del av stegene. Beføling kan deles inn i to kategorier: beføling utenom bryster og kjønnsorgan, og beføling på bryster og kjønnsorgan, inkludert onanering av partner (LeVay & Valente, 2006). Beføling på kjønnsorgan har for de fleste ungdommer senere debut (Pedersen & Samuelsen, 2003; Træen & Samuelsen, 2007). Pedersen og Samuelsen (2003) fant at 41% av guttene og 34% av jentene i 13-14 års alderen hadde befølt eller blitt befølt på overkroppen. Videre hadde 23% av guttene og 16% av jentene befølt eller blitt befølt på kjønnsorganet.

Samleie anses ofte som den mest avanserte seksuelle milepælen. Ungdata undersøkelsen fra 2019 viser at blant de ungdommene i 3. klasse på videregående skole som hadde debutert seksuelt (64% av guttene, 70% av jentene), hadde 21% av guttene og 24% av jentene samleiedebutert før de var 16 år (Bakken, 2019). Wight et al. (2008) fant i sin studie at de fleste ungdommer på 16 år hadde en positiv opplevelse av sitt første samleie, mens en tredjedel av ungdommene angret på sitt første samleie. De første seksuelle milepælene og erfaringene til ungdom, kan muligens påvirke deres seksuelle oppfatninger.

Pornografieksposering. Medietilsynet publiserte i 2018 en undersøkelse om barn og unges medievaner og opplevelser, der det kom frem at 42% av ungdom på 13-18 år hadde sett pornografi på internett. Andelen var betydelig høyere blant guttene, der 61% av guttene på 14 år hadde sett pornografi, mot 14% av jentene. Andelen som hadde sett på pornografi på nett økte med alderen, og ved 16 års alder hadde 24% av jentene og 70% av guttene sett på pornografi (Medietilsynet, 2018).

En oversiktsartikkel på ungdoms pornografibruk fra 1995 til 2015 av Peter og Valkenburg (2016), viser at pornografieksposering har en sammenheng med mer positive holdninger til uforpliktende seksuell utforskning. Samtidig finner de at ungdomspopulasjonen generelt sett er restriktive når det kommer til uforpliktende sex. Dette betyr at pornografieksposering ser ut til å ha en sammenheng med noe mindre restriktive seksuelle holdninger (Peter & Valkenburg, 2016). Det er viktig å påpeke at seksuelle holdninger i denne sammenhengen ikke er sosioseksuelle holdninger. Det handler likevel i stor grad om det samme; holdninger til uforpliktende sex utenfor en romantisk relasjon. Pornografieksposering er også funnet å ha svake sammenhenger med mer kjønnsstereotypiske holdninger, spesielt i form av objektivisering av kvinner og fremstilling av mannen som den dominante i den seksuelle relasjonen (Peter & Valkenburg, 2009; To, Ngai & Kan, 2012). Sammenhengene mellom pornografieksposering og mindre restriktive og mer kjønnsstereotypiske seksuelle

holdninger, gir grunn til å tro at pornografibruk også kan ha en sammenheng med ungdoms oppfatning av seksuell kommunikasjon.

Denne studien

Denne studien ønsker å undersøke oppfatninger om seksuell kommunikasjon i et normalpsykologisk perspektiv. Grunnen til dette er at forskning på seksualitet i ungdomstiden i stor grad har hatt et problemorientert fokus med prevensjonsbruk, kjønns sykdommer, uønsket graviditet, debutalder for samleie, og trakassering og overgrep i spissen (Fortenberry, 2013). Ved å forstå det normalpsykologiske ved seksuell kommunikasjon, kan man muligens bidra til å redusere noen uønskede og ubehagelige seksuelle situasjoner mellom ungdom. Vi ønsker å undersøke om ungdoms oppfatninger om kjønnsforskjeller i seksuell kommunikasjon stemmer overens med det tidligere studier har funnet om faktisk atferd, og hvordan dette kan forstås i lys av seksuell skriptteori og seksuell strategiteori. Vi undersøker videre kjønnsforskjeller på to nivå. Det ene nivået er hvorvidt ungdom har en oppfatning om at gutter og jenter har ulike roller i den seksuelle kommunikasjonen. Det andre nivået er om gutter og jenter har de samme oppfatningene om disse rollene eller ikke.

Seksuell kommunikasjon er et bredt fenomen som omfatter mange prosesser. For å studere dette, kan det være nyttig å dele opp fenomenet. Vi har valgt å undersøke oppfatningen om gutters og jenters seksuelle kommunikasjon som et tredelt fenomen; initiativtaking, ønske om seksuell aktivitet og seksuelle signaler (eskalerende og deeskalerende). Ønske om seksuell aktivitet omfavner i denne studien oppfatninger om hvorvidt man ønsker seksuell aktivitet uavhengig av relasjon til partner og hvor hyppig man ønsker seksuell aktivitet. Vi vil undersøke om andre faktorer som gjennom teori og empiri har vist seg å være relevant for seksualitet, også påvirker ungdommers oppfatning om seksuell kommunikasjon. Følgende faktorer ble valgt ut: kjønn, alder, pubertetsutvikling, holdningskomponenten til sosioseksualitet, kjærestereelasjon, opparbeiding av seksuelle milepæler og pornografieksponering. Figur 1 illustrerer en oversikt over inndelingen av seksuell kommunikasjon og faktorer som vi vil undersøke om har en sammenheng med oppfatninger om seksuell kommunikasjon.

Når det gjelder ungdoms oppfatning om kjønnsforskjeller i initiativtaking til relasjonell og seksuell kontakt, vil vi undersøke følgende tre forskningsspørsmål:

Forskningsspørsmål 1a: Tror ungdom at gutter tar initiativ til relasjonell og seksuell kontakt oftere enn jenter (Wiederman, 2005)?

Forskningsspørsmål 1b: Har ungdom en oppfatning om at det finnes en større kjønnsforskjell i initiativ til seksuell aktivitet enn til annen relasjonell og seksuell kontakt (Buss & Schmitt, 1993)?

Forskningsspørsmål 1c: Hvilke individuelle faktorer påvirker ungdoms oppfatninger om kjønnsforskjeller i initiativtaking?

Når det gjelder ungdoms oppfatning om kjønnsforskjeller i ønske om seksuell aktivitet, vil vi undersøke følgende fire forskningsspørsmål:

Forskningsspørsmål 2a: Tror ungdom at gutter ønsker seksuell aktivitet mer uavhengig av relasjon enn jenter (Wiederman, 2005)?

Forskningsspørsmål 2b: Hvilke individuelle faktorer påvirker ungdoms oppfatninger om betydningen av relasjon i ønske om seksuell aktivitet?

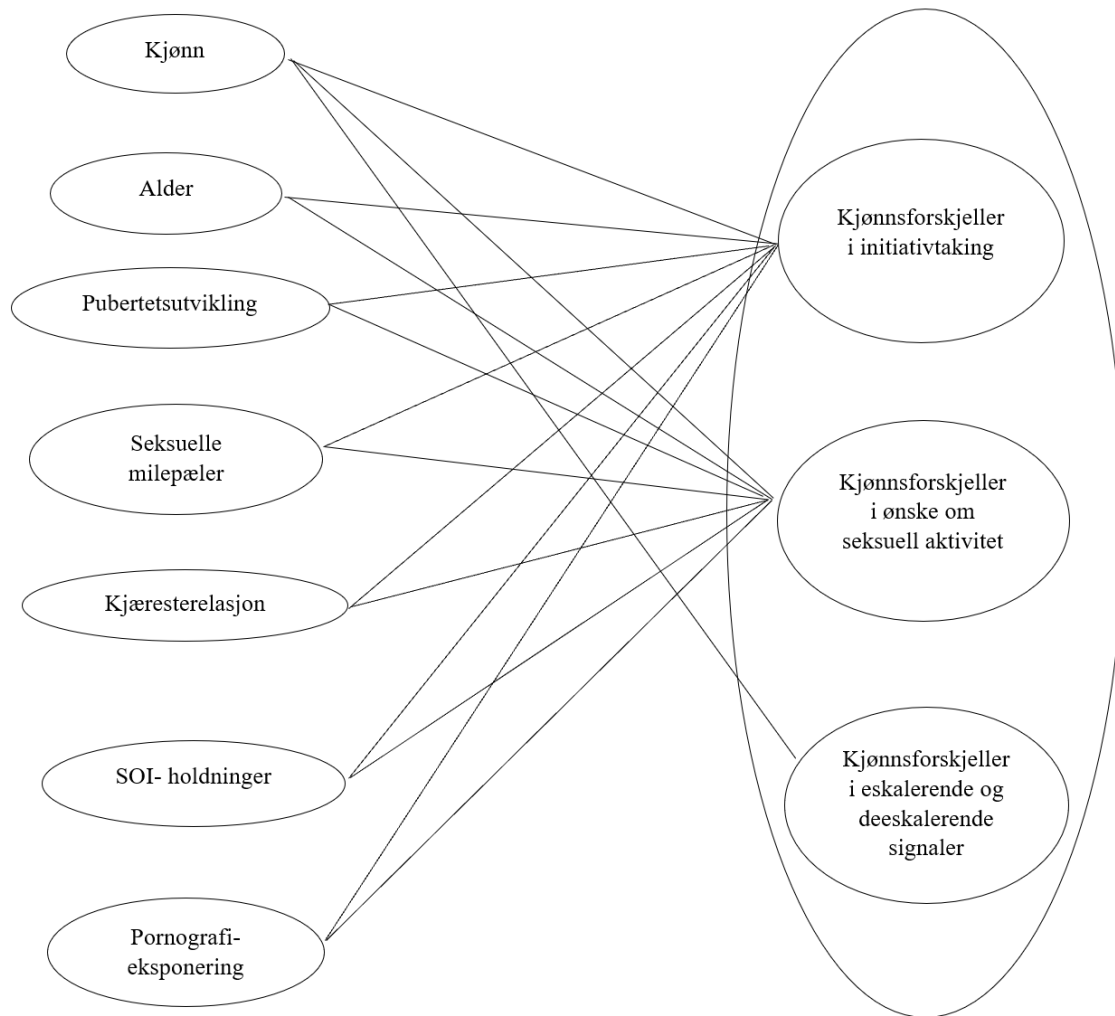
Forskningsspørsmål 2c: Tror ungdom at gutter ønsker seksuell aktivitet oftere enn jenter, og at jenter *ikke* ønsker seksuell aktivitet oftere enn gutter (Buss & Schmitt, 1993; Wiederman, 2005)?

Forskningsspørsmål 2d: Hvilke individuelle faktorer påvirker ungdoms oppfatninger om hvor ofte gutter og jenter ønsker og *ikke* ønsker seksuell aktivitet?

Når det gjelder ungdoms oppfatning om jenter og gutters bruk av seksuelle signaler, vil vi undersøke følgende forskningsspørsmål:

Forskningsspørsmål 3: Hvilke eskalerende og deeskalerende signaler tror ungdom det er vanlig å bruke i en seksuell situasjon, og eksisterer det en kjønnsforskjell i disse oppfatningene?

**OPPFATNINGER OM KJØNNSFORSKJELLER
I SEKSUELL KOMMUNIKASJON**

Figur 1. Illustrasjon av tredelingen av oppfatninger om kjønnsforskjeller i seksuell kommunikasjon, de ulike faktorene som undersøkes og deres mulige innvirkning på oppfatningene.

Metode

Design og prosedyre

Forskningsprosjektet er en tverrsnittsstudie bestående av en anonym nettbasert spørreundersøkelse for elever i ungdomsskolen. Alle offentlige ungdomsskoler i Trondheim kommune ble invitert til å delta i studien. Gjennom kommunaldirektørens stab for oppvekst og utdanning, ble rektorer ved et utvalg ungdomsskoler i Trondheim kontaktet. Vi kontaktet selv rektorene ved de resterende skoler. Av i alt 18 ungdomsskoler var det 10 som sa ja til deltagelse, enten med hele skolen, enkelte trinn eller enkelte klasser. Fire skoler fikk ikke gjennomført undersøkelsen innen fristen, noe som resulterte i et utvalg basert på elever fra 6 ungdomsskoler i Trondheim kommune.

Rektorer ved deltagende skoler fikk tilsendt fire informasjonsskriv: (1) generell informasjon om studien til skolens ansatte og skolehelsetjenesten, (2) informasjons- og samtykkeskjema til elever under 16 år, (3) informasjons- og samtykkeskjema til elever over 16 år og (4) informasjons- og samtykkeskjema til foreldre (se Appendiks A).

Alle deltagende skoler fikk tilbud om besøk for å informere elever og lærere om studien. To skoler valgte å benytte seg av dette tilbudet. Ved besøk fikk elevene skriftlig og muntlig informasjon om studien. Ved skoler der besøk ikke ble benyttet, var skolens ledelse ansvarlig for å informere elever om undersøkelsen. Skolens ledelse ved alle deltagende skoler, sørget for spredning av informasjons- og samtykkeskriv til foreldre gjennom en elektronisk meldebok som benyttes av alle skoler i Trondheim kommune.

Innhenting av samtykke. Etter krav fra Regional etisk komité (REK midt, 2018/2160, se Appendiks B) måtte elever under 16 år ha aktivt samtykke fra begge foreldre/foresatte for å delta i studien. Skolen kunne selv velge om de ønsket å innhente aktivt samtykke fra foreldre/foresatte gjennom skolens elektroniske meldebok ved å krysse av for "ja" til barnets deltagelse, eller gjennom skriftlig, fysisk samtykke på et samtykkeskriv elevene fikk med seg hjem. Noen skoler benyttet også begge muligheter. Elever over 16 år samtykket selv til deltagelse ved å levere skriftlig samtykke til lærer før besvarelse. Alle elever, uavhengig av alder, hadde selv mulighet til å avstå fra deltagelse, selv om foreldre hadde gitt samtykke. Elevene ble også opplyst om at det var mulig å trekke seg under selve undersøkelsen.

Administrering av undersøkelsen. Spørreundersøkelsen foregikk på SelectSurvey, en programvare for gjennomføring av nettbaserte spørreundersøkelser. Elevene fikk utdelt internettlinken og passord til SelectSurvey av lærer og elevene benyttet egen PC/Chromebook under besvarelsen. Undersøkelsen ble gjennomført i en klassesstime. Klassens lærer for timen

hadde ansvaret for gjennomføring og hadde på forhånd fått utdelt en sjekkliste for gjennomføring (se Appendiks C). Under administreringen ble elevene plassert med god avstand fra hverandre, slik at alle kunne besvare undersøkelsen i ro og fred. For å øke elevenes opplevelse av konfidensialitet, ble læreren oppfordret til å ikke gå rundt i klasserommet under besvarelsen. Elever som ikke deltok i undersøkelsen, gjorde tilsvarende skoleoppgaver på pc. Det ble ikke gitt kompensasjon for deltagelse.

Respondenter

Utvalget bestod av ungdomsskoleelever i Trondheim kommune. Ettersom skolens ledelse selv rekrutterte elever ved de deltagende skolene, og antall elever som ble invitert ikke ble registrert, er det derfor ikke gjort beregninger av svarprosent. Totalt 436 elever svarte på undersøkelsen. Tolv respondenter ble fjernet på grunnlag av fullstendig monoton besvarelse på sentrale deler av spørreskjemaet. Ytterligere tester for uteliggere avdekket ingen respondenter med vesentlig avvikende svar. Det endelige utvalget bestod av 424 ungdommer. Respondentene var mellom 13 og 16 år, med en gjennomsnittsalder på 14,8 år. Fordelingen av alder var noe ulik, med 9,4% ($n = 40$) 13-åringer, 31,8% ($n = 135$) 14-åringer, 26,4% ($n = 112$) 15-åringer, og 32,3% ($n = 137$) 16-åringer. Kjønnfordelingen var relativt jevnt med 55,9 % jenter ($n = 237$) og 43,4% gutter ($n = 184$). Av respondentene var det 0,7 % som oppga at de definerte seg som noe annet. Da dette bestod av kun 3 respondenter, var de ikke representative for sin gruppe, og ble derfor ikke inkludert i analyser som ser på kjønn. Videre rapporterte 10,4 % ($n = 44$) av respondentene at de var i en kjærestereelasjon, 13,9 % ($n = 59$) at de "holdt på med noen", og 75,7 % ($n = 321$) rapporterte at de ikke var i en kjærestereelasjon.

Måleinstrumenter

Spørreskjemaet bestod av i alt 103 ledd. Spørreskjemaet er vedlagt i sin helhet i Appendiks D, men kun elementer som er brukt i denne oppgaven omtales her.

Pubertetsutvikling. I likhet med Alsaker (1992), ble det skilt mellom fysisk pubertet og relativ pubertet i forhold til jevnaldrende. Selvrapportert fysisk pubertet ble målt med følgende spørsmål: "*hvor mye hår har du fått..*". Spørsmålet ble spesifisert til å innebære "*under armene*" og "*i skrittet (underlivet)*", der respondentene rangerte hårveksten sin på en 5-punkts Likert skala (1 = *ingenting* til 5 = *svært mye*). Den indre konsistensen på målet for fysisk pubertet var akseptabel (Cronbach's alpha (α) = .69).

Relativ pubertetsutvikling er et mål som kan bli påvirket av hvilke jevnaldrende som fungerer som referansegruppe (Alsaker, 1992). Respondentene ble stilt spørsmålet: "*Hvor langt mener du kroppen din har utviklet seg, sammenlignet med de andre elevene i klassen av*

samme kjønn?”, der de rangerte relativ pubertetsutvikling på en 5-punkts Likert skala (1 = *klart mindre enn de andre*, 3 = *omtrent som de andre*, 5 = *klart mer enn de andre*).

Korrelasjonen mellom fysisk pubertet og relativ pubertet var på .21 for jenter ($N = 230$, $p = .001$) og .46 for gutter ($N = 183$, $p < .001$). De svake til moderate korrelasjonene tyder på at disse to målene for pubertetsutvikling ikke måler helt samme fenomen (Alsaker, 1992).

Seksuelle milepæler. Seksuelle milepæler ble målt ved at respondentene rapporterte om de selv hadde oppnådd en seksuell milepæl eller ikke, eksempelvis “*Har du hatt samleie/ligget med noen*”, med svaralternativene 1 = *ja* og 2 = *nei*. Spørsmålene ble etterfulgt av underspørsmålet: “*Hvis ja, hvor gammel var du første gang*”. Med bakgrunn i teoretisk (Jakobsen, 1997) og empirisk (Pedersen og Samuelsen, 2003; Træen og Samuelsen, 2007) forståelse av opparbeiding av seksuelle milepæler i ungdomstiden, ble det laget en variabel som rangerte seksuelle milepæler fra 0 til 4, avhengig av hvor avanserte milepæler respondenten hadde oppnådd. Kun de seksualatferdene som er ansett som seksuelle milepæler i seksuell utforskning med andre ble inkludert i variabelen¹. De seksuelle milepælene ble rangert på følgende måte: 0 = *har ikke oppnådd noen seksuelle milepæler*, 1 = *har klint med noen*, 2 = *har befølt noen på overkroppen*, 3 = *har runket/fingret noen* og 4 = *har hatt samleie*.

Kjæresterelasjon. Kjæresterelasjon ble målt ved spørsmålet: “*Har du kjæreste nå?*”, med svaralternativene 1 = *ja*, 2 = *nei*, og 3 = *nei, men holder på med noen*. Grunnet få respondenter i kategoriene “kjæreste” og “holder på med noen”, sammenlignet med de som ikke var i en relasjon, ble det laget en dikotom variabel: 0 = *ikke i en relasjon* og 1 = *har kjæreste eller holder på med noen*.

Sosioseksualitet. Det ble tatt utgangspunkt i både et tidligere utviklet og utprøvd ungdomsmål for holdningskomponenten av SOI (Øvsthus, 2011) og etablerte voksenmål (SOI; Simpson & Gangestad, 1991; SOI-R; Penke & Asendorpf, 2008) for å utvikle et mål på SOI for ungdom. Øvsthus (2011) sitt ungdomsmål ble videreutviklet og spesifisert til å bestå av 5 spørsmål. Her ble det etterspurt grad av aksept for ulike seksuelle handlinger utenfor en relasjon med følgende formulering: “*Hvis det er en person du ikke er kjæreste med eller*

---

¹ Munnsex ble ikke tatt med som et steg i opparbeidingen av seksuelle milepæler. Grunnen til dette er at munnsex i nordiske kontekster ikke ser ut til å være et steg på veien til samleie, men at det heller fungerer som en variasjon av seksuell aktivitet (Træen og Samuelsen, 2007). Munnsex har en relativt lik, men noe senere debut enn samleie (Pedersen og Samuelsen, 2003; Træen og Samuelsen, 2007). Omtrent 80-90% av de som hadde hatt samleie, hadde også hatt munnsex, mens kun 13-14 % hadde hatt munnsex uten å ha hatt samleie (Pedersen og Samuelsen, 2003).

forelsket i, hvor OK synes du det er å...”. Respondentene rangerte svarene sine på en 5-punkts Likert skala fra 1 = *aldri OK* til 5 = *alltid OK* for følgende seksuelle handlinger: *kline*; *beføle på kjønnsorgan*; *ligge naken sammen med*; *ha munnsex*; og *ha samleie*. Målets indre konsistens ble vurdert ved inter-item reliabilitetsanalyse som gav en Cronbach’s alpha (α) = .96.

Pornografieksposering. Pornografieksposering ble målt med følgende formulering: “Hvor ofte ser du på porno?” Respondentene svarte langs en 7-punkts skala med alternativene: 1 = *aldri*, 2 = *sjelden*, 3 = *en gang i måneden*, 4 = *2-3 ganger i måneden*, 5 = *en gang i uka*, 6 = *flere ganger i uka*, 7 = *hver dag*.

Seksuell kommunikasjon. Det ble utviklet nye mål for seksuell kommunikasjon, som tok for seg ulike aspekter: initiativtaking til relasjonell og seksuell kontakt; ønske om seksuell kontakt; og seksuelle signaler for eskalering og deeskalering. De ulike målene på seksuell kommunikasjon er i hovedsak utviklet basert på en kvantifisering av tidligere kvalitative studier (Indregard, 2017; Lande, 2017) og egenutviklet med teoretisk grunnlag i seksuell skriptteori og seksuell strategiteori.

Initiativtaking til relasjonell og seksuell kontakt. Oppfatninger om initiativtaking til relasjonell og seksuell kontakt med en man er interessert i, ble målt gjennom en 5-punkts skala. Respondentene skulle vurdere hvem de trodde oftest tok initiativ til følgende handlinger: *sende melding*; *be med ut*; *spørre om å være kjærester*; *kysse*; og *starte seksuell aktivitet*. Skalaen ble rangert slik: 1 = *alltid gutten*, 2 = *oftere gutten*, 3 = *begge like mye*, 4 = *oftere jenta*, 5 = *alltid jenta*. Målet ble utviklet med bakgrunn i seksuell skriptteori som hevder at menn oftest er den initiativtakende part (Wiederman, 2005) og kvalitative utsagn fra ungdom om kjønnsnormer i initiativtaking i studiene til Indregard (2017) og Lande (2017). For å enklere tolke dataene, ble 5-punkts skalaen omkodet på følgende måte: -2 = *alltid jenta*, -1 = *oftere jenta*, 0 = *begge like mye*, 1 = *oftere gutten*, 2 = *alltid gutten*.

Ønske om seksuell kontakt. Det ble utviklet to mål for ønske om seksuell kontakt med bakgrunn i følgende scenario: “En jente og en gutt på xx år er alene på et rom. De ligger på sengen og begynner å kline og forsiktig å ta på hverandre.” Antall år tilsvarte respondentens egen alder. Det første målet undersøkte ønske om seksuell kontakt i forbindelse med relasjon til partner. Her skulle respondentene vurdere om jenta og gutten i scenarioet ønsket å starte seksuell aktivitet, med følgende spørsmålsformulering “Tror du jenta/gutten ville ønsket å “gå videre” (*rote*, *beføle*, *ha samleie*) i en slik situasjon?” Respondentene kunne da velge mellom tre alternativer: 1 = *Ja, uansett om de er kjærester eller ikke*; 2 = *ja, men kun om de er kjærester*; eller 3 = *nei*. Det andre målet handlet om frekvens i ønske / ikke ønske om

seksuell kontakt. Respondentene ble her bedt om å vurdere hvor ofte de trodde en jente/gutt ville ønsket å gå videre i en slik situasjon, og hvor ofte de trodde en jente/gutt ikke ville gått videre. Dette ble rangert på en 5-punkt Likert skala fra 1 = *alltid* til 5 = *aldri*. Målene ble utviklet på bakgrunn av seksuell skriptteori (Gagnon & Simon, 2005), seksuell strategiteori (Buss & Schmitt, 1993) og funn fra Indregard (2017) og Lande (2017).

Seksuelle signaler. Eskalerende og deeskalierende signaler ble målt gjennom det samme scenarioet beskrevet ovenfor. Respondentene ble bedt om å vurdere hvordan jenta/gutten ville signalisert ønske om og ikke ønske om seksuell aktivitet. Respondentene kunne velge ett av følgende alternativer for eskalerende signaler: *vente til hun/han gjøre noe / tar det første skrittet; ta på henne/han under klærne; ta på de samme stedene som hun/han gjør; kle av seg selv; si ifra om at hun/han ønsker å gå videre; eller noe annet*. Blant de deeskalierende signalene, kunne respondentene velge ett av følgende alternativer: *ligge stille; ikke ta på henne/han like mye; snu seg vekk; flytte hånden hennes/hans; snakke om andre ting eller finne på en unnskyldning; si nei; dytte unna; eller noe annet*. Valg av alternativer for signalisering ble basert på Indregard (2017) og Lande (2017).

Analyser

Alle analysene ble gjennomført i SPSS versjon 25. Det ble først gjennomført deskriptive analyser og korrelasjonsanalyser for alle målene. Disse resultatene danner grunnlaget for videre analyser. Analysene som ble benyttet var ett-utvalgs (one-sample), uavhengig og paret t-test, kji-kvadrattest for uavhengighet og profilanalyse (Mixed Model ANOVA). Forutsetningene ble sjekket for alle analysene, og rapporteres i resultatene dersom de ikke er oppfylt.

Etiske forhold

De etiske sidene ved undersøkelsen har blitt behandlet og godkjent av Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK midt, 2018/2160, se Appendiks B). Seksualitet er for mange et sensitivt tema, noe som er tatt hensyn til i utformingen og gjennomførelsen av undersøkelsen. Spørreskjemaet ble gjennomgått av et brukerutvalg i forkant av gjennomførelsen, for å sikre at ungdommer selv syntes at spørsmålene var forståelige og forsvarlige. Utvalget bestod av 6 ungdommer; en gutt og en jente fra hvert trinn på en ungdomsskole. I tillegg ble spørreskjemaet gjennomgått av to lærere, en helsesykepleier og en forelder. Utformingen og gjennomførelsen av undersøkelsen ble tilpasset etter brukerutvalgets kommentarer (se referat i Appendiks E). Videre ble skolene bedt om å ha økt beredskap med helsesykepleier i perioden for undersøkelsen. I tillegg ble lærerne instruert til å forklare elevene tydelig at studien var anonym og hva anonymitet innebærer.

Majoriteten rapporterte at det ikke hadde vært ubehagelig eller ekkelt å svare på spørsmålene (51,6%), mens 43,0% rapporterte at det hadde vært litt ubehagelig. Kun 4,4% rapporterte at det hadde vært veldig ubehagelig. Dette tyder på at til tross for at seksualitet er et sensitivt tema, så oppleves det ikke som betydelig ubehagelig for ungdom å svare på slike spørsmål. Dette samsvarer med en studie fra Nederland, som viser at de fleste ungdommer ikke opplever negative konsekvenser av å være med i sex-forskning (Kuyper, de Wit, Adam & Woertman, 2012).

Resultater

Innledende analyser av prediktorene

Pubertetsutvikling. Utvalget hadde en gjennomsnittlig skåre på 3.28 ($SD = 0.84$) for fysisk pubertetsutvikling (Pubertet-Fysisk), mens relativ pubertetsutvikling (Pubertet-Relativ) hadde en gjennomsnittlig skåre på 3.23 ($SD = 0.85$). Det var ingen signifikant kjønnsforskjell for verken fysisk pubertetsutvikling ($t(360.21) = -0.001, p = .999$) eller relativ pubertetsutvikling ($t(415) = -0.49, p = .626$).

Seksuelle milepæler. Av Tabell 1 ser man at det skjer en gradvis reduksjon i andel respondenter ettersom avanseringsgraden i de seksuelle milepælene øker. I tillegg skjer det også en økning i debutalder med avanseringsgraden til handlingen.

Kjærestereelasjon. En kjiqvadrattest viste at det ikke var noen signifikant sammenheng mellom kjønn og kjærestereelasjon, $\chi^2(1, N = 421) = 1.64, p = .201$, Cramers' $V = .062^2$.

SOI-Holdninger. Gutter ($M = 2.74, SD = 1.28$) skåret signifikant høyere enn jenter ($M = 2.24, SD = 1.04$) på SOI-Holdninger, $t(414) = -4.31, p < .001, 95\% CI [-0.71, -0.27]$. Effektstørrelsen på kjønnsforskjellen var Cohen's $d = 0.43^3$, som indikerer en tilnærmet medium effekt.

Pornografieksponering. Figur 2 gir en grafisk fremstilling av kjønnsforskjellen i pornografieksponering. Av guttene rapporterer 68,3 % at de ser pornografi en gang i uka eller oftere. Derimot rapporterer 52,6 % av jentene at de aldri ser på pornografi. En kjiqvadrattest viste en signifikant kjønnsforskjell i pornografieksponering, $\chi^2(6, N = 417) = 160.185, p < .001, Cramers' V = .620$. Dette indikerer en stor kjønns effekt.

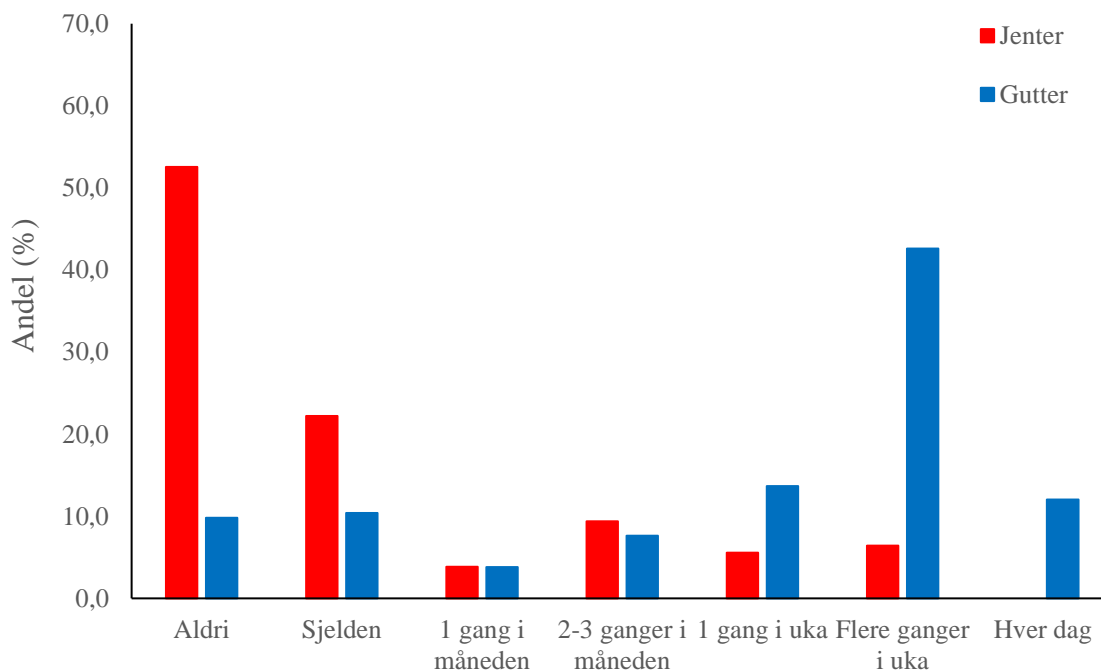
² Rea og Parker's (1997) retningslinjer for tolkning av Cramers' V er: .00 til .10 = ingen sammenheng, .10 til .20 = svak sammenheng, .20 til .40 = moderat sammenheng, .40 til .60 = relativt sterk sammenheng, .60 til .80 = sterk sammenheng og .80 to 1.00 = veldig sterk sammenheng.

³ Cohen's (1988) retningslinjer for tolkning av effektstørrelse er: liten = .20, medium = .50 og stor = .80.

Tabell 1

Hvor mange av respondentene som har oppgitt å selv ha utført den seksuelle milepælen og selvrapportert gjennomsnittlig debutalder av de som har utført den seksuelle milepælen.

	Jenter		Gutter	
	Andel (%)	Debutalder	Andel (%)	Debutalder
Kline/tungekysse	53,20%	12,5 år	53,30%	12,3 år
Beføle noen på overkroppen	29,30%	13,6 år	35,90%	13,7 år
Runke/fingre noen	25,30%	14,0 år	20,60%	14,0 år
Samleie	19,60%	14,3 år	17,10 %	14,1 år

Figur 2. Selvrapportert pornografibruk for gutter og jenter.

Korrelasjonsanalyser. Tabell 2 viser korrelasjonene mellom de ulike individuelle variablene: Kjønn, Alder, Pubertet-Fysisk, Pubertet-Relativ, SOI-Holdninger, Pornografieksposering, Seksuelle milepæler, og Kjærestereelasjon. SOI-Holdninger og Pornografieksposering korrelerte signifikant med alle variablene.

Kjønnsforskjeller i initiativtaking til relasjonell og seksuell kontakt

For å undersøke om ungdom tror at gutter tar initiativ til seksuell og relasjonell kontakt oftere enn jenter (Forskningsspørsmål 1a), ble det gjennomført en ett-utvalgs t-test med testverdi = 0. Verdien 0 indikerer at man tror begge kjønn tar initiativ like ofte. Resultatene viste at for alle typene initiativ, med unntak av initiativ til å sende melding ($M = 0.04$, $SD = 0.82$, $t(416) = 0.95$, $p = .341$), hadde ungdommene en oppfatning om at gutter oftest tar initiativ. Ungdom tror gutter oftere tar initiativ til å flørte ($M = 0.19$, $SD = 0.83$, $t(408) = 4.58$, $p < .001$, $d = 0.23$ [0.11, 0.27]), be med ut på date ($M = 0.35$, $SD = 0.86$, $t(412) = 8.28$, $p < .001$, $d = 0.41$ [0.35, 0.43]) spørre om å være kjærest ($M = 0.20$, $SD = 0.80$, $t(411) = 5.08$, $p < .001$, $d = 0.25$ [0.12, 0.28]), og kysse ($M = 0.22$, $SD = 0.73$, $t(414) = 6.23$, $p < .001$, $d = 0.31$ [0.15, 0.29]), enn jenter. For initiativ til seksuell aktivitet, var det en sterk oppfatning om at gutter oftere tar initiativ enn jenter ($M = 0.58$, $SD = 0.67$, $t(413) = 17.70$, $p < .001$, $d = 0.87$ [0.52, 0.65]). Disse resultatene svarer også på Forskningsspørsmål 1b (har ungdom en oppfatning om at det finnes en større kjønnsforskjell i initiativ til seksuell aktivitet enn til annen relasjonell og seksuell kontakt). Initiativ til å starte en seksuell aktivitet viser en stor effektstørrelse, mens de andre typene initiativ viser små til medium effektstørrelser. Ungdommene oppfatter altså en større kjønnsforskjell i initiativtaking til seksuell aktivitet, enn til de andre typene relasjonell og seksuell kontakt.

Forskningsspørsmål 1c (hvilke individuelle faktorer påvirker ungdoms oppfatninger om initiativtaking), ble først undersøkt gjennom en enkel bivariat korrelasjonsanalyse. Dette var for å undersøke om det var en sammenheng mellom de seks ulike typene initiativ og de individuelle faktorene som i denne oppgaven antas å være relevante for seksuell kommunikasjon. Tabell 3 viser at det generelt sett var svake korrelasjoner mellom de ulike typene initiativ og de mulig predikerende variablene.

Tabell 2

Korrelasjoner mellom individuelle variabler (N = 418 – 424).

Variabler	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	M	SD
1. Kjønn	-								0.44	0.50
2. Alder	-.04	-							14.82	0.99
3. Pubertet-Fysisk	.00	.30**	-						3.28	0.84
4. Pubertet-Relativ	.02	.13**	.34**	-					3.23	0.85
5. Sek. milepæler	.00	.24**	.18**	.26**	-				1.37	1.54
6. Kjærestereelasjon	-.06	.04	.00	.12*	.47**	-			0.24	0.43
7. SOI-Holdninger	.21**	.19**	.20**	.19**	.40**	.13**	-		2.46	1.17
8. Pornoeksponering	.61**	.14**	.14**	.16**	.20**	.10*	.40**	-	3.30	2.18

Notat. Kjønn: Jente = 0. Sek. milepæler = Seksuelle milepæler.

*= $p < .05$. **= $p < .01$.

Tabell 3

Korrelasjoner mellom ulike typer initiativtaking og mulig predikerende variabler.

Variabler	Sende melding	Flørte	Be med ut	Kjærester	Kysse	Seksuell aktivitet
Kjønn	.112*	.108*	.115*	.072	-.082	-.110*
Alder	.176*	.108*	.032	-.015	-.001	.064
Pubertet-Fysisk	.026	-.028	-.029	-.057	.023	-.033
Pubertet-Relativ	.006	-.051	-.051	-.076	-.036	-.012
Seksuelle milepæler	.092	.003	.009	.123*	.023	.116*
Kjærestereelasjon	-.013	.027	-.023	.096	.039	.112*
SOI-Holdninger	.080	.055	.009	.009	.015	.039
Pornografieksponeering	.081	.079	.040	.029	-.090	-.016

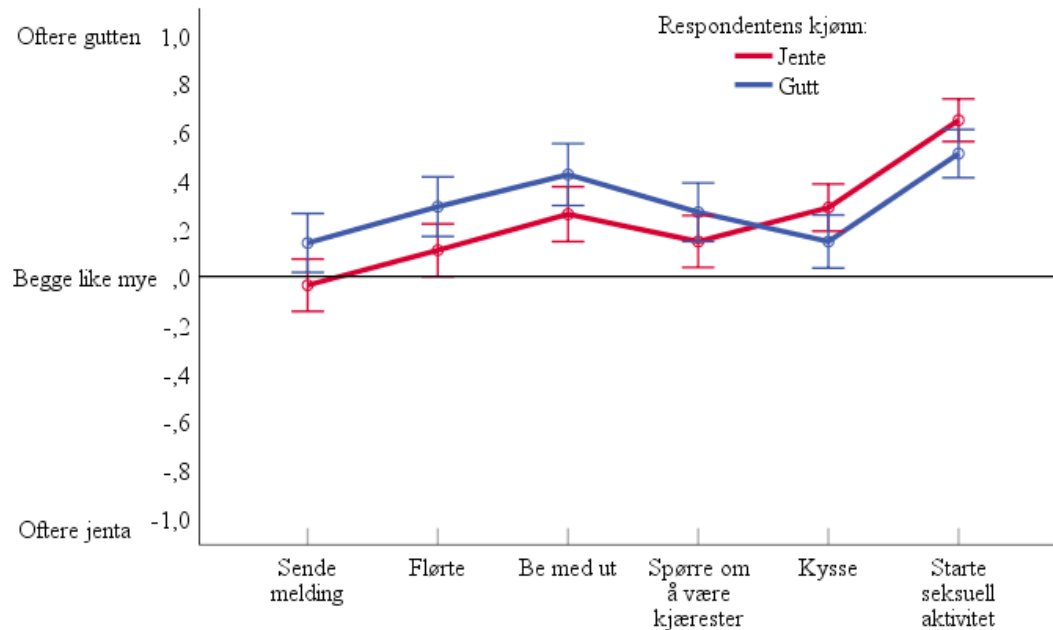
* $p < .05$.

Det ble videre gjort en profilanalyse (Mixed Model ANOVA) for å undersøke effekten av variablene som korrelerte signifikant med oppfatninger om initiativtaking (Kjønn, Alder, Seksuelle milepæler og Kjærestelasjon). Initiativtaking, med 6 ulike nivå, ble brukt som innengruppefaktor i analysen. Respondentens kjønn ble brukt som mellomgruppefaktor. Det ble først undersøkt om det var en effekt av profilen til de ulike typene initiativ, for å se om de ulike handlingene skilte seg fra hverandre. Machly's test indikerte at forutsetningene for sfærisitet var brutt, $\chi^2(14) = 37.13, p = .001$. Derfor ble frihetsgradene korrigerert ved Huynh-Feldts estimater av sfærisitet ($\epsilon = .98$). Resultatene viste en moderat forskjell i respondentenes oppfatning av initiativtaking til ulike seksuelle og relasjonelle handlinger, $F(4.91, 1926.32) = 23.65, p < .001, \eta^2 = .057, \omega^2 = 1$.⁴

Figur 3 viser gutter og jenters profil for oppfatninger om initiativ. Av figuren ser man at profilene til gutter og jenter ikke er parallelle. Resultatene viste at gutter i større grad enn jenter, tror gutter oftere tar initiativ til å sende melding ($M_G = 0.14, M_J = -0.04$), flørte ($M_G = 0.30, M_J = 0.11$), be med ut ($M_G = 0.42, M_J = 0.26$) og spørre om å være kjærest ($M_G = 0.27, M_J = 0.15$). For initiativ til kyssing ($M_G = 0.15, M_J = 0.29$) og start av seksuell aktivitet ($M_G = 0.51, M_J = 0.65$), tror jenter i større grad enn gutter, at gutter oftere tar initiativ. En Huynh-Feldt korreksjon viste at denne profil x kjønn interaksjonseffekten var statistisk signifikant, $F(4.19, 1027.07) = 4.51, p < .001, \eta^2 = .011, \omega^2 = .97$. Det ser altså ut til å skje en endring når initiativtakingen handler om initiativ til å kysse og starte seksuell aktivitet. Selv om det er en signifikant interaksjonseffekt, viste resultatene ingen mellomgrupppeffekt av kjønn, $F(1, 392) = 1.9, p = .169$. Totalt sett har altså gutter og jenter ikke signifikant forskjellig oppfatning av hvem som oftest tar initiativ til ulike seksuelle og relasjonelle handlinger.

Selv om gutter og jenter generelt sett ikke hadde signifikant forskjellige oppfatninger om initiativtaking, viste uavhengige t-tester at jenter og gutter hadde signifikant forskjellige oppfatninger om noen av typene initiativtaking: gutter tror i større grad enn jenter at gutter oftere tar initiativ til å sende melding ($t(361.93) = -2.25, p = .025, d = 0.22$), flørte ($t(333.56) = -2.13, p = .034, d = 0.22$), og be med ut ($t(408) = -2.34, p = .020, d = 0.23$). Derimot tror jenter oftere enn gutter at gutter oftest tar initiativ til å starte seksuell aktivitet ($t(356.21) = 2.20, p = .028, d = 0.22$). Cohens effektstørrelse tyder dog på at det er en liten forskjell mellom kjønnene.

⁴ Cohen's (1988) retningslinjer for å tolke η^2 effekter er: liten = .01, medium = .059, og stor = .138

Figur 3. Gutter og jenters oppfatninger om hvem som oftest tar initiativ til ulike relasjonelle og seksuelle handlinger. Positive verdier indikerer en oppfatning av at gutter oftere tar initiativ, mens negative verdier indikerer en oppfatning av at jenter oftere tar initiativ. Error bars representerer 95% konfidensintervall.

Alder, seksuelle milepæler og kjærestereelasjon hadde også signifikante, men små, korrelasjoner med noen av typene initiativ. For å undersøke effekten av disse variablene, ble de lagt inn som kovariater i profilanalysen som nevnt ovenfor. Tabell 4 viser effekten av kovariatene hver for seg. Alder hadde en svak positiv innengruppeeffekt og en svak positiv mellomgruppeeffekt. Hverken seksuelle milepæler eller kjærestereelasjon hadde en innengruppe- eller mellomgruppeeffekt. Det ble også gjort en lik profilanalyse som kontrollerte for alle kovariatene i samme analyse. Når alder, milepæl og kjærestereelasjon var kontrollert for, hadde fremdeles respondentens kjønn en signifikant innengruppe effekt, $F(4.95, 1917.05) = 4.52, p < .001, \eta^2 = .012, \omega^2 = .972$. Alder hadde også en signifikant innengruppe effekt når de andre variablene var kontrollert for, $F(4.95, 1917.05) = 2.91, p < .001, \eta^2 = .007, \omega^2 = .851$. Oppsummert indikerer både deskriptive, korrelasjons- og profilanalyser at respondentene har en oppfatning om at det er gutter som oftest tar initiativ til de undersøkte relasjonelle og seksuelle handlinger. Dette er i en liten grad påvirket av respondentens kjønn og alder. Likevel ser oppfatninger om kjønnsforskjeller i initiativtaking ut til å være et relativt stabilt fenomen, som ikke påvirkes av ytterligere faktorer testet i denne oppgaven.

Tabell 4

Fem separate profilanalyser (Mixed Model ANOVA) med ulike typer initiativ som innengruppefaktor. Analyse 1 er basisanalysen uten kovariater, analyse 2-4 er analysene som kontrollerer for de ulike kovariatene hver for seg.

Innengruppeeffekter (4 analyser)	<i>MS</i>	<i>df</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	η^2
Initiativtype	7.75	4.93	14.75	.000	.037
1. Initiativtype x kjønn	2.38	4.93	4.52	.000	.012
2. Initiativtype x alder	1.53	4.926	2.91	.014	.007
3. Initiativtype x seksuelle milepæler	0.90	4.93	1.70	.133	.004
4. Initiativtype x kjærestelasjon	0.79	4.93	1.49	.191	.004
Error initiativtype	2.60	1926.32			
Mellomgruppeeffekter					
1. Kjønn	2.22	1	2.19	.169	.006
2. Alder	3.31	1	3.00	.038	.011
3. Seksuelle milepæler	3.92	1	3.55	.060	.009
4. Kjærestelasjon	2.23	1	2.01	.157	.005
Error	1.11	392			

Kjønnsforskjeller i ønske om seksuell aktivitet

Totalt 73,0% av ungdommene rapporterte at de har lyst til å ha samleie. Det var en liten forskjell i kjønnenes rapportering, der 68,8% av jentene og 81,1% av guttene rapporterte at de har lyst til å ha samleie, $\chi^2(1, N = 412) = 10.53, p = .001$, Cramers' $V = .160$.

Relasjon til partner. Av Tabell 5 ser man at majoriteten trodde gutten ønsket seksuell aktivitet (definert som «å gå videre») uavhengig av relasjonen til jenta i scenarioet, mens under halvparten trodde jenta ønsker det samme. Videre trodde respondentene at jenta er mer opptatt av relasjon enn det gutten er. Svært få trodde at gutten og jenta ikke vil gå videre i situasjonen presentert i scenarioet. Grunnet svært lav frekvens på kategorien “nei”, ble denne kategorien ekskludert fra videre analyser. Variabelen ble derfor omkodet til 0 = ja, men kun hvis de er kjærestere, og 1 = ja, uansett om de er kjærestere eller ikke.

Før multivariate analyser ble gjennomført, ble det gjort en enkel bivariat korrelasjonsanalyse for å undersøke sammenhenger med de antatt predikerende faktorene (se Tabell 6). Disse korrelasjonene dannet grunnlaget for videre analyser.

Tabell 5

Ungdommenes oppfatninger om hvorvidt gutten og jenta i scenarioet ønsker å «gå videre».

Ønsker han/hun å «gå videre»?	Jenta	Gutten
Ja, uansett om de er kjærester eller ikke (1)	45,0 % ($N = 187$)	81,2 % ($N = 332$)
Ja, men kun om de er kjærester (2)	48,1 % ($N = 200$)	16,6 % ($N = 68$)
Nei (3)	7,0 % ($N = 29$)	2,2 % ($N = 9$)

Forskningsspørsmål 2a (tror ungdom at gutter ønsker seksuell aktivitet mer uavhengig av relasjon enn jenter) ble undersøkt gjennom en profilanalyse (Mixed Model ANOVA). Oppfatninger om jentas og guttens ønske om relasjon ble brukt som innengruppefaktor og respondentens eget kjønn ble brukt som mellomgruppefaktor. Resultatene viste at bedømmelser om jentas ønske ($M = 0.48$, $SD = 0.50$) er signifikant forskjellig fra bedømmelser om guttens ønske ($M = 0.84$, $SD = 0.36$), $F(1, 374) = 179.37$, $p < .001$, $\eta^2 = .324$, $\omega^2 = 1$. Effektstørrelsen indikerer en veldig sterk effekt. Figur 4 illustrerer tydelig ungdommenes oppfatning om denne kjønnsforskjellen, der både gutter og jenter klart oppfatter at gutter ønsker seksuell aktivitet mer uavhengig av relasjon enn det de tror jenter gjør.

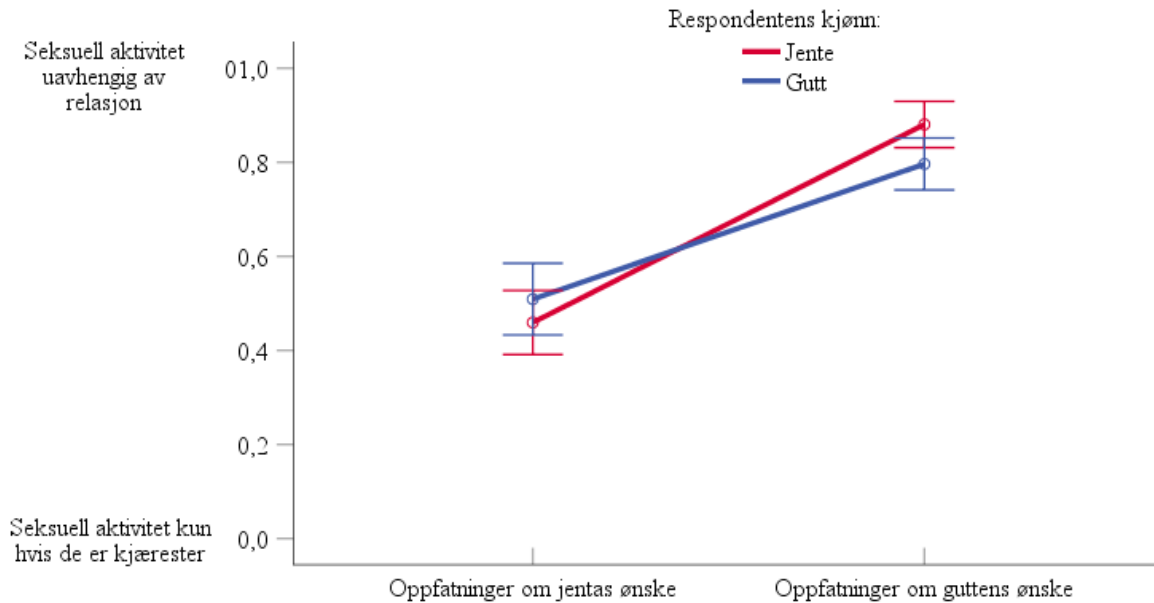
Tabell 6

Korrelasjoner mellom oppfatninger om en jente/gutt ønsker å «gå videre» basert på relasjon til partner (0 = ja, men kun om de er kjærester, 1 = ja, uansett om de er kjærester eller ikke).

Variabler	Ønske relasjon jente	Ønske relasjon gutt
Kjønn	.046	-.093
Alder	.122**	.153**
Pubertet-Fysisk	-.004	.141**
Pubertet-Relativ	.030	.037
Seksuelle milepæler	.164**	.168**
Kjæresterrelasjon	-.016	.036
SOI-Holdninger	.378**	.174**
Pornografieksposering	.125*	.024

Notat. Kjønn: Jente = 0.

* $p < .05$. ** $p < .001$.

Figur 4. Gutter og jenters oppfatninger om betydningen av relasjon for å inngå i seksuell aktivitet. Error bars representerer 95% konfidensintervall.

For å undersøke Forsknings spørsmål 2b (hvilke individuelle faktorer påvirker ungdoms oppfatninger om betydningen av relasjon i ønske om seksuell aktivitet), ble variablene som var korrelert med oppfatninger om relasjonens betydning (Seksuelle milepæler, SOI-Holdninger, Alder, Pornografieksposering, Pubertet-Fysisk), undersøkt gjennom fem separate profilanalyser. Hver analyse kontrollerte for en variabel, ved at variablene ble lagt inn som kovariater i analysene. Alle analysene er gjengitt i Tabell 7. Av tabellen ser man at det kun var SOI-Holdninger som hadde en innengruppeeffekt. Denne effekten var moderat. Alle variablene unntatt Pubertet-Fysisk hadde derimot signifikante mellomgruppeeffekter. SOI-Holdninger hadde en stor effekt, mens Seksuelle milepæler, Pornografieksposering og Alder hadde små effekter. Til slutt ble det gjort en lignende profilanalyse, som inkluderte alle variabler i samme analyse. Med alle variablene inkludert i analysen hadde SOI-Holdninger fremdeles en medium innengruppeeffekt, $F(1, 359) = 22.03$, $p < .001$, $\eta^2 = .058$, $\omega^2 = .997$. I tillegg hadde Pubertet-Fysisk en liten innengruppeeffekt, $F(1, 359) = 7.69$, $p = .006$, $\eta^2 = .021$, $\omega^2 = .790$. SOI-Holdninger var derimot den eneste variabelen som hadde en signifikant og medium mellomgruppeeffekt, $F(1, 359) = 38.17$, $p < .001$, $\eta^2 = .096$, $\omega^2 = 1$. Av Figur 4 ser man også at det skjer en interaksjon mellom gutter og jenters profiler. Denne interaksjonseffekten var statistisk signifikant, $F(1, 374) = 6.38$, $p = .012$, $\eta^2 = .020$, $\omega^2 = .71$, men effektstørrelsen var liten. Det var derimot ingen signifikant

mellomgrupppeffekt av respondentens kjønn for samlet bedømmelse av jentas og guttens ønske, $F(1, 374) = 0.22$, $p = .641$. Dette betyr at gutter og jenter generelt har like oppfatninger om viktigheten av relasjon.

Tabell 7

Seks separate profilanalyser (Mixed Model ANOVA), med oppfatninger om jenta og guttens ønske som innengruffefaktor og respondentenes kjønn som mellomgruffefaktor. Analyse 1 er basisanalysen uten kovariater, analyse 2-6 er analysene som kontrollerer for de ulike kovariatene hver for seg.

Innengruffeffekter (6 analyser)	<i>MS</i>	<i>df</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	η^2
Oppfatninger om ønske (Jente vs. Gutt)	23.30	1	179.37	.000	.324
1. Ønske x Kjønn	0.83	1	6.38	.012	.017
2. Ønske x SOI-Holdninger	2.56	1	20.74	.000	.053
3. Ønske x Seksuelle milepæler	0.15	1	1.18	.279	.003
4. Ønske x Pornografieksponeering	0.15	1	1.14	.286	.003
5. Ønske x Alder	0.06	1	0.43	.514	.001
6. Ønske x Pubertet-Fysisk	0.43	1	3.35	.068	.009
Error Ønske	0.13	374			
Mellomgruffeffekter					
1. Kjønn	0.06	1	0.22	.641	.001
2. SOI-Holdninger	12.56	1	57.32	.000	.134
3. Seksuelle milepæler	3.23	1	13.33	.000	.035
4. Pornografieksponeering	1.93	1	7.82	.005	.021
5. Alder	2.29	1	9.31	.002	.024
6. Pubertet-Fysisk	0.23	1	0.24	.297	.001
Error	0.25	374			

Notat. Ønske: oppfatninger om gutten/jenta ønsker seksuell aktivitet uavhengig av relasjon til partner eller ikke.

Hvor ofte ungdom tror gutter og jenter ønsker og ikke ønsker seksuell aktivitet.

For å undersøke Forskningsspørsmål 2c (tror ungdom at gutter ønsker seksuell aktivitet oftere enn jenter, og at jenter *ikke* ønsker seksuell aktivitet oftere enn gutter), ble det gjort en 2 x 2 x 2 profilanalyse (Mixed Model ANOVA). Ungdoms oppfatninger om hvor ofte andre ønsker seksuell aktivitet blir forkortet til FØSA (frekvens i ønske om seksuell aktivitet). For oppfatninger om hvor ofte ungdom *ikke* ønsker seksuell aktivitet blir forkortelsen FISA (frekvens i *ikke* ønske om seksuell aktivitet) brukt. FØSA og FISA ble lagt inn som innengruppefaktorer i analysene. FØSA og FISA hadde begge to nivåer, et nivå for bedømmelser av hvor ofte gutter ønsker og *ikke* ønsker seksuell aktivitet (FØSA_G og FISA_G), og et nivå for bedømmelser av hvor ofte jenter ønsker og *ikke* ønsker seksuell aktivitet (FØSA_J og FISA_J). Videre ble respondentens eget kjønn lagt inn som mellomgruppefaktor. Etersom FØSA og FISA er to forskjellige fenomen, ble det valgt å rapportere den multivariate testen Wilks' Lambda heller enn innengruppe- og mellomgruppeeffekter.

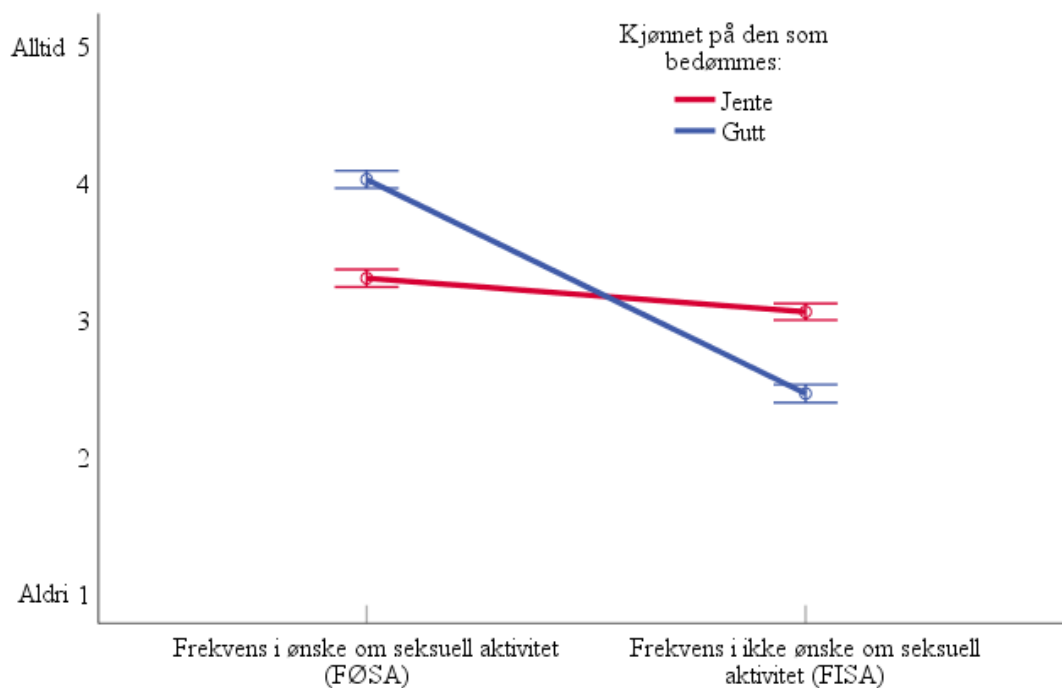
Resultatene viste en signifikant forskjell i hvor ofte respondentene trodde gutter ($M = 4.01$, $SD = 0.64$) og jenter ($M = 3.28$, $SD = 0.66$) ønsket seksuell aktivitet, $F(1, 402) = 405.88$, $p < .001$, $\eta^2 = .502$, $\omega^2 = 1$. Effekttørrelsen indikerer en veldig sterk sammenheng. Ungdommene hadde altså en sterk oppfatning om at gutter ønsker seksuell aktivitet oftere enn jenter. Videre var det også en signifikant forskjell i hvor ofte respondentene trodde gutter ($M = 2.48$, $SD = 0.68$) og jenter ($M = 3.06$, $SD = 0.62$) ikke ønsket seksuell aktivitet, $F(1, 402) = 10.57$, $p = .001$, $\eta^2 = .026$, $\omega^2 = .9$. Ungdom har altså en oppfatning om at jenter ikke ønsker seksuell aktivitet oftere enn gutter. Denne sammenhengen var riktignok liten. Figur 5 illustrerer oppfatninger om FØSA og FISA for gutter og jenter. Av figuren ser man en tydelig forskjell i bedømmelsene av hvor ofte gutter og jenter ønsker og ikke ønsker seksuell aktivitet.

I henhold til Forskningsspørsmål 2d (hvilke individuelle faktorer påvirker ungdoms oppfatninger om hvor ofte gutter og jenter ønsker og *ikke* ønsker seksuell aktivitet), viste resultatene at respondentens kjønn hadde en signifikant effekt på både FØSA, $F(1, 402) = 22.68$, $p < .001$, $\eta^2 = .053$, $\omega^2 = .997$, og FISA, $F(1, 402) = 25.00$, $p = .013$, $\eta^2 = .022$, $\omega^2 = .703$. Denne kjønnsforskjellen ble videre undersøkt gjennom uavhengige t-tester. For FØSA_J var det en svært liten, men signifikant kjønnsforskjell, $t(411) = -2.96$, $p = .003$, $d = 0.04$ [-0.31, -0.06]. Dette indikerer at gutter tror jenter oftere ønsker seksuell aktivitet enn det jenter tror jenter vil. Det var derimot ikke en signifikant kjønnsforskjell i hvor ofte ungdom tror at gutter ønsker seksuell aktivitet, $t(403) = -1.68$, $p = .093$. Resultatene viste også at det var signifikante kjønnsforskjeller i hvor ofte man trodde både gutter og jenter *ikke* ønsket å gå

videre. For FISA_G var det en medium kjønnseffekt ($t(408) = 4.99, p = .001, d = 0.49$ [0.12 til 0.46]), og for FISA_J var det en lignende, men liten kjønnseffekt, $t(409) = 3.42, p = .001, d = 0.34$ [0.09 til 0.33]. Disse resultatene indikerer at jenter tror både gutter og jenter *ikke* ønsker seksuell aktivitet oftere enn det gutter tror.

For å undersøke om det var noen individuelle faktorer utover kjønn som påvirket oppfatningene om hvor ofte man tror ungdom ønsker og *ikke* ønsker seksuell aktivitet, i henhold til Forskningsspørsmål 2d, ble det først gjort en enkel bivariat korrelasjonsanalyse. Tabell 8 viser korrelasjoner mellom oppfatninger om hvor ofte gutter og jenter ønsker og *ikke* ønsker seksuell aktivitet og faktorer som i denne oppgaven anses å være viktige for seksuell kommunikasjon.

Figur 5. Ungdoms oppfatninger om hvor ofte gutter og jenter ønsker og *ikke* ønsker seksuell aktivitet. Rød linje indikerer hva ungdom tror om jenter, mens blå linje indikerer hva ungdom tror om gutter. Error bars representerer 95% konfidensintervall.

For å undersøke hvordan de korrelerte variablene påvirket oppfatninger om FØSA og FISA, ble det gjort en 2 x 2 x 2 profilanalyse, med de korrelerte variablene som kovariater. Det ble først gjort separate analyser for hver av de variablene som viste signifikante korrelasjoner. En Wilks' Lambda viste at SOI-Holdninger hadde en signifikant effekt på FØSA, $F(1, 399) = 47.05$, $p < .001$, $\eta^2 = .105$, $\omega^2 = 1$, men ikke en signifikant effekt på oppfatning om FISA, $F(1, 399) = 1.52$, $p = .219$. Pornografieksposering hadde en signifikant effekt på FØSA, $F(1, 398) = 5.50$, $p = .02$, $\eta^2 = .014$, $\omega^2 = .684$, men ikke FISA, $F(1, 398) = 0.29$, $p = .337$. Seksuelle milepæler hadde en signifikant effekt på FØSA, $F(1, 389) = 19.40$, $p = .001$, $\eta^2 = .046$, $\omega^2 = .993$, men ikke en signifikant effekt på FISA, $F(1, 389) = 2.85$, $p = .092$. Alder hadde ikke en signifikant effekt på FØSA, $F(1, 389) = 2.19$, $p = .169$, eller FISA, $F(1, 389) = 0.24$, $p = .627$. Med alle kovariater i samme analyse, var det kun SOI-Holdninger, $F(1, 391) = 28.05$, $p < .001$, $\eta^2 = .067$, $\omega^2 = 1$, og Kjønn, $F(1, 391) = 8.82$, $p = .003$, $\eta^2 = .022$, $\omega^2 = .84$, som hadde en signifikant effekt på FØSA. Derimot hadde Seksuelle milepæler en signifikant effekt FISA, $F(1, 391) = 6.02$, $p = .015$, $\eta^2 = .015$, $\omega^2 = .69$.

Tabell 8

Korrelasjoner mellom oppfatninger om hvor ofte ungdom tror gutter og jenter ønsker / ikke ønsker seksuell aktivitet og predikerende faktorer.

Variabler	FØSA _J	FØSA _G	FISA _J	FISA _G
Kjønn	.145**	.083	-.167**	-.240**
Alder	.120*	.087	.030	.027
Pubertet-Fysisk	.039	.073	.073	-.069
Pubertet-Relativ	-.032	.048	.064	-.036
Seksuelle milepæler	.108*	.212**	-.123**	-.147**
Kjærestereelasjon	.061	.088	-.080	-.044
SOI-Holdninger	.271**	.293**	-.162**	-.265**
Pornografieksposering	.180**	.107*	-.160**	-.217**

Notat. Kjønn: jente = 0. FØSA_{J/G} = oppfatninger om hvor ofte jenta/gutten ønsker seksuell aktivitet. FISA_{J/G} = oppfatninger om hvor ofte gutten/jenta ikke ønsker seksuell aktivitet.

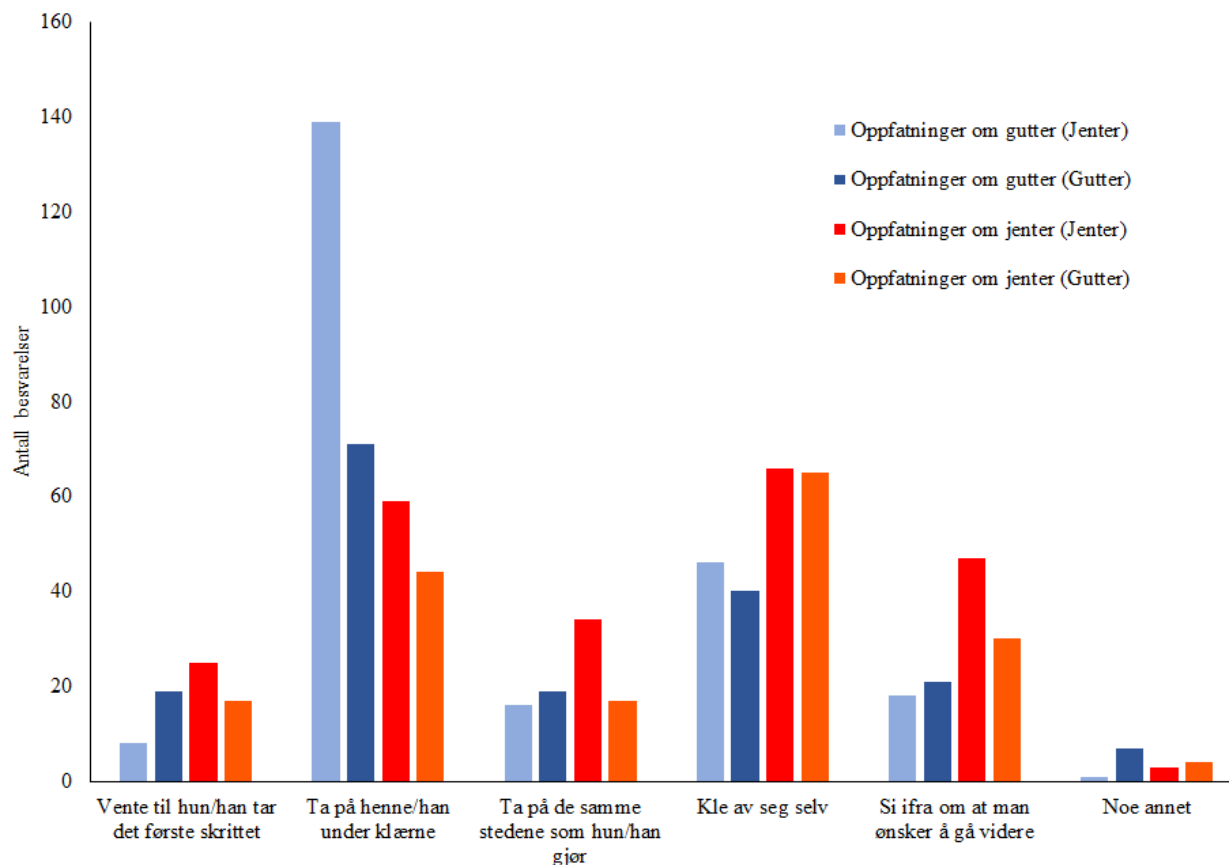
* $p < .05$. ** $p < .001$.

Eskalerende og deeskalerende signaler

Eskalerende signaler. For å besvare forskningsspørsmål 3 for eskalerende signaler (hvilke eskalerende og deeskalerende signaler tror ungdom det er vanlig å bruke i en seksuell situasjon, og eksisterer det en kjønnsforskjell i disse oppfatningene), ble det først gjort deskriptive analyser. Det eskalerende signalet som var hyppigst rapportert for jenter var “å kle av seg selv” (31,6%, mode = 4, $SD = 1.34$, $N = 414$). For gutter var det hyppigst rapporterte eskalerende signalet “å ta på henne under klærne” (51,5%, mode = 2, $SD = 1.24$, $N = 408$).

Deskriptive analyser viser altså en oppfatning om at gutter og jenter bruker ulike eskalerende seksuelle signaler. For å teste om dette var statistisk signifikant, ble det gjennomført en 6 x 6 kjikvadrattest. Resultatene indikerte at det var en moderat effekt, χ^2 (25, $N = 406$) = 108.56, $p < .001$, Cramers' $V = .231$. Forutsetningen for en kjikvadrattest var ikke oppfylt ettersom hele 44 % av cellene hadde en lavere forventet frekvens enn 5. Analysen er riktignok basert på kvalitative data, som vanskelig lar seg analysere med statistiske metoder beregnet for kvantitative data. Med en moderat effekt kan en derfor anta at det eksisterer en forskjell i oppfatninger om hvilke eskalerende signaler gutter og jenter bruker.

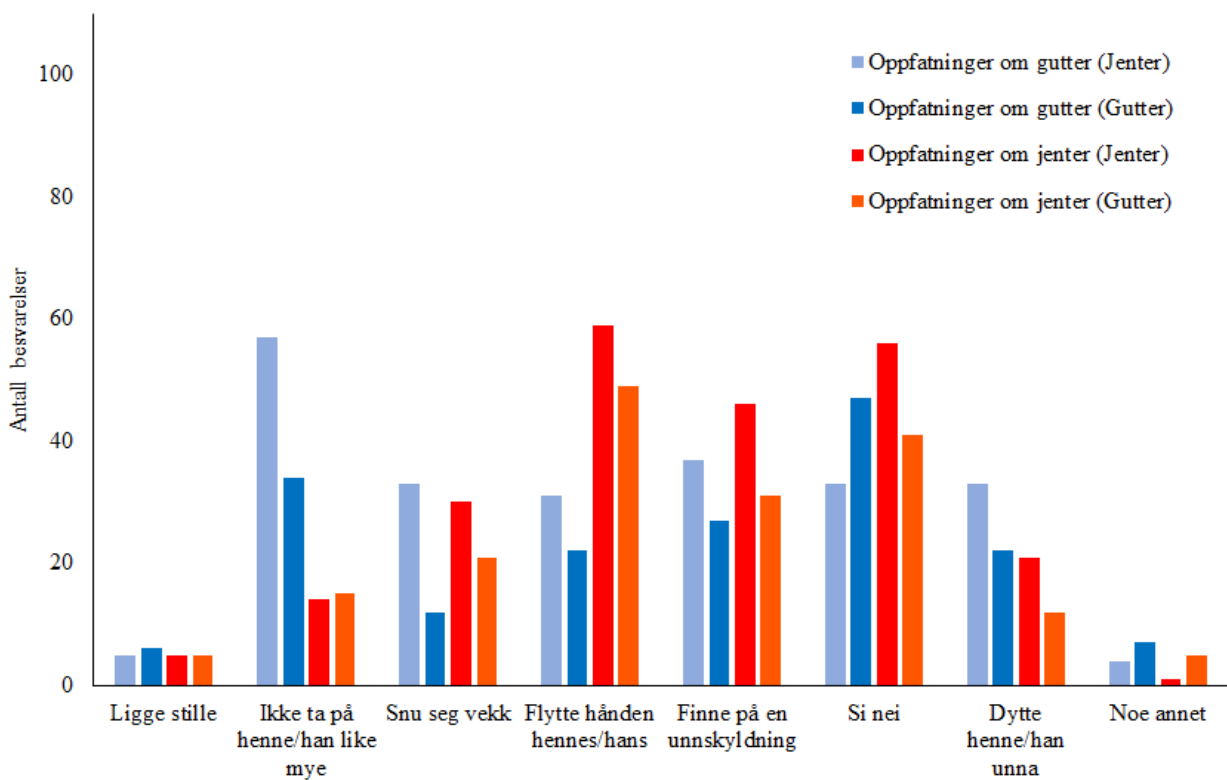
Hvorvidt det var en kjønnsforskjell i oppfatningen av eskalerende signaler, ble testet gjennom to separate 2 x 6 kjikvadrattester. Forutsetningen for kjikvadrattestene var oppfylt. Resultatene viste at det ikke var en signifikant sammenheng mellom kjønn og oppfatning om jenters bruk av eskalerende signaler, χ^2 (5, $N = 411$) = 5.48 $p = .360$, Cramers' $V = .115$. Dette indikerer at gutter og jenter har en lik oppfatning av hvilke eskalerende signaler jenter oftest bruker. Derimot var det en signifikant sammenheng mellom respondentens kjønn og oppfatninger om gutters bruk av eskalerende signaler, χ^2 (5, $N = 405$) = 25.90, $p = < .001$, Cramers' $V = .253$. Dette indikerer at kjønn moderat påvirker hvilke signaler man tror gutter sender. Forskjellen her ligger i at jenter hyppigere enn gutter rapporterer at det vanligste eskalerende signalet for gutter er “ta på henne under klærne” (61,0% av jentene mot 40,4 % av guttene). Figur 6 illustrerer kjønnsforskjellene i oppfatningene om bruk av eskalerende signaler. Av figuren ser man også en tydelig variasjon i oppfatningene om eskalerende signaler, men at noen signaler skiller seg ut.

Figur 6. Gutter og jenters oppfatninger om hvilke eskalerende signaler som er mest vanlig for jenter og gutter.

Deeskalerende signaler. For å besvare forskningsspørsmål 3 for deeskalerende signaler (hvilke eskalerende og deeskalerende signaler tror ungdom det er vanlig å bruke i en seksuell situasjon, og eksisterer det en kjønnsforskjell i disse oppfatningene), ble det først gjort deskriptive analyser. Det deeskalerende signalet som var hyppigst rapportert for gutter var “ikke ta på henne like mye” (22,0%, mode = 2, $SD = 1.91$, $N = 413$). For jenter var det hyppigst rapporterte deeskalerende signalet “flytte hånden hans” (26,1%, mode = 4, $SD = 1.53$, $N = 414$). Deskriptive analyser viser altså en oppfatning om at gutter og jenter bruker ulike deeskalerende seksuelle signaler. For å teste om dette var statistisk signifikant, ble det gjennomført en 8 x 8 kjikvadrattest. Resultatene indikerte at det var en sterk effekt, $\chi^2(49, N = 411) = 235.96$, $p < .001$, Cramers' $V = .286$. Forutsetningen for en kjikvadrattest var ikke oppfylt ettersom hele 54,7% av cellene hadde en lavere frekvens enn 5. Analysen er riktignok basert på kvalitative data, som vanskelig lar seg analysere med statistiske metoder beregnet for kvantitative data. Med en moderat effekt kan en derfor anta at det eksisterer en forskjell i oppfatninger om hvilke deeskalerende signaler gutter og jenter bruker.

En 2 x 8 kjikvadrattest viste at det ikke var en signifikant kjønnsforskjell i oppfatning om jenters bruk av deeskalerende signaler, $\chi^2 (7, N = 411) = 6.18, p = .519$, Cramers' $V = .123$. Derimot var det en signifikant kjønnsforskjell i oppfatninger om gutters bruk av deeskalerende signaler, $\chi^2 (7, N = 410) = 16.93, p = .018$, Cramers' $V = .203$. Dette indikerer en medium effekt. Forskjellen her ligger i at jenter oppfatter «å ikke ta på henne like mye» som gutters mest vanlige deeskalerende signal, mens gutter oppfatter «å si nei», som gutters mest vanlige signal. Figur 7 viser en tydelig variasjon i oppfatningen om bruk av deeskalerende signaler og kjønnsforskjeller i disse oppfatningene.

Figur 7. Gutter og jenters oppfatninger om hvilke deeskalerende signaler som er mest vanlig for jenter og gutter.

Diskusjon

Oppsummering av studiens hovedfunn

Vi fant at ungdom har en oppfatning om at gutter tar initiativ til relasjonell og seksuell kontakt oftere enn jenter (Forsknings spørsmål 1a). Dette gjaldt for alle typene initiativ, med unntak av for å sende melding. Videre fant vi at denne oppfatningen var klart sterkest for seksuell aktivitet (Forsknings spørsmål 1b). Generelt sett var gutter og jenter enige om at gutter som oftest tar initiativ til slike handlinger, men det var riktignok noen forskjeller i grad av oppfatningene. Blant annet hadde jenter en noe sterkere oppfatning om at gutter oftere tar initiativ til kyssing og seksuell aktivitet. Det var ingen individuelle variabler utover kjønn som påvirket oppfatninger om kjønnsforskjeller i initiativtaking, med unntak av en svak sammenheng med alder (Forsknings spørsmål 1c).

Ungdommene hadde en oppfatning om at både gutter og jenter hovedsakelig ønsker seksuell aktivitet dersom en situasjon gir mulighet for det. Videre hadde ungdommene en oppfatning om at gutter ønsker seksuell aktivitet mer uavhengig av relasjon til partner enn jenter (Forsknings spørsmål 2a). Det var ingen forskjeller i jenter og gutters vurdering av dette, men både SOI-Holdninger og fysisk pubertet hadde en effekt på vurderingen (Forsknings spørsmål 2b). Vi fant at de som hadde ikke-restriktive sosioseksuelle holdninger hadde en sterkere oppfatning om at ungdom ønsket seksuell aktivitet uavhengig av relasjon til partner, og denne effekten var størst for vurderingen av jenter. I tillegg fant vi at ungdom som var mer fysisk modne, i større grad trodde gutter ønsket seksuell aktivitet uavhengig av relasjon.

Vi fant at ungdom hadde en oppfatning om at gutter ønsker seksuell aktivitet betydelig oftere enn jenter, og at jenter *ikke* ønsker seksuell aktivitet oftere enn gutter (Forsknings spørsmål 2c). Videre fant vi at en rekke individuelle faktorer henger sammen med ungdoms oppfatninger om hvor ofte gutter og jenter ønsker seksuell aktivitet (Forsknings spørsmål 2d). Først og fremst fant vi at gutter tror jenter ønsker seksuell aktivitet oftere enn hva jenter tror jenter gjør. Jenter tror derimot at ungdom av begge kjønn ikke ønsker seksuell aktivitet oftere enn det gutter tror. I tillegg fant vi at jo mer ikke-restriktive sosioseksuelle holdninger, mer pornografieksposering og flere seksuelle milepæler man har, jo oftere tror man at både gutter og jenter ønsker seksuell aktivitet.

Det var stor variasjon i hvilke eskalerende og deeskalerende seksuelle signaler ungdommene trodde var mest vanlig (Forsknings spørsmål 3). Ungdommene trodde at å “ta på henne under klærne” var det vanligste eskalerende signalet for gutter, mens å “kle av seg selv” var hyppigst rapportert for jenter. Det var en kjønnsforskjell i oppfatningen av gutters

eskalerende signaler, men ikke for jenters eskalerende signaler. Ungdommene trodde videre at å “ikke ta på henne like mye” var det vanligste deeskalerende signalet for gutter, mens å “flytte hånden hans” ble oppfattet som vanlig for jenter. Også her var det en kjønnsforskjell i oppfatningen om gutters deeskalerende signaler, men ikke for jentenes deeskalerende signaler.

Oppfatninger om kjønnsforskjeller i initiativtaking

Hovedfunnet for initiativtaking er at ungdom har en oppfatning om at gutter oftere tar initiativ til relasjonell og seksuell aktivitet. Vi finner at gutter og jenter hovedsakelig har like oppfatninger om relasjonelt og seksuelt initiativ, noe som tyder på at de trolig observerer den samme sosiale virkeligheten. Dermed går gutter og jenter inn i en seksuell situasjon med de samme forventningene om at gutten skal ta initiativet. Disse resultatene stemmer overens med tidligere forskning på faktisk seksuelt initiativ i voksne relasjoner (Grøntvedt et al., 2015; Impett & Peplau, 2003; Kennair et al., 2009). Tidligere kvalitative studier har også funnet at ungdom tror gutter skal være den initiativtakende parten, både når det gjelder relasjonelle og seksuelle situasjoner (Indregard, 2017; Lande, 2017). Når både kvalitative og kvantitative studier på voksne og ungdom viser en tydelig oppfatning av at det er en kjønnsforskjell i initiativtaking, kan det antas at dette er en stabil oppfatning som dannes før ungdomsskolealder og bekreftes av erfaring i voksenlivet.

Våre funn på oppfatninger om kjønnsforskjeller i initiativtaking kan forklares av både seksuell skriptteori og seksuell strategiteori. Seksuell skriptteori vil hevde at det er tradisjonelle kjønnsrollemønstre i skriptene som bidrar til oppfatningen om at gutter tar initiativ, mens jenter er den tilbakeholdende parten (Gagnon & Simon, 2005; Wiederman, 2005). Denne oppfatningen om kjønnsforskjeller i initiativtaking ser ut til å være et relativt stabilt fenomen, ettersom det ikke påvirkes i særlig stor grad av noen av faktorene testet i denne studien og ser ut til å være lik for både ungdom og voksne. Denne stabile oppfatningen om at gutter oftest tar relasjonelt og seksuelt initiativ, støtter seksuell skriptteori, som hevder at jenter og gutter som en konsekvens av den felles kulturen de lever i har like oppfatninger om generelle kjønnsroller (Gagnon & Simon, 2005, Wiederman, 2015). Likevel ser vi at det er en gradforskjell i gutter og jenters oppfatning om seksuelt initiativ. Ungdom er enige om at gutter oftere tar initiativ til seksuell aktivitet, men for jenter er denne forventningen enda sterkere enn for gutter. I følge skriptteori ser det dermed ut til at jenter har noe mer tradisjonelle kjønnsrolleskript enn det gutter har, når det kommer til seksuelle handlinger. Muligens skyldes denne kjønnsforskjellen ulik sosialiseringssprosess for jenter og gutter i oppveksten.

Ut fra seksuell strategiteori kan man forvente at gutters seksuelle psykologi er mer løsrevet fra det følelsesmessige i relasjonen enn jenters (Bendixen et al., 2017; Buss & Schmitt, 1993). En kan dermed anta at gutter oftere tar initiativ til seksuelle handlinger, ettersom det i hovedsak har vært mer reproduktivt for gutter med hyppige, kortvarige seksuelle forhold enn for jenter (Buss & Schmitt, 1993). Relasjonelt initiativ samsvarer i større grad med en langvarig seksuell strategi, og vil dermed generelt sett være mindre viktig for gutter enn jenter. Vi finner at jenter har en oppfatning som stemmer overens med dette, i form av at de tror gutter oftere tar initiativ til seksuell enn relasjonell aktivitet. Gutter selv deler derimot ikke denne oppfatningen, da de tror gutter tar initiativ i like stor grad til relasjonell og seksuell aktivitet. Dermed støtter jenters oppfatning seksuell strategiteori noe bedre enn gutters oppfatning.

Seksuell strategiteori vil forvente at det er en klar kjønnsforskjell i initiativtaking, men også at det er individuelle forskjeller i samsvar med sosioseksuell orientering (Jackson & Kirkpatrick, 2007). Dette forstår vi som at uavhengig av kjønn, vil ikke-restriktive individer oftere ta seksuelt initiativ enn restriktive individer. Vi finner derimot ingen sammenheng mellom oppfatninger om initiativtaking og sosioseksuelle holdninger i vårt utvalg. Mangelen på et slikt funn er ikke i tråd med hva seksuell strategiteori vil forvente. Vi har riktignok kun målt oppfatninger om initiativtaking, mens seksuell strategiteori omfatter atferd. Derfor er det fortsatt mulig at det er en sammenheng mellom unges sosioseksualitet og faktisk initiativtaking i henhold til seksuell strategiteori.

Oppfatninger om kjønnsforskjeller i ønske om seksuell aktivitet

Et interessant funn var at de fleste tror ungdom ønsker seksuell aktivitet dersom de er i en situasjon som gir mulighet for det. Dette stemmer overens med funnet der 73 % av ungdommene svarer at de selv har lyst til å ha samleie. Vi ser at ungdommenes oppfatninger av andre stemmer overens med det de rapporterer av egen lyst, noe som betyr at ungdommene har realistiske oppfatninger om andres ønske om seksuell aktivitet. Denne klare tendensen til at ungdom både selv ønsker og har en oppfatning om at andre ønsker seksuell aktivitet, er en indikasjon på nysgjerrighet og interesse for sex. Samtidig ser vi at ungdommer tror det er en kjønnsforskjell i hvor viktig relasjon er for jenter og gutter, og hvor ofte man ønsker seksuell aktivitet. Dette tyder på at ungdommene ønsker seksuell aktivitet, men opplever at det kan være noen ulike betingelser for å gjennomføre dette.

Relasjon til partner. Vi fant at ungdom har en oppfatning om at gutter i stor grad ønsker seksuell aktivitet uavhengig av relasjon til partner. Derimot var det mer varierte oppfatninger om betydningen av relasjonen til partner for jenters seksuelle aktivitet. Denne

kjønnsforskjellen handler altså om at svært få tror gutter er opptatt av å være kjæreste med den man er seksuelt aktiv med. Disse oppfatningene stemmer overens med hva seksuell strategiteori forventer å finne av atferd. Seksuell strategiteori hevder at kvinner ofte er mer relasjonelt orientert i møte med og valg av partner, mens menn derimot oftere ønsker flere og varierte seksualpartnere (Buss & Schmitt, 1993). Seksuell skriptteori forklarer derimot kjønnsforskjellen i relasjonens betydning med at det finnes ulike sosialt konstruerte seksuelle skript for kjønnene. Teoriene forklarer altså oppfatningene om kjønnsforskjeller i relasjonens betydning på ulike måter. Vi fant at sosioseksualitet var den faktoren med størst effekt på ungdommenes oppfatning, slik at ungdommer med mer ikke-restriktive sosioseksuelle holdninger trodde unge ønsket seksuell aktivitet mer uavhengig av relasjon til partner. Seksuell strategiteori vil forvente at det er denne typen psykologisk forskjell som vil føre til variasjon i oppfatningene. Ettersom seksuell skriptteori heller vil forklare slike forskjeller med faktorer som innebærer sosial påvirkning, støtter disse funnene dermed seksuell strategiteori i større grad enn seksuell skriptteori.

Frekvens i ønske om seksuell aktivitet. I samsvar med at ungdom tror gutter er mindre opptatt av relasjonen til partner, tror de også at gutter ønsker seksuell aktivitet hyppigere enn jenter. Dette stemmer overens med studiene til Indregard (2017) og Lande (2017), som finner at ungdom har en oppfatning om at gutter “alltid” ønsker seksuell aktivitet, mens jenter er mer tilbakeholdne. Studier på voksne utvalg indikerer også lignende tendenser til at menn oftere ønsker seksuell aktivitet enn kvinner (Kennair et al., 2009; Petersen & Hyde, 2010; Smith et al., 2011; Træen, 2010). Det ser altså ut til at ungdoms oppfatninger om at gutter ønsker seksuell aktivitet hyppigere, samsvarer med funn på voksnes selvbeskrivelser og ønsker. Dette tyder på noe stabilitet fra ungdomsalder til voksen alder, i likhet med oppfatningene om initiativtaking.

Funnene forklares av både seksuell strategiteori og seksuell skriptteori, som begge vil predikere at det eksisterer oppfatninger om at gutter ønsker seksuell aktivitet oftere enn jenter. Vi finner at ikke-restriktiv sosioseksualitet påvirker oppfatningene, i retning av at man tror jenter og gutter ønsker seksuell aktivitet hyppigere. Dette støtter seksuell strategiteori, da det tyder på at grunnleggende psykologiske forskjeller, og ikke kun kultur, påvirker disse oppfatningene. Samtidig finner vi at mer pornografieksposering og flere oppnådde seksuelle milepæler også er assosiert med en oppfatning om at gutter og jenter ønsker seksuell aktivitet hyppigere. Dette kan tyde på at slike erfaringer, som kan bidra til å utvikle interpersonlige og intrapsyriske skript (Wiederman, 2015), forsterker de kulturelle skriptene om tradisjonelle kjønnsroller. Slike funn støtter i større grad seksuell skriptteori. Sosioseksualitet ser dog ut til

å forklare noe av effekten av pornografieksposering. Likevel tyder muligens effektene av både sosioseksuelle holdninger, pornografieksposering og seksuelle milepæler på at både grunnleggende psykologiske forskjeller og kulturelle og personlige faktorer spiller inn. Det er derfor vanskelig å konkludere med om det er seksuell skriptteori eller seksuell strategiteori som gir den beste forklaringen på hvordan oppfatningene om disse kjønnsforskjellene har oppstått.

Sosioseksuelle holdninger påvirket oppfatningene om både viktigheten av relasjon og hyppighet i ønske om seksuell aktivitet. Ikke-restriktive ungdommer hadde en sterkere oppfatning om at gutter og jenter ønsket seksuell aktivitet uavhengig av relasjon, og at de ønsket dette oftere. Dette stemmer overens med funnene til Agostinelli og Seal (1998), som finner at ikke-restriktive unge voksne vurderer andre jevnaldrende som mer seksuelt liberale, i større grad enn de med mer restriktiv sosioseksuell orientering. Dette tyder på at man oppfatter at andre er som seg selv. Vi finner en lignende tendens hos unge, noe som indikerer at sosioseksuell orientering kan ha samme effekt på ungdommer som på voksne.

Oppfatninger om kjønnsforskjeller i seksuelle signaler

Eskalerende signaler. Vi fant at det var stor variasjon i oppfatningen om hvilke eskalerende seksuelle signaler som var mest vanlig for jenter og gutter å bruke. Dette stemmer overens med tidligere studier, som viser at det er mange måter å signalisere at man ønsker seksuell aktivitet (Indregard, 2017; Lande, 2017; Jesser, 1978). Samtidig skilte signalene “å ta på henne under klærne” og “kle av seg selv” seg ut som de vanligste signalene for henholdsvis gutter og jenter. Tilsvarende signaler er tidligere rapportert som vanlige blant ungdom (Indregard, 2017; Lande, 2017). Det å ta på noen under klærne kan anses som et aktivt og tydelig signal på at man ønsker seksuell aktivitet. Å kle av seg selv er også et aktivt signal, men som i mindre grad inkluderer den andre parten. At gutten skal være den som tar på den andre under klærne, stemmer overens med oppfatningene man finner i tidligere studier om at gutten skal være den som aktivt leder den seksuelle aktiviteten (Indregard, 2017; Lande, 2017). Dette samsvarer også med tradisjonelle kjønnsroller som presentert i seksuell skriptteori, og tilsvarende atferd som predikert av seksuell strategiteori.

Et interessant funn var at kjønnene var enige om jenters eskalerende signaler, men ikke om guttenes. Det ser ut til at uenigheten om guttenes signaler skyldes at jentene har en tydeligere oppfatning enn guttene om at gutten skal ta på jenta under klærne for å eskalere situasjonen. Dette kan igjen tyde på at jenter har en mer tradisjonell oppfatning av kjønnsrollene. Dermed kan det tenkes at når en gutt og jente er i en seksuell situasjon, så vil

jenter oftere forvente at gutten både skal initiere og lede eskalering av situasjonen. Gutter vil derimot ikke dele denne forventningen like ofte.

Deeskalerende signaler. I likhet med eskalerende signaler, var det også stor variasjon i ungdommenes oppfatning om deeskalerende signaler, noe som igjen stemmer overens med tidligere studier (Beres, 2010; Indregard, 2017; Lande, 2017). Til tross for stor variasjon i rapporteringen av deeskalerende signaler, finner vi likevel tendenser til at noen signaler var oppfattet som vanligere enn andre. I motsetning til ved eskalerende signaler, ser vi at ungdom tror jenta skal være den aktive parten i deeskalering av atferden, ved at “å flytte hånden hans” rapporteres som det vanligste signalet. Jenters passive rolle i eskaleringen fører altså til en forventning om at jenta må være aktiv i deeskaleringen. Dette stemmer overens med oppfatningen av jenters rolle som “portvokter” (Indregard, 2017; Wiederman, 2005). Gutter forventes samtidig å redusere sin aktive rolle, ved at det vanligste deeskalerende signalet er “å ikke ta på henne like mye”. Fravær av handlinger er altså tilstrekkelig for gutters deeskalering, sannsynligvis som følge av forventningen om hans aktivt ledende rolle i den seksuelle aktiviteten. Forventningene om gutter og jenters eskalerende og deeskalerende signaler er altså konsistente og tyder igjen på at det eksisterer kjønnsroller i seksuell kommunikasjon.

På et overordnet nivå ser vi at det eksisterer en oppfatning om kjønnsforskjeller i bruk av deeskalerende signaler. Vi finner dog at gutter og jenter har noe ulike oppfatninger om hvordan disse kjønnsforskjellene utspiller seg. I likhet med eskalerende signaler er kjønnene mer enige om jenters deeskalerende signaler enn gutters. Et interessant funn er at gutter og jenter er noe uenige om hvilket deeskalerende signal som er det vanligste for gutter. Jenter oppfatter at “å ikke ta på henne like mye” er det vanligste deeskalerende signalet for gutter, mens guttene selv mener at det er “å si nei”. Likevel svarer gutter at “å ikke ta på henne like mye” er det nest vanligste deeskalerende signalet. Noen av guttene har altså en oppfatning om at de også skal være aktive i deeskaleringen, mens andre gutters oppfatninger er preget av tradisjonelle kjønnsroller. Disse kjønnsforskjellene tyder igjen på en tendens til at jenter har mer tradisjonelle kjønnsrolleskript enn gutter, der jenter har en sterkere oppfatning om at gutter er den ledende parten i en seksuell situasjon, og dermed kan være passive i deeskaleringen.

Verbale signaler. Ungdommers bruk av verbale signaler er ekstra interessant i lys av blant annet “Nei er nei” kampanjen til Amnesty International (2016), som oppfordrer til bruk av tydelig verbal signalisering i seksuelle situasjoner. Våre funn, i samsvar med tidligere studier, viser derimot at seksuell kommunikasjon handler om mye mer enn verbale signaler

(Indregard, 2017; Lande, 2017; O'Sullivan & Byers, 1992). Vi finner at ungdommene har en oppfatning av at ikke-verbale signaler brukes i større grad enn verbale for både å eskalere og deeskalere en seksuell situasjon. Ungdommene har riktignok en oppfatning om at verbale signaler er vanligere for å deeskalere enn for å eskalere en seksuell situasjon. For både gutter og jenter vurderes "å si nei" som det nest vanligste deeskalerende signalet. Dette tyder på at ungdom kan ha en forventning om at gutter og jenter vil si tydelig ifra verbalt dersom de ikke ønsker seksuell aktivitet, samtidig som de ikke forventer at det er det vanligste signalet.

Oppsummert finner vi tendenser til en oppfatning om at gutter og jenter har ulike roller i eskaleringen og deeskaleringen. Selv om noen signaler skiller seg ut som mer vanlige, finner vi hovedsakelig stor variasjon i oppfatningene om bruk av eskalerende og deeskalerende signaler. I lys av seksuell skriptteori, kan man forklare den store variasjonen i oppfatningene med at de interpersonlige og personlige seksuelle skriptene ikke er ordentlig etablert i tidlig ungdomstid, da disse skriptene utvikles gjennom seksuell samhandling med andre (Wiederman, 2015). Ungdom i den aldersgruppen vi har undersøkt har som oftest lite egen seksuell erfaring, og har derfor lite grunnlag for å utvikle slike skript. Ettersom vi finner mye variasjon i oppfatninger om seksuelle signaler, er det mulig at det finnes få kulturelt definerte normer på dette området. Muligens finnes det mer kulturelt etablerte normer for initiativtaking og ønske om seksuell aktivitet, og dette kan være årsaken til at vi finner klarere tendenser på disse områdene.

Seksuell skriptteori versus seksuell strategiteori

Seksuell skriptteori og seksuell strategiteori kan brukes til å forstå funnene våre, samtidig som funnene kan si noe om teoriens forklaringskraft. Vi finner at ungdom har de samme oppfatningene om kjønnsforskjeller i seksuell kommunikasjon som teoriene predikerer. Som vi har sett, gir seksuell skriptteori og seksuell strategiteori ulike plausible forklaringer på hvordan disse oppfatningene om kjønnsforskjeller i seksuell kommunikasjon kan ha oppstått. Derimot er det vanskelig å konkludere med hvilken av teoriene som gir den beste forklaringsmodellen, ettersom teoriene ikke er gjensidig utelukkende. Noen av våre funn støtter seksuell strategiteori i større grad enn seksuell skriptteori, og motsatt. Sannsynligvis bidrar både grunnleggende psykologiske forskjeller og kulturelle og sosiale faktorer til oppfatninger om kjønnsroller i seksuell kommunikasjon.

Implikasjoner for praksis

Vi har en rekke funn som kan ha implikasjoner for praksis. Vi vil fokusere på hvilke implikasjoner funnene kan ha for seksualundervisningen til ungdom, og hvordan man kan

forstå kjønnsforskjeller i oppfatninger om seksuell kommunikasjon som en mulig faktor i seksuell trakassering.

Forventninger om tradisjonelle kjønnsroller. Vi finner en tydelig oppfatning om at gutter og jenter har ulike roller i den seksuelle interaksjonen. Slike oppfatninger kan skape forventninger om at gutter og jenter skal handle på ulike måter i den seksuelle kommunikasjonen. Forståelsen av hvordan ulike forventninger til kjønnene kan bidra til misforståelser i seksuell kommunikasjon, er viktig kunnskap å ha med seg i utviklingen av tiltak mot seksuell trakassering.

I samsvar med både seksuell strategiteori og seksuell skriptteori, finner vi forventninger om at gutter er den initiativtakende og aktivt ledende parten i den seksuelle situasjonen. Gutters rolle kan dermed forstås slik at han skal drive den seksuelle aktiviteten fremover frem til han eventuelt får en avvisning. I tillegg finner vi at gutter tror jenter ønsker seksuell aktivitet litt oftere enn det jenter selv tror. Dette skaper rom for misforståelser, og krever at gutten kan tolke jentas seksuelle signaler. Resultatene våre viser dog en stor variasjon i seksuelle signaler, noe som gjør signalene vanskelig å tolke. Forventningen om at gutten skal ta seksuelt initiativ og hans forventninger om at jenta oftere ønsker seksuell aktivitet, kan dermed føre til seksuell trakassering dersom han ikke klarer å tolke de seksuelle signalene. Dette gir innsikt i hvordan seksuell trakassering i form av misforståelser kan oppstå.

Forventningen til guttens rolle kan også gjøre det vanskelig for gutter som ikke oppfyller denne tradisjonelle kjønnsrollen, da det kan skape et press om at gutter alltid skal ønske seksuell aktivitet. Dersom en jente tar seksuelt initiativ, kan det derfor være vanskelig for gutten å deeskalere den seksuelle aktiviteten. Han kan da føle seg presset til å delta i seksuell aktivitet han egentlig ikke ønsker. Jenter som tar seksuelt initiativ og som ønsker seksuell aktivitet oftere enn forventet, kan også oppleve negative konsekvenser fordi de ikke passer inn i den tradisjonelle kjønnsrollen. Dette ser man ved at jenter oftere blir utsatt for seksuell trakassering i form av “slut shaming” (å fordømme og kritisere jenter som man antar er seksuelt aktive), dersom de er mindre seksuelt tilbakeholdne enn forventningen til rollen (Pickel & Gentry, 2017).

Disse tradisjonelle rolleforventningene gir en forståelse for hvordan seksuell trakassering kan oppstå blant ungdom. For å forebygge dette, er det derfor viktig å snakke mer om konsekvenser av rolleforventninger i seksualundervisningen. Videre bør det komme frem i seksualundervisningen at seksualiteten er individuell og variert, og at alle derfor ikke passer inn i de tradisjonelle kjønnsrollene.

Verbale signaler. Seksualundervisningen bør også formidle den store variasjonen av seksuelle signaler, både innad og mellom kjønnene. En tidligere studie har funnet at ungdommer har en forventning om at man skal avvise seksuell aktivitet verbalt (Berggrav, 2015). Den store variasjonen i seksuelt deeskalerende signaler i våre funn, viser derimot at ungdom også forventer en rekke andre signaler enn å avvise verbalt. Ettersom tidligere funn på voksnes faktiske seksuelle signaler også tyder på stor variasjon i deeskalerende og avvisende signaler (Beres, 2010), er det sannsynlig at ungdom også faktisk bruker varierte deeskalerende signaler. Når det ikke er noen entydig måte å kommunisere seksuelt på, så kan det oppstå misforståelser i kommunikasjonen, spesielt om den ene parten forventer verbal kommunikasjon. Det er derfor viktig at ungdom får kunnskap om at seksuell kommunikasjon kan skje på mange måter og at det kan være vanskelig å tolke. Ungdom bør lære i seksualundervisningen at man ikke alltid kan forvente et klart og tydelig ja eller nei, og at det ved usikkerhet derfor er viktig å spørre hva partneren ønsker. Dersom seksualundervisningen innebærer kunnskap om seksuell kommunikasjon, kan ungdom muligens bli bedre rustet til å forstå seksuelle signaler.

Sosioseksuelle holdninger. Vi finner at ungdommer med ikke-restriktive sosioseksuelle holdninger, oftere tror at andre er tilsvarende ikke-restriktive. Dette innebærer at ikke-restriktive ungdommer tror at andre ønsker seksuell aktivitet hyppigere og mer uavhengig av relasjon, enn det restriktive ungdommer tror. Slike ulike forventninger kan føre til misforståelser i den seksuelle interaksjonen. Gjennom seksualundervisningen bør ungdommer bli gjort bevisst på at individuelle holdninger kan påvirke ens oppfatninger om andres holdninger og ønske om seksuell aktivitet. Slik kunnskap kan bidra til å redusere misforståelser i den seksuelle kommunikasjonen mellom ungdom. Kunnskap om sosioseksuelle holdningers mulige påvirkning på seksuell kommunikasjon kan også være viktig å ha med seg i forståelsen av seksuell trakassering.

Til sammen bidrar kunnskap om ulike kjønnsroller, tvetydig og variert seksuell kommunikasjon, og ulike sosioseksuelle holdninger til en større forståelse for hvordan seksuell trakassering kan oppstå blant ungdom. Bevisstgjøring og økt kunnskap om seksuell kommunikasjon hos ungdom gjennom seksualundervisningen, kan bidra til positive seksuelle relasjoner og trygge seksuelle opplevelser. I tillegg bør denne forståelsen være med i utviklingen av forebyggende tiltak mot seksuell trakassering.

Begrensninger ved studien og videre forskning

Studien har en rekke styrker, som at den er nyskapende og har utviklet nye mål på sosioseksualitet blant ungdom og seksuell kommunikasjon. I tillegg er dette blant de første og

større utvalgene med denne aldersgruppen på et slikt tema. Riktignok har studien noen begrensninger det er viktig å trekke frem.

Studiens utvalg var begrenset til respondenter i Trondheim kommune. Spesielt var det få respondenter i alderen 13 år, noe som gjør tolkningen av resultatene fra denne gruppen mer usikker. Videre måtte respondentene under 16 år ha samtykke fra begge foresatte for å delta i studien. Vi antar at respondenter som har fått samtykke fra begge foresatte på kort tid, kommer fra en ressurssterk gruppe. Samtidig var aktivt samtykke fra begge foresatte, et krav fra Regional etisk komité for å ivareta respondentene. Dette har mest sannsynlig ført til et mindre, mer ressurssterkt utvalg. Dermed kan dette begrense generaliserbarheten til studien. En lignende studie bør derfor gjennomføres med et større og mer variert utvalg.

SOI-Holdninger brukt i denne studien er ikke et tidligere utprøvd mål, og bør derfor valideres videre i fremtidig forskning. De sterke sammenhengene mellom SOI-Holdninger og viktigheten av relasjon til partner i ønske om seksuell aktivitet, tyder samtidig på at målet faktisk måler sosioseksuelle holdninger. Videre ble sosioseksualitet i denne studien kun målt gjennom holdningskomponenten. Fremtidig forskning bør undersøke muligheten for å etablere et mer helhetlig ungdomsmål på SOI, som også inkluderer komponentene atferd og lyst. Atferdskomponenten av SOI-R er riktignok vanskelig å måle hos en ungdomspopulasjon med lite seksuell erfaring. De øvrige egenutviklede målene i denne studien bør også undersøkes videre i fremtidig forskning og eventuelt videreutvikles.

Med unntak av SOI-Holdninger og kjønn, var det få variabler i denne studien som hadde noen innvirkning på ungdommenes oppfatninger om seksuell kommunikasjon. En svakhet ved studien er riktignok at vi ikke har inkludert flere sosiale og kulturelle faktorer som kunne støttet eller avkreftet betydningen av seksuelle skript. Slike faktorer kan blant annet være foreldres seksuelle holdninger, ungdommenes holdninger til likestilling og erfaringer med arbeidsfordeling mellom mor og far hjemme. Videre forskning bør inkludere slike eller lignende faktorer. I tillegg finnes det fortsatt svært lite forskning på seksuell kommunikasjon blant ungdom, og dette bør det derfor forskes videre på. Spesielt finnes det lite kunnskap om seksuelle signaler og mulige faktorer som kan predikere unges bruk av seksuelle signaler.

Konklusjon

Ungdoms oppfatninger om seksuell kommunikasjon er preget av tradisjonelle kjønnsroller, der gutten er den initiativtakende, aktive og ledende parten, mens jenter er avventende og tilbakeholdne. Samtidig opplever ungdom at både gutter og jenter ønsker seksuell aktivitet dersom muligheten byr seg, men at gutter og jenter kan ha noen ulike

betingelser for å gjennomføre dette. Ungdom tror at gutter ønsker seksuell aktivitet mer uavhengig av relasjonen til partneren enn det jenter ønsker. I tillegg tror ungdom at gutter ønsker seksuell aktivitet mye oftere enn jenter. Når det gjelder bruk av signaler i den seksuelle kommunikasjonen, er det stor spredning i hvilke eskalerende og deeskalerende signaler ungdom opplever som mest vanlig. Gutter og jenter er likevel forventet å bruke noe ulike signaler. Gutter forventes i større grad å bruke aktive og ledende eskalerende signaler, mens jenter forventes å bruke aktive og tydelige deeskalerende signaler. Både seksuell skriptteori og seksuell strategiteori kan gi en forklaring på hvordan disse forskjellene mellom kjønnene i den seksuelle kommunikasjonen kan ha oppstått. Våre funn på ungdommers oppfatninger om seksuell kommunikasjon, stemmer i stor grad overens med hvordan tidligere empiri viser at seksuell kommunikasjon faktisk foregår i voksne utvalg.

Kjønn og sosioseksuell orientering er de undersøkte faktorene som i størst grad påvirker ungdoms oppfatninger om seksuell kommunikasjon. Begge kjønns oppfatninger er preget av tradisjonelle kjønnsroller, men det er gjennomgående at jenter har noe mer tradisjonelle oppfatninger. De ungdommene med mindre restriktive holdninger enn sine jevnaldrende, vurderer ofte andre som tilsvarende lite restriktive. I tillegg ser vi at pornografieksponering og seksuelle milepæler henger noe sammen med hvor ofte ungdommene tror andre ønsker seksuell aktivitet, men at det ellers ikke har noen effekt på oppfatninger om seksuell kommunikasjon.

Seksualundervisningen i skolen og forebyggende arbeid mot seksuell trakassering bør være fundert i forskning på ungdom. Kunnskap om ulike oppfatninger om seksuell kommunikasjon kan gi en forståelsesramme for hvordan misforståelser i den seksuelle kommunikasjonen kan oppstå. Denne kunnskapen kan bidra til å forstå seksuelle krenkelser mellom ungdommer bedre, og være nyttig i utviklingen av effektive tiltak mot seksuell trakassering. Seksualundervisningen bør fokusere mer på seksuell kommunikasjon i ungdomstiden, og spesielt på hvordan den seksuelle kommunikasjonen kan være tvetydig og vanskelig å tolke. Ved økt fokus på dette kan man gjøre ungdom bedre rustet i møte med den seksuelle utforskningen.

Referanser

- Agostinelli, G., & Seal, D. W. (1998). Social comparisons of one's own with others' attitudes toward causal and responsible sex. *Journal of Applied Social Psychology, 28*(10), 845-860. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1998.tb01656.x>
- Alsaker, F. D. (1992). Pubertal timing, overweight, and psychological adjustment. *The Journal of Early Adolescence, 12*(4), 396-419. doi: <https://doi.org/10.1177/0272431692012004004>
- Amnesty International. (2016, 7. april). *Seks regler for sex*. Hentet fra <https://www.amnesty.no/aktuelt/seks-regler-for-sex>
- Bakken, A. (2019). *Ungdata. Nasjonale resultater 2019* (NOVA Rapport 9/19). Oslo: NOVA, OsloMet.
- Barbaree, H. E. & Marshall, W. L. (2006). An introduction to the juvenile sex offender: Terms, concepts, and definitions I H. E. Barbaree & W. L. Marshall (Red.), *The juvenile sex offender* (2. utg., s. 1-18). New York: Guilford.
- Barneombudet. (2018). *Alle kjenner noen som har opplevd det. Samtaler med ungdom om seksuelle krenkelser – 2018*. Hentet fra <http://barneombudet.no/wp-content/uploads/2018/02/Barneombudets-rapport-om-seksuelle-krenkelser-enkeltsider-pdf-lowres.pdf>.
- Bendixen, M., Asao, K., Wyckoff, J. P., Buss, D. M., & Kennair, L. E. O. (2017). Sexual regret in US and Norway: Effects of culture and individual differences in religiosity and mating strategy. *Personality and Individual Differences, 116*(1), 246-251. doi: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.04.054>
- Bendixen, M., & Kennair, L. E. O. (2014). *Resultater fra prosjekt Seksuell helse og trakassering i videregående opplæring 2013-2014 [Findings from the Sexual health and harassment project in high school education 2013-2014]*. Trondheim: NTNU.
- Bendixen, M., & Kennair, L. E. O. (2015). Revisiting judgment of strategic self-promotion and competitor derogation tactics. *Journal of Social and Personal Relationships, 32*(8), 1056-1082. doi: <https://doi.org/10.1177/0265407514558959>
- Beres, M. (2010). Sexual miscommunication? Untangling assumptions about sexual communication between casual sex partners. *Culture, Health & Sexuality, 12*(1), 1-14. doi:10.1080/13691050903075226
- Berggrav, S. (2015). *“Den som er med på leken..”: Ungdommers oppfatninger om voldtekt, kjønnsroller og samtykke*. Oslo: Redd Barna. Hentet fra <https://www.reddbarna.no/nyheter/den-som-er-med-paa-leken>

- Buss, D. M., & Schmitt, D. P. (1993). Sexual strategies theory: An evolutionary perspective on human mating. *Psychological Review*, *100*(2), 204-232. doi:10.1037/0033-295X.100.2.204
- Clark, A. P. (2006). Are the correlates of sociosexuality different for men and women? *Personality and Individual Differences*, *41*(7), 1321-1327.
doi: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2006.05.006>
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* (2. utg.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- de Haas, S., Timmerman, G., & Höing, M. (2009). Sexual harassment and health among male and female police officers. *Journal of Occupational Health Psychology*, *14*(4), 390-401. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/a0017046>
- Fichten, C. S., Tagalakis, V., Judd, D., Wright, J., & Amsel, R. (1992). Verbal and nonverbal communication cues in daily conversations and dating. *The Journal of Social Psychology*, *132*(6), 751-769. doi:10.1080/00224545.1992.9712105
- Fortenberry, J. D. (2013). Puberty and adolescent sexuality. *Hormones and Behavior*, *64*(2), 280-287. doi: <https://doi.org/10.1016/j.yhbeh.2013.03.007>
- Gagnon, J.H., & Simon, W. (1973). *Sexual conduct: The social sources of human sexuality*. Chicago, IL: Aldine.
- Gagnon, J. H. & Simon, W. (2005). *Sexual conduct: The social sources of human sexuality* (2. utg.). New Brunswick, London: Adline Transaction.
- Giordano, P. C., Manning, W. D., Longmore, M. A., & Flanigan, C. M. (2012). Developmental shifts in the character of romantic and sexual relationships from adolescence to young adulthood. I A. Booth, S. L. Brown, N. S., Landale, W. D. Manning & S. M. McHale (Red.), *Early adulthood in a family context* (s. 133–164). New York: Springer.
- Grammer, K., Kruck, K., Juette, A., & Fink, B. (2000). Non-verbal behavior as courtship signals: The role of control and choice in selecting partners. *Evolution and Human Behavior*, *21*(6), 371-390. doi:[https://doi.org/10.1016/S1090-5138\(00\)00053-2](https://doi.org/10.1016/S1090-5138(00)00053-2)
- Grøntvedt, T. V., Kennair, L. E. O. & Mehmetoglu, M. (2015). Factors predicting the probability of initiating sexual intercourse by context and sex. *Scandinavian Journal of Psychology*, *56*(5), 516-526. doi: <https://doi.org/10.1111/sjop.12215>
- Hafstad, G. S., & Augusti, E. M. (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 4/2019).

- Helse- og omsorgsdepartementet. (2016). *Snakk om det! Strategi for seksuell helse (2017-2022)*. Oslo: Helse-og omsorgsdepartementet. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/284e09615fd04338a817e1160f4b10a7/strategi_seksuell_helse.pdf
- Impett, E.A. & Peplau, L. A. (2003). Sexual compliance: Gender, motivational, and relationship perspectives. *The Journal of Sex Research*, 40(1), 87-100. doi: 10.1080/00224490309552169
- Indregard, K. R. (2017). *Man må jo bare prøve seg fram: Seksuell kommunikasjon blant ungdom mellom 16 og 19 år i et forpliktet parforhold* (Hovedoppgave). NTNU, Trondheim.
- Jackson, J. J., & Kirkpatrick, L. A. (2007). The structure and measurement of human mating strategies: toward a multidimensional model of sociosexuality. *Evolution and Human Behavior*, 28(6), 382-391. doi: <https://doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2007.04.005>
- Jakobsen, R. (1997). Stages of progression in noncoital sexual interactions among young adolescents: An application of the Mokken Scale Analysis. *International Journal of Behavioral Development*, 21(3), 537-553. doi:10.1080/016502597384776
- Jesser, C. J. (1978). Male responses to direct verbal sexual initiatives of females. *The Journal of Sex Research*, 14(2), 118-128. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/00224497809551000>
- Kennair, L. E. O, Schmitt, D., Fjeldavli, Y. L & Harlem, S. K. (2009). Sex Differences in Sexual Desires and Attitudes in Norwegian Samples. *Interpersona*, 3, 1-32. doi: <https://doi.org/10.5964/ijpr.v3isupp1.67>
- Kripos (2019). *Voldtektssituasjonen i Norge 2018*. Hentet fra <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/voldtekt-og-seksuallovbrudd/voldtektssituasjonen-i-norge-2018.pdf>.
- Kuyper, L., de Wit, J., Adam, P., & Woertman, L. (2012). Doing more good than harm? The effects of participation in sex research on young people in the Netherlands. *Archives of Sexual Behavior*, 41(2), 497-506. doi:10.1007/s10508-011-9780-y
- Lande, A. (2017). *"Ikke sånn kjempeåpenbart, men forsiktig": Seksuell kommunikasjon i uforpliktende forhold blant ungdom mellom 16 og 19 år* (Hovedoppgave). NTNU, Trondheim.
- LeVay, S., & Valente, S. (2006). *Human sexuality*. Sunderland, MA: Sinauer Associates, Inc.
- Luria, Z., & Rose, M.D. (1979). *Psychology of human sexuality*. New York: Wiley.

- Masters, N. T., Casey, E., Wells, E. A. & Morrison, D. M. (2013). Sexual scripts among young heterosexually active men and women: continuity and change. *Journal of sex research*, 50(5), 409-420. doi:10.1080/00224499.2012.661102
- Medietilsynet. (2018). *Barn og medier-undersøkelsen 2018: 9-18-åringer om medievaner og opplevelser*. Hentet fra <http://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2018-barn-og-medier>
- Meston, C. M., & Buss, D. M. (2007). Why humans have sex. *Archives of Sexual Behavior*, 36(4), 477-507. doi: <https://doi.org/10.1007/s10508-007-9175-2>
- Metts, S. & Spitzberg, B. H. (1996). Sexual communication in interpersonal contexts: A script-based approach. I B. R. Burlinson (Red.), *Communication yearbook 19* (s. 49-91). USA: SAGE publications.
- Montemayor, R. (2019). Sexuality from childhood through adolescence. I R. Montemayor (Red.), *Sexuality in adolescence and emerging adulthood* (s. 5-31). New York: The Guilford Press.
- Mossige, S. & Stefansen, K. (2016). *Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007-2015* (NOVA Rapport 5/16). Oslo: NOVA
- O'Byrne, S. Hansen, S., & Rapley, M. (2008). "If a girl doesn't say 'no'...": young men, rape and claims of 'insufficient knowledge'. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 18(3), 168-193. doi: 10.1002/casp.922
- Ostovich, J. M., & Sabini, J. (2005). Timing of puberty and sexuality in men and women. *Archives of Sexual Behavior*, 34(2), 197-206. doi: <https://doi.org/10.1007/s10508-005-1797-7>
- O'Sullivan, L. F. & Byers, E. S. (1992). College students' incorporation of initiator and restrictor roles in sexual dating interactions. *The Journal of Sex Research*, 29(3), 435-446. doi: <https://doi.org/10.1080/00224499209551658>
- Penke, L., & Asendorpf, J. B. (2008). Beyond global sociosexual orientations: A more differentiated look at sociosexuality and its effects on courtship and romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(5), 1113-1135. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.95.5.1113>
- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2009). Adolescents' exposure to sexually explicit Internet material and notions of women as sex objects: Assessing causality and underlying processes. *Journal of Communication*, 59(3), 407-433. doi:10.1111/j.1460-2466.2009.01422.x

- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2016). Adolescents and pornography: A review of 20 years of research. *The Journal of Sex Research, 53*(4-5), 509-531. doi: <https://doi.org/10.1080/00224499.2016.1143441>
- Petersen, J. L., & Hyde, J. S. (2010). A meta-analytic review of research on gender differences in sexuality, 1993–2007. *Psychological Bulletin, 136*, 21-38. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/a0017504>
- Pedersen, W. & Samuelsen, S. O. (2003). Nye mønster av seksualadferd blant ungdom. *Tidsskrift for Norsk Lægeforening, 21*(123), 3006-3009.
- Pickel, K. L., & Gentry, R. H. (2017). Slut shaming in a school bullying case: Evaluators ignore level of harm when the victim self-presents as sexually available. *Sex Roles, 76*(1-2), 89-98. doi: <https://doi.org/10.1007/s11199-016-0662-6>
- Rea, L. M., & Parker, R. A. (1997). *Designing and conducting survey research: A comprehensive guide*. San Francisco: Jossey-Boss.
- Sakaluk, J., Todd, L., Milhausen, R., Lachowsky, N., & Undergraduate Research Group in Sexuality (URGiS). (2014). Dominant heterosexual sexual scripts in emerging adulthood: Conceptualization and measurement. *Journal of Sex Research, 51*(5), 516–531. <https://doi.org/10.1080/00224499.2012.745473>
- Schmitt, D. P. (2005). Sociosexuality from Argentina to Zimbabwe: A 48-nation study of sex, culture, and strategies of human mating. *Behavioral and Brain Sciences, 28*(2), 247–275. doi: <https://doi.org/10.1017/S0140525X05000051>
- Schmitt, D. P., & International Sexuality Description Project. (2003). Universal sex differences in the desire for sexual variety: Tests from 52 nations, 6 continents, and 13 islands. *Journal of Personality and Social Psychology, 85*(1), 85-104. doi:10.1037/0022-3514.85.1.85
- Seal, D. W. & Ehrhardt, A. A. (2003). Masculinity and urban men: Perceived scripts for courtship, romantic, and sexual interactions with women. *Culture, Health & Sexuality, 5*(4), 295-319. doi: 10.1080/136910501171698
- Simpson, J. A., & Gangestad, S. W. (1991). Individual differences in sociosexuality: Evidence for convergent and discriminant validity. *Journal of Personality and Social Psychology, 60*(6), 870–883. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.60.6.870>
- Skoog, T., & Özdemir, S. B. (2016a). Explaining why early-maturing girls are more exposed to sexual harassment in early adolescence. *Journal of Early Adolescence, 36*(4), 490-509. doi: 10.1177/0272431614568198

- Skoog, T., & Özdemir, S. B. (2016b). Physical appearance and sexual activity mediate the link between early puberty and sexual harassment victimization in male adolescents. *Sex Roles, 75*(7-8), 339-348. doi: 10.1007/s11199-016-0619-9
- Skoog, T., Sorbring, E., Hallberg, J., & Bohlin, M. (2013). Boys' pubertal timing measured on the Pubertal Development Scale is linked to online sexual activities. *International Journal of Sexual Health, 25*(4), 281-290. doi: 10.1080/19317611.2013.815299
- Skoog, T., Stattin, H., Ruiselova, Z., & Özdemir, M. (2013). Female pubertal timing and problem behaviour: The role of culture. *International Journal of Behavioral Development, 37*(4), 357-365. doi: 10.1177/0165025413486761
- Smith, A., Lyons, A., Ferris, J., Richters, J., Pitts, M., Shelley, J., & Simpson, J. M. (2011). Sexual and relationship satisfaction among heterosexual men and women: The importance of desired frequency of sex. *Journal of Sex & Marital Therapy, 37*, 104–115. <http://dx.doi.org/10.1080/0092623X.2011.560531>
- To, S., Ngai, S. S., & Iu Kan, S. (2012). Direct and mediating effects of accessing sexually explicit online materials on Hong Kong adolescents' attitude, knowledge, and behavior relating to sex. *Children and Youth Services Review, 34*(11), 2156–2163. doi: 10.1016/j.chilyouth.2012.07.019
- Trivers, R. (1972). Parental investment and sexual selection. I B. Campbell (Red.), *Sexual selection and the descent of man* (s. 136–179). Chicago: Aldine-Atherton.
- Træen, B. (2010). Sexual dissatisfaction among heterosexual Norwegians in couple relationships. *Sexual and Relationship Therapy, 25*, 132-147. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/14681991003622518>
- Træen, B., & Samuelsen, S. O. (2007). Sweet 16 and never been kissed? Experiences from a longitudinal Norwegian study. *Electronic Journal of Human Sexuality, 10*(6).
- Wiederman, M. W. (2005). The gendered nature of sexual scripts. *The Family Journal, 13*(4), 496-502. doi: <https://doi.org/10.1177/1066480705278729>
- Wiederman, M. W. (2015) Sexual script theory: Past, present, and future. I J. DeLamater, R. F. Plante (Red), *Handbook of the Sociology of Sexualities. Handbooks of Sociology and Social Research* (s. 7-22). Springer International Publishing. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-319-17341-2_2
- Wight, D., Parkes, A., Strange, V., Allen, E., Bonell, C., & Henderson, M. (2008). The quality of young people's heterosexual relationships: A longitudinal analysis of characteristics shaping subjective experience. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health, 40*(4), 226-237. doi: 10.1363/4022608

Øvsthus, I. P. (2011). *Ungdommers seksualitet og implikasjoner for forebygging av seksuelle krenkelser mellom unge: En kvantitativ studie blant tiendeklassinger i Trondheim* (Hovedoppgave). NTNU, Trondheim.

Appendiks

Appendiks A: Informasjons- og samtykkeskjema til skole, elever og foreldre

Appendiks B: Godkjenning fra Regional Etisk Komite

Appendiks C: Sjekkliste for lærere til gjennomføring av undersøkelse

Appendiks D: Spørreskjema

Appendiks E: Referat fra brukerutvalg

Appendiks A

INFORMASJON TIL SKOLEN OG SKOLEHELSETJENESTEN OM FORSKNINGSPROSJEKTET

UNGDOM OG SEKSUELL UTFORSKING: FORVENTNINGER, NORMER OG SEKSUELL KOMMUNIKASJON

BAKGRUNN OG HENSIKT

Denne studien er en del av satsningsprosjektet "Stein-saks-papir" i Trondheim kommune. I dette forskningsprosjektet skal vi undersøke hvordan elever i alderen 12-16 år opplever seksuell utforskning i sin aldersgruppe. Studien legger til grunn et positivt syn på ungdommers seksuelle utforskning, slik at de skal kunne bli tryggere i denne prosessen. Vi kartlegger ikke belastende tema som seksuell trakassering eller overgrep. Spørsmål som inngår i studien omfatter pubertetsutvikling, seksuell tiltrekning, tanker og forventninger om egne og andres seksuelle erfaringer, og tanker om hvordan ungdom kommuniserer i seksuelt intime situasjoner. Det er ikke nødvendig at ungdommene har egne seksuelle erfaringer, ettersom det er informasjon om deres forventninger som er det viktigste.

Ungdommenes deltagelse vil kunne bidra til å gjøre ungdoms seksuelle utvikling og utforskning til en tryggere prosess. Det er viktig at voksne får økt kunnskap, forståelse og en ikke-dømmende holdning barn og unges seksualitet. Målet med prosjektet er å bruke informasjonen til å forbedre og modernisere seksualundervisningen i skolen og forebygge seksuell trakassering blant ungdommer gjennom utvikling av evidensbaserte og målrettede tiltak.

HVA INNEBÆRER PROSJEKTET FOR SKOLEN OG SKOLEHELSETJENESTEN?

Prosjektet vil bli gjennomført i perioden frem mot sommerferien. Den enkelte skole vil legge til rette for gjennomføring av studien ved å sende ut informasjons- og samtykkeskjema til elever og foreldre/foresatte. Vi ønsker å tilby at noen fra prosjektet kommer på besøk og holder et kort foredrag om prosjektet for elevene, før informasjons- og samtykkeskjema sendes ut. Det vil være et informasjonsskjema til foreldre som fordelaktig sendes til dem på e-post/meldeboka, et skjema til elever under 16 år og et skjema til elever som har fylt 16 år som deles ut på skolen. Når disse samtykke fra foreldre/foresatte er samlet inn, vil de som har samtykket delta i prosjektet. Deltakelse innebærer at elever besvarer et nettbasert spørreskjema i en skoletime. Det vil ta omtrent 15-20 minutter å svare på spørreskjemaet. Det vil være viktig at elevene sitter så adskilt som mulig mens spørreskjemaet besvares, ettersom det skal være individuelle besvarelser. Elevene som ikke har samtykket til å delta i prosjektet, vil kunne gjøre vanlig skolearbeid i stedet.

Undersøkelsen er gjennomgått av et utvalg elever, lærere, foresatte og helsesøster, som var utelukkende positive til studien. Noen av spørsmålene berører følsomme tema knyttet til seksuelle erfaringer. For enkelte vil det å besvare spørreskjemaet kunne medføre et visst ubehag og sjanse. Skolen og skolehelsetjenesten skal derfor ha økt beredskap i perioden prosjektet gjennomføres (elevene skal kunne kontakte rådgiver eller helsesøster ved behov).

Dersom skolen ønsker å se hvilke spørsmål som inngår i spørreskjemaet kan dere gå inn på denne siden: <http://www.svt.ntnu.no/psy/SeksuellUtforskningUngdom.pdf>

HVA INNEBÆRER PROSJEKTET FOR ELEVENE OG DERES FORELDRE/FORESATTE?

Alle som ønsker å delta må gi samtykke. Dersom eleven er under 16 år må begge foreldre/foresatte (dersom foreldreansvaret er felles) gi skriftlig samtykke til at han/hun kan være med (men eleven kan selv sagt nekte å delta selv om foreldre/foresatte har gitt samtykke). Dersom eleven har fylt 16 år, så kan han/hun selv gi dette samtykket. Dette samtykket må leveres på skolen før eleven kan delta i prosjektet. All informasjonen eleven gir vil være anonymt, slik at ingen vil kunne vite hva de har svart. Ettersom opplysningene som oppgis er sensitive, så har foreldre/foresatte ikke rett til innsyn i sine barns besvarelser.

GODKJENNING

Prosjektet er godkjent av Regional komite for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, 2018/2160.

Etter ny personopplysningslov har behandlingsansvarlig institusjon NTNU og prosjektleder Mons Bendixen et selvstendig ansvar for å sikre at behandlingen av dine opplysninger har et lovlig grunnlag. Prosjektet har rettslig grunnlag i EUs personvernforordning artikkel 6a og artikkel 9 nr. 2.

Med vennlig hilsen,

Ph.D. Mons Bendixen og Ph.D. Leif Edward Ottesen Kennair

Prosjektansvarlige

Psykologisk institutt

NTNU

INFORMASJON TIL ELEVER UNDER 16 ÅR
FORESPØRSEL TIL ELEVER OM DELTAKELSE I FORSKNINGSPROSJEKT

UNGDOM OG SEKSUELL UTFORSKING: FORVENTNINGER, NORMER OG SEKSUELL KOMMUNIKASJON

BAKGRUNN OG HENSIKT

Dette er en invitasjon til deg om å delta i et forskningsprosjekt som skal undersøke ungdommers seksuelle utforskning. Du er invitert til å delta fordi du er ungdomsskoleelev i Trondheim kommune. Vi er opptatt av hva ungdom opplever som vanlig seksualitet i sin aldersgruppe. Målet med prosjektet er å gjøre seksualundervisningen bedre tilpasset det som er viktig for ungdom. Vi ønsker også å redusere uønsket og plagsom seksuell oppmerksomhet. Du vil få spørsmål om kroppens utvikling, seksuell tiltrekning, tanker og forventninger om egne og andres seksuelle erfaringer, og tanker om hva man kan gjøre i en tenkt seksuell situasjon.

Mange på din alder har ikke egne seksuelle erfaringer, men vi ønsker å få svar fra både de som har seksuelle erfaringer, og de som ikke har det. Du trenger derfor ikke å ha hatt noen egne seksuelle erfaringer for å delta i forskningsprosjektet, siden vi er mest opptatt av å få høre dine tanker om vanlig seksualitet blant de på din alder.

HVA INNEBÆRER PROSJEKTET?

For at du skal kunne delta må din(e) foreldre/foresatte gi skriftlig samtykke til at du kan være med (men du kan selvsagt nekte å delta selv om dine foreldre/foresatte har gitt samtykke). Dette samtykket må leveres på skolen før du kan delta i prosjektet. Dine foreldre/foresatt kan også samtykke gjennom meldeboka. Deltakelse innebærer at du svarer på et nettbasert spørreskjema. Det vil ta omtrent 15-20 minutter å svare og det vil skje i en skoletime der du kan sitte uforstyrret.

Dersom du ønsker å se hvilke spørsmål som er med på spørreskjemaet kan du gå inn på denne siden: <http://www.svt.ntnu.no/psy/SeksuellUtforskningUngdom.pdf>

MULIGE FORDELER OG ULEMPER

Funnene fra prosjektet vil kunne bidra til å forbedre seksualundervisningen i skolen og vil benyttes for å utvikle tiltak mot uønsket seksuell oppmerksomhet blant ungdommer. Dermed kan din deltagelse være til hjelp for både deg og andre ungdommer.

Noen av spørsmålene handler om følsomme tema knyttet til seksuelle erfaringer og egen seksualitet. For noen vil det å svare på spørreskjemaet kunne føre til et visst ubehag. Undersøkelsen er gjennomgått av et utvalg elever, lærere, foresatte og helsesøster.

FRIVILLIG DELTAKELSE OG MULIGHET FOR Å TREKKE SITT SAMTYKKE

Det er helt frivillig å delta i prosjektet. Når du svarer på undersøkelsen, kan du når som helst trekke deg uten å måtte begrunne dette nærmere. Ved å trykke «ferdig» på siste side i spørreskjemaet godtar du at dine svar blir med i prosjektet.

HVA SKJER MED INFORMASJONEN OM DEG?

Alle opplysningene vil bli behandlet uten navn, fødselsnummer, IP adresse eller andre direkte gjenkjennbare opplysninger. Prosjektansvarlig skal sørge for at opplysninger om deg blir behandlet på en sikker måte. Informasjonen du gir er helt anonym, slik at ingen vil kunne vite hva du har svart. Opplysningene du oppgir vil lagres anonymisert på passordbeskyttede datamaskiner for fremtidige analyser. Dine foreldre/foresatte vil ikke ha rett til å få vite hva du har svart i undersøkelsen.

KONTAKTOPPLYSNINGER

Dersom du har spørsmål til prosjektet eller denne undersøkelsen kan du ta kontakt med professor Mons Bendixen, tlf.: 73 59 74 84, e-post: mons.bendixen@ntnu.no eller professor Leif Edward Ottesen Kennair, tlf.: 73 59 19 56, e-post: leif.edward.kennair@ntnu.no.

Du kan ta kontakt med NTNUs personvernombud dersom du har spørsmål om behandlingen av dine personopplysninger i prosjektet, Thomas Helgesen, tlf.: 93 07 90 38, e-post: thomas.helgesen@ntnu.no.

Om du er en av de som opplever ubehag knyttet til utfyllingen av skjema eller ønsker noen å snakke med av andre grunner, kan du kontakte rådgiver eller skolehelsetjenesten ved skolen din.

Med vennlig hilsen,
Mons Bendixen og Leif Edward Ottesen Kennair
Prosjektansvarlige
Psykologisk institutt
NTNU

INFORMASJON TIL ELEVER FYLT 16 ÅR

FORESPØRSEL TIL ELEVER OM DELTAKELSE I FORSKNINGSPROSJEKT

UNGDOM OG SEKSUELL UTFORSKING: FORVENTNINGER, NORMER OG SEKSUELL KOMMUNIKASJON

BAKGRUNN OG HENSIKT

Dette er en invitasjon til deg om å delta i et forskningsprosjekt som skal undersøke ungdommers seksuelle utforskning. Du er invitert til å delta fordi du er ungdomsskoleelev i Trondheim kommune. Vi er opptatt av hva ungdom opplever som vanlig seksualitet i sin aldersgruppe. Målet med prosjektet er å gjøre seksualundervisningen bedre tilpasset det som er viktig for ungdom. Vi ønsker også å redusere uønsket og plagsom seksuell oppmerksomhet. Du vil få spørsmål om kroppens utvikling, seksuell tiltrekning, tanker og forventninger om egne og andres seksuelle erfaringer, og tanker om hva man kan gjøre i en tenkt seksuell situasjon.

Mange på din alder har ikke egne seksuelle erfaringer, men vi ønsker å få svar fra både de som har seksuelle erfaringer, og de som ikke har det. Du trenger derfor ikke å ha hatt noen egne seksuelle erfaringer for å delta i forskningsprosjektet, siden vi er mest opptatt av å få høre dine tanker om vanlig seksualitet blant de på din alder.

HVA INNEBÆRER PROSJEKTET?

Alle som ønsker å delta må gi skriftlig samtykke til å delta (se siste side). Du må levere samtykke ditt på skolen før du kan delta i prosjektet. Siden du har fylt 16 år, så trenger ikke dine foreldre/foresatte å samtykke til at du deltar på undersøkelsen. Deltakelse innebærer at du svarer på et nettbasert spørreskjema. Det vil ta omtrent 15-20 minutter å svare og det vil skje i en skoletime der du kan sitte uforstyrret.

Dersom du ønsker å se hvilke spørsmål som er med på spørreskjemaet kan du gå inn på denne siden:
<http://www.svt.ntnu.no/psy/SeksuellUtforskningUngdom.pdf>

MULIGE FORDELER OG ULEMPER

Funnene fra prosjektet vil kunne bidra til å forbedre seksualundervisningen i skolen og vil benyttes for å utvikle tiltak mot uønsket seksuell oppmerksomhet blant ungdommer. Dermed kan din deltagelse være til hjelp for både deg og andre ungdommer.

Noen av spørsmålene handler om følsomme tema knyttet til seksuelle erfaringer og egen seksualitet. For noen vil det å svare på spørreskjemaet kunne føre til et visst ubehag. Undersøkelsen er gjennomgått av et utvalg elever, lærere, foresatte og helsesøster.

FRIVILLIG DELTAKELSE OG MULIGHET FOR Å TREKKE SITT SAMTYKKE

Det er helt frivillig å delta i prosjektet. Når du svarer på undersøkelsen, kan du når som helst trekke deg uten å måtte begrunne dette nærmere. Ved å trykke «ferdig» på siste side i spørreskjemaet godtar du at dine svar blir med i prosjektet.

HVA SKJER MED INFORMASJONEN OM DEG?

Alle opplysningene vil bli behandlet uten navn, fødselsnummer, IP adresse eller andre direkte gjenkjennbare opplysninger. Prosjektansvarlig skal sørge for at opplysninger om deg blir behandlet på en sikker måte. Informasjonen du gir er helt anonym, slik at ingen vil kunne vite hva du har svart. Opplysningene du oppgir vil lagres anonymisert på passordbeskyttede datamaskiner for fremtidige analyser. Dine foreldre/foresatte vil ikke ha rett til å få vite hva du har svart i undersøkelsen.

GODKJENNING

Prosjektet er godkjent av Regional komite for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, 2018/2160.

Etter ny personopplysningslov har behandlingsansvarlig institusjon NTNU og prosjektleder Mons Bendixen et selvstendig ansvar for å sikre at behandlingen av dine opplysninger har et lovlig grunnlag. Dette prosjektet har rettslig grunnlag i EUs personvernforordning artikkel 6a og artikkel 9 nr. 2 og ditt samtykke.

Du har rett til å klage på behandlingen av dine opplysninger til Datatilsynet.

KONTAKTOPPLYSNINGER

Dersom du har spørsmål til prosjektet eller denne undersøkelsen kan du ta kontakt med professor Mons Bendixen, tlf.: 73 59 74 84, e-post: mons.bendixen@ntnu.no eller professor Leif Edward Ottesen Kennair, tlf.: 73 59 19 56, e-post: leif.edward.kennair@ntnu.no.

Du kan ta kontakt med NTNUs personvernombud dersom du har spørsmål om behandlingen av dine personopplysninger i prosjektet, Thomas Helgesen, tlf.: 93 07 90 38, e-post: thomas.helgesen@ntnu.no.

Om du er en av de som opplever ubehag knyttet til utfyllingen av skjema eller ønsker noen å snakke med av andre grunner, kan du kontakte rådgiver eller skolehelsetjenesten ved skolen din.

Med vennlig hilsen,
Mons Bendixen og Leif Edward Ottesen Kennair
Prosjektansvarlige
Psykologisk institutt
NTNU

INFORMASJON FORELDRE/FORESATTE OG

FORESPØRSEL OM SAMTYKKE TIL UNGDOMMENS DELTAKELSE I FORSKNINGSPROSJEKT

UNGDOM OG SEKSUELL UTFORSKING: FORVENTNINGER, NORMER OG SEKSUELL KOMMUNIKASJON

BAKGRUNN OG HENSIKT

I dette forskningsprosjektet skal vi undersøke hvordan elever i alderen 12-16 år opplever seksuell utforskning i sin aldersgruppe. I denne sammenheng er din ungdom invitert til å delta i undersøkelsen som ungdomsskoleelev i Trondheim. Studien legger til grunn et positivt syn på ungdommers seksuelle utforskning, slik at de skal kunne bli tryggere i denne prosessen. Vi kartlegger ikke belastende tema som seksuell trakassering eller overgrep. Spørsmål som inngår i studien omfatter pubertetsutvikling, seksuell tiltrekning, tanker og forventninger om egne og andres seksuelle erfaringer, og tanker om hvordan ungdom kommuniserer i seksuelt intime situasjoner. Det er ikke nødvendig at ungdommene har egne seksuelle erfaringer, ettersom det er informasjon om deres forventninger som er det viktigste.

Din ungdoms deltagelse vil kunne bidra til å gjøre ungdoms seksuelle utvikling og utforskning til en tryggere prosess. Det er viktig at voksne får økt kunnskap, forståelse og en ikke-dømmende holdning barn og unges seksualitet. Målet med prosjektet er å bruke informasjonen til å forbedre og modernisere seksualundervisningen i skolen og forebygge seksuell trakassering blant ungdommer gjennom utvikling av evidensbaserte og målrettede tiltak.

HVA INNEBÆRER PROSJEKTET?

Dersom ungdommen din er under 16 år, så må begge foreldre/foresatte gi skriftlig samtykke til deltagelse dersom foreldreansvaret er felles. Dersom ungdommen din har fylt 16 år, så kan han/hun selv gi dette samtykket. Du som forelder/foresatt kan samtykke til deltagelse gjennom meldeboka, eventuelt gjennom samtykkeskrivet som elevene får utdelt på skolen. Dette samtykket må leveres før undersøkelsen gjennomføres. Deltakelse innebærer å svare på et nettbasert spørreskjema. Det vil ta omtrent 15-20 minutter å svare og vil skje individuelt.

Undersøkelsen er gjennomgått av et utvalg elever, lærere, foresatte og helsesøster. Det kommer til å være økt beredskap blant rådgivere og skolehelsetjenesten i perioden for gjennomførelse av undersøkelsen som vil være tilgjengelige ved behov.

Dersom du ønsker å se hvilke spørsmål som inngår i spørreskjemaet kan du gå inn på denne siden: <http://www.svt.ntnu.no/psy/SeksuellUtforskningUngdom.pdf>

FRIVILLIG DELTAKELSE OG MULIGHET FOR Å TREKKE SITT SAMTYKKE

Det er helt frivillig å delta i prosjektet. Når ungdommen din svarer på undersøkelsen, kan han/hun når som helst trekke seg uten å måtte begrunne dette nærmere. Ved å trykke «ferdig» på siste side i spørreskjemaet godtar ungdommen at sine svar blir med i prosjektet.

HVA SKJER MED INFORMASJONEN OM UNGDOMMEN DIN?

Alle opplysningene vil bli behandlet uten navn, fødselsnummer, IP adresse eller andre direkte gjenkjennbare opplysninger. Prosjektansvarlig skal sørge for at opplysninger om ungdommen din blir behandlet på en sikker måte. Informasjonen som gis er helt anonym, slik at ingen vil kunne vite hva ungdommen din har svart. Opplysningene som oppgis lagres anonymisert på passordbeskyttede datamaskiner for fremtidige analyser.

Ettersom undersøkelsen innebærer sensitive opplysninger, har du som forelder/foresatt ikke rett til innsyn i din ungdoms besvarelser.

GODKJENNING

Prosjektet er godkjent av Regional komite for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, 2018/2160.

Etter ny personopplysningslov har behandlingsansvarlig institusjon NTNU og prosjektleder Mons Bendixen et selvstendig ansvar for å sikre at behandlingen av dine opplysninger har et lovlig grunnlag. Dette prosjektet har rettslig grunnlag i EUs personvernforordning artikkel 6a og artikkel 9 nr. 2 og ditt/ungdommens samtykke.

Dere har rett til å klage på behandlingen av ungdommens opplysninger til Datatilsynet.

KONTAKTOPPLYSNINGER

Dersom du har spørsmål til prosjektet eller denne undersøkelsen kan du ta kontakt med professor Mons Bendixen, tlf.: 73 59 74 84, e-post: mons.bendixen@ntnu.no eller professor Leif Edward Ottesen Kennair, tlf.: 73 59 19 56, e-post: leif.edward.kennair@ntnu.no.

Du kan ta kontakt med NTNUs personvernombud dersom du har spørsmål om behandlingen av personopplysninger i prosjektet, Thomas Helgesen, tlf.: 93 07 90 38, e-post: thomas.helgesen@ntnu.no.

Om din ungdom er en av de som opplever ubehag knyttet til utfyllingen av skjema eller ønsker noen å snakke med av andre grunner, kan du kontakte rådgiver eller skolehelsetjenesten ved skolen din.

Med vennlig hilsen,
Mons Bendixen og Leif Edward Ottesen Kennair
Prosjektansvarlige
Psykologisk institutt
NTNU

Appendiks B

Region: REK midt	Saksbehandler: Magnus Alm	Telefon: 73559949	Vår dato: 20.12.2018	Vår referanse: 2018/2160/REK midt
			Deres dato: 06.11.2018	Deres referanse:

Vår referanse må oppgis ved alle henvendelser

Mons Bendixen
Psykologisk institutt

2018/2160 Ungdom og seksuell utforskning: Forventninger, normer og seksuell kommunikasjon

Forskningsansvarlig: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Prosjektleder: Mons Bendixen

Vi viser til søknad om forhåndsgodkjenning av ovennevnte forskningsprosjekt. Søknaden ble behandlet av Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK midt) i møtet 05.12.2018. Vurderingen er gjort med hjemmel i helseforskningsloven § 10.

Komiteens prosjektsammendrag: Hensikten med forskningsprosjektet er å undersøke hvordan ungdommer i tidlig ungdomstid opplever seksualitet i sin aldersgruppe og hvilke forventninger de har til seg selv og sine jevnaldrende i seksuelle relasjoner. Utvalget skal bestå av ca. 800 gutter og jenter mellom 12-16 år som er elever ved ungdomsskoler i Trondheim kommune. Data vil samles inn gjennom et web-basert spørreskjema som blant annet omfatter spørsmål om seksuelle oppfatninger, forventninger og erfaringer. Studien er samtykkebasert og deltakerne mottar ved innlevering av samtykkeskjema en lenke til studien og en tilfeldig trukket personlig kode som skal brukes ved besvarelse av spørreskjemaet. Prosjektgruppen vil sikre at det er økt beredskap blant rådgivere og skolehelsetjenesten den uken prosjektet gjennomføres. Resultatene skal inngå i en hovedoppgave innenfor profesjonsstudiet i psykologi.

Vurdering

Forsvarlighet

Komiteen synes prosjektet er godt gjennomarbeidet og at studiens tematikk er viktig å belyse. Prosjektet innebærer imidlertid mange sensitive spørsmål om seksualitet, og komiteen var usikker på hvor belastende slike spørsmål vil være for de yngste elevene. Det ble påpekt at erfaringer med og tanker rundt seksualitet sannsynligvis spriker mye blant de yngste, og komiteen var spesielt bekymret for at det kunne være belastende å besvare spørsmål om egen seksuell praksis. Spørreskjemaet kan kanskje utfordre elevenes oppfatning av hva som er normalt, f.eks. ved at elevene får inntrykk av at det er normalt å ha prøvd alt det som spørres om eller at de føler seg unormale fordi de ikke kjenner til alle begrepene som brukes. Komiteen anbefaler derfor på det sterkeste at det før studiens oppstart opprettes et «brukerutvalg» av barn og ungdom i den aktuelle aldersgruppen som kan gi tilbakemelding på om spørsmålene er passende for målgruppen.

Videre oppfatter komiteen at et av prosjektleders hovedargumenter for at det er forsvarlig å gjennomføre prosjektet med så unge deltakere er at elevene introduseres for tematikken i seksualundervisningen på skolen. Komiteen er opptatt av at prosjektet kontekstualiseres og finner det derfor betimelig å forutsette at elever som skal delta i prosjektet allerede har hatt seksualundervisning på skolen, eller at prosjektet gjennomføres i forbindelse med seksualundervisningen.

Personvern

Komiteen finner at prosjektgruppen har gjort en god jobb for å ivareta elevenes personvern. Komiteen stiller seg imidlertid spørrende til nødvendigheten av en deltakerkode. Etter hva komiteen oppfatter skal deltakerkoden kun benyttes til å identifisere vinnere av gavekort, og en slik kobling mellom deltakerkode og deltakeridentitet kan kompromittere elevens anonymiteten. Komiteen stiller derfor som forutsetning for godkjenning at man dropper premiering og deltakerkode.

Foresatte har normalt rett til innsyn i helseopplysninger som innhentes om deres mindreårige barn i forskningsøyemed. I dette tilfellet stiller imidlertid komiteen vilkår om at de foresatte ikke skal gis innsyn i de unges besvarelser. Dette på grunn av besvarelsenes svært private karakter og av hensyn til de unges personvern og privatliv.

Prosjektleder oppgir at SelectSurvey skal brukes for den nettbaserte spørreundersøkelsen. Komiteen forutsetter at SelectSurvey blir satt opp på en måte som sikrer at senere brukere av datautstyret ikke kan få tilgang til deltakerens besvarelser via nettleaserlogg eller på annen måte.

Informasjonsskriv

Komiteen forutsetter at det utvikles fire separate informasjonsskriv: ett til elever under 16, ett til foresatte til elever under 16, ett til elever som er fylt 16, og ett til skolen/skoleadministrasjonen. Komiteen påpeker at det er viktig at informasjonsskrivene tilpasses målgruppene, og at det tas høyde for at det kan være store variasjoner i kunnskap og erfaring med seksualitet blant ungdomsskoleelever. Informasjonsskrivene skal sendes komiteen til vurdering.

Forbedring av informasjonsskriv

Komiteen ber om at informasjonsskrivet endres i henhold til følgende punkter:

1. Helseforskningsloven legger i utgangspunktet opp til at begge foreldre skal samtykke dersom foreldreansvaret er felles. Komiteen setter som vilkår for godkjenning at dette grunnprinsippet følges i prosjektet.
2. I alle informasjonsskriv må det spesifiseres at foresatte ikke har rett til innsyn i sine barns besvarelser.
3. Det må oppgis at opplysningene skal lagres anonymisert for fremtidig analyser.
4. Det må oppgis hvor opplysningene skal lagres.
5. I informasjonsskrivet til skolen står det at deltakerne skal være 13-16 år. Dette må korrigeres til 12-16 år.

Konklusjon

Komiteen har vurdert søknad, forskningsprotokoll, målsetting og plan for gjennomføring. Under forutsetning av at vilkårene nedenfor tas til følge vurderer REK at prosjektet er forsvarlig, og at hensynet til deltakernes velferd og integritet er ivaretatt.

Vilkår for godkjenning

1. Komiteen forutsetter at elever som skal delta allerede har hatt seksualundervisning eller har seksualundervisning samtidig med at prosjektet gjennomføres.
2. Komiteen forutsetter at foresatte ikke skal gis innsyn i sine barns besvarelser.
3. Komiteen forutsetter at deltakerkode ikke benyttes og at premiering sløyfes.
4. Komiteen forutsetter at SelectSurvey settes opp på en måte som sikrer at senere brukere av datautstyret ikke kan få tilgang til deltakerens besvarelser via nettleaserlogg eller på annen måte.
5. Komiteen forutsetter at det innhentes samtykke fra begge foreldre når foreldreansvaret er felles.
6. Nye og reviderte informasjonsskriv skal sendes komiteen til vurdering. Vennligst benytt REKs nyeste maler for informasjonsskriv og e-postadressen post@helseforskning.etikkom.no og "REK midt2018/2160" i emnefeltet. Prosjektet kan ikke igangsettes før REK midt har akseptert informasjonsskrivet.
7. Komiteen forutsetter at ingen personidentifiserbare opplysninger kan framkomme ved publisering eller annen offentliggjøring.

8. Komiteen forutsetter at behandlingen av personopplysninger i forskningen skjer i samsvar med institusjonens retningslinjer for å gi behandlingsgrunnlag i tråd med personopplysningslovens bestemmelser.
9. Komiteen forutsetter også at prosjektet følger institusjonens bestemmelser for ivaretagelse av informasjonssikkerhet for innsamling, oppbevaring, deling og utlevering av personopplysninger.
10. Av dokumentasjonshensyn skal opplysningene oppbevares anonymisert i minst 5 år etter prosjektslutt.
11. Prosjektleder skal sende sluttmelding på eget skjema, jf. helseforskningsloven § 12, senest et halvt år etter prosjektslutt.
12. Dersom det skal gjøres endringer i prosjektet i forhold til de opplysninger som er gitt i søknaden, må prosjektleder sende endringsmelding til REK, jf. helseforskningsloven § 11.

Vedtak

Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk Midt-Norge har gjort en helhetlig forskningsetisk vurdering av alle prosjektets sider. Med hjemmel i helseforskningsloven § 10 godkjennes prosjektet på de vilkår som er gitt.

Komiteens beslutning var enstemmig.

Klageadgang

Du kan klage på komiteens vedtak, jf. forvaltningsloven § 28 flg. Klagen sendes til REK midt. Klagefristen er tre uker fra du mottar dette brevet. Dersom vedtaket opprettholdes av REK midt, sendes klagen videre til Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag for endelig vurdering.

Med vennlig hilsen

Ragnhild Støen
PhD
Avdelingssjef/førsteamanuensis

Magnus Alm
rådgiver

Kopi til: ute.gabriel@ntnu.no; postmottak@ntnu.no

Appendiks C

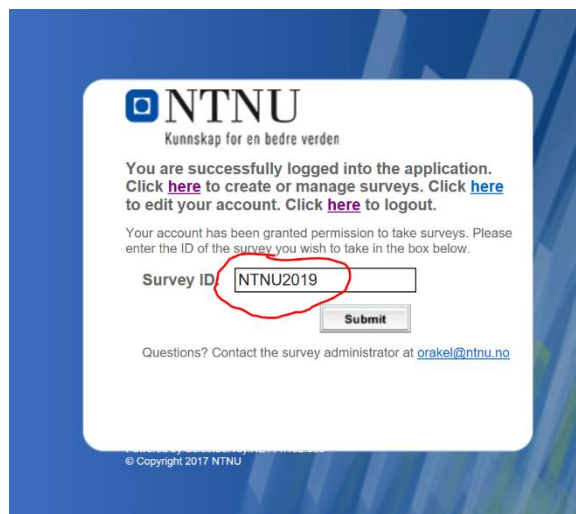
Sjekkliste for gjennomføring av studien “Ungdom og seksuell utforskning: Forventninger, normer og seksuell kommunikasjon”

En gruppe elever har gjennomgått undersøkelsen og har kommet opp med noen ønsker om lærerens fremførelse av studien og gjennomføring i klasserommet:

- Læreren bør forklare elevene at undersøkelsen er helt *anonym*. Det er ikke mulig å finne ut hvem som har svart hva og hvem som har deltatt i undersøkelsen.
- Læreren bør understreke for elevene at det *ikke er noen gale eller rette svar* og at *ærlige svar* er viktig for kvaliteten på studien
- Læreren bør si til elevene at deltagelse kan bidra til å *redusere seksuell trakassering* og forbedre seksualundervisningen. Deltagelse kan derfor være til hjelp for ungdom på egen alder.
- Læreren skal ikke gå rundt i klasserommet når elevene svarer på undersøkelsen.
- Elevene skal sitte så adskilt som mulig under undersøkelsen for å forhindre at de ser hverandres svar
- Når elevene er ferdig med undersøkelsen kan de gå ut på gangen slik at de ikke forstyrrer andre som ikke er ferdig
- De som ikke skal svare på undersøkelsen kan gjøre en oppgave som ligner i utforming.

Selve gjennomføringen:

- Undersøkelsen utføres på PC/Chromebook (mobil kan også benyttes)
- Elevene får utdelt følgende lenke: <https://survey.svt.ntnu.no/>
- Når man går inn på lenken kommer dette bildet opp. Skriv inn koden NTNU2019 og trykk Submit for å starte undersøkelsen:

NTNU
Kunnskap for en bedre verden

You are successfully logged into the application. Click [here](#) to create or manage surveys. Click [here](#) to edit your account. Click [here](#) to logout.

Your account has been granted permission to take surveys. Please enter the ID of the survey you wish to take in the box below.

Survey ID:

Questions? Contact the survey administrator at orakel@ntnu.no

© Copyright 2017 NTNU

Appendiks D

Page 1

VIKTIG INFORMASJON

BAKGRUNN OG HENSIKT

Dette er en invitasjon til deg om å delta i et forskningsprosjekt som skal undersøke ungdommers seksuelle utforskning. Du er invitert til å delta fordi du er ungdomsskoleelev i Trondheim kommune. Vi er opptatt av hva ungdom opplever som vanlig seksualitet i sin aldersgruppe. Målet med prosjektet er å forbedre seksualundervisningen slik at den er tilpasset det som er viktig for ungdom. Videre er prosjektet viktig for å arbeide mot seksuell trakassering blant unge. Du vil derfor få spørsmål om kroppens utvikling, seksuell tiltrekning, tanker og forventninger om egne og andres seksuelle erfaringer, og tanker om hvilke start- og stoppsignaler som sendes i en seksuell situasjon. Mange på din alder har ikke egne seksuelle erfaringer, men vi ønsker å få svar fra både de som har seksuelle erfaringer, og de som ikke har det. Du trenger derfor ikke å ha hatt noen egne seksuelle erfaringer for å delta i forskningsprosjektet, siden vi er mest opptatt av å få høre dine tanker om vanlig seksualitet blant de på din alder.

HVA INNEBÆRER PROSJEKTET?

Deltakelse innebærer at du svarer på dette nettbaserte spørreskjemaet. Det vil ta rundt 20 minutter å svare.

MULIGE FORDELER OG ULEMPER

Funnene fra prosjektet vil kunne bidra til å forbedre seksualundervisningen i skolen og vil benyttes for å utvikle tiltak mot seksuell trakassering blant ungdommer. Dermed kan din deltagelse gi fordeler for både deg og andre ungdommer.

Noen av spørsmålene handler om følsomme tema knyttet til seksuelle erfaringer og egen seksualitet. For noen vil det å svare på spørreskjemaet kunne føre til et visst ubehag. Vi anbefaler at du fyller ut skjemaet alene. En gruppe med elever, lærere, foreldre og helsesøster har sett gjennom og godkjent spørsmålene på forhånd.

FRIVILLIG DELTAKELSE OG MULIGHET FOR Å TREKKE SITT SAMTYKKE

Det er helt frivillig å delta i prosjektet. Når du svarer på undersøkelsen, kan du når som helst trekke deg uten å måtte begrunne dette nærmere. Ved å trykke «ferdig» på siste side i spørreskjemaet godtar du at dine svar blir med i prosjektet. Det er mulig å la være å svare på spørsmål som du ikke ønsker å svare på.

HVA SKJER MED INFORMASJONEN OM DEG?

Alle opplysningene vil bli behandlet uten navn, fødselsnummer, IP adresse eller andre direkte gjenkjennbare opplysninger. Prosjektansvarlig skal sørge for at opplysninger om deg blir behandlet på en sikker måte. Informasjonen du gir er helt anonym, slik at ingen vil kunne vite hva du har svart. Opplysningene du oppgir vil lagres anonymisert for fremtidige analyser. Dine foreldre/foresatte vil ikke ha rett til å få vite hva du har svart i undersøkelsen.

GODKJENNING

Prosjektet er godkjent av Regional komite for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, 2018/2160. Etter ny personopplysningslov har behandlingsansvarlig institusjon NTNU og prosjektleder Mons Bendixen et selvstendig ansvar for å sikre at behandlingen av dine opplysninger har et lovlig grunnlag. Dette prosjektet har rettslig grunnlag i EUs personvernforordning. Du har rett til å klage på behandlingen av dine opplysninger til Datatilsynet.

KONTAKTOPPLYSNINGER

Dersom du har spørsmål til prosjektet eller denne undersøkelsen kan du ta kontakt med professor Mons Bendixen, tlf.: 73 59 74 84, e-post: mons.bendixen@ntnu.no eller professor Leif Edward Ottesen Kennair, tlf.: 73 59 19 56, e-post: leif.edward.kennair@ntnu.no. Du kan ta kontakt med NTNUs personvernombud dersom du har spørsmål om behandlingen av dine personopplysninger i prosjektet, Thomas Helgesen, tlf.: 93 07 90 38, e-post: thomas.helgesen@ntnu.no.

Om du er en av de som opplever ubehag knyttet til utfyllingen av skjema eller ønsker noen å snakke med av andre grunner, kan du kontakte rådgiver eller skolehelsetjenesten ved skolen din.

Når man er i ungdomsskolealderen begynner kroppen å forandre seg og bli mer voksen. Når dette starter og hvor fort utviklingen skjer, er forskjellig fra person til person. Vi vil derfor stille deg noen spørsmål om hvor langt kroppen din har kommet i utviklingen.

8. Hvor mye hår har du fått ...

	Ingenting			Svært mye	
	1	2	3	4	5
under armene?	☐	☐	☐	☐	☐
i skrittet (underlivet)?	☐	☐	☐	☐	☐

9. Hvor langt mener du kroppen din har utviklet seg, sammenlignet med de andre elevene i klassen av samme kjønn?

Klart mindre enn de andre	Omtrent som de andre			Klart mer enn de andre	
1	2	3	4	5	
☐	☐	☐	☐	☐	

10. Hvor enig er du i disse påstandene?

	1	2	3	4	5
	Helt enig			Helt uenig	
Jeg liker meg selv	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er mislykket	☐	☐	☐	☐	☐
For det meste er jeg fornøyd med utseende mitt	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er stolt av kroppen min	☐	☐	☐	☐	☐

TANKER OM ANDRES SEKSUELLE ERFARINGER

I ungdomsskolealder er det stor variasjon i hvor mye og hva man har prøvd ut seksuelt, både med seg selv og med andre. De fleste ungdommer har noen tanker om hva andre ungdommer på samme alder har gjort. Vi vil derfor stille deg noen spørsmål om hva du tror andre ungdommer gjør/har gjort seksuelt. Her er det ikke noen rette eller gale svar, vi ønsker kun å høre dine tanker. Du vil først få spørsmål om jenter og deretter de samme spørsmålene om gutter.

11. Hvor mange av jentene på ditt klassetrinn **tror** du ...

	Ingen eller nesten ingen	2	Omtrent halvparten	4	Alle eller nesten alle
	1		3		5
Snakker med vennene sine om sex	☐	☐	☐	☐	☐
Har seksuelle fantasier	☐	☐	☐	☐	☐
Har klint (tungekysset med noen)	☐	☐	☐	☐	☐
Har befølt (tatt på) noen andre på brystet under klærne	☐	☐	☐	☐	☐
Onanerer (fingrer/tar på seg selv)	☐	☐	☐	☐	☐
Har runket/fingret noen andre	☐	☐	☐	☐	☐
Har hatt munnsex/oralsex	☐	☐	☐	☐	☐
Har lyst til å ha samleie/ligge med noen	☐	☐	☐	☐	☐
Har hatt samleie/ligget med noen	☐	☐	☐	☐	☐
Har tatt bilde/film av seg selv med et seksuelt innhold	☐	☐	☐	☐	☐
Ser på porno	☐	☐	☐	☐	☐

12. Hvor mange av guttene på ditt klasstrinn **tror** du ...

	Ingen eller nesten ingen		Omtrent halvparten		Alle eller nesten alle
	1	2	3	4	5
Snakker med vennene sine om sex	☐	☐	☐	☐	☐
Har seksuelle fantasier	☐	☐	☐	☐	☐
Har klint (tungekysset med noen)	☐	☐	☐	☐	☐
Har befølt (tatt på) noen andre på brystet under klærne	☐	☐	☐	☐	☐
Onanerer (fingrer/tar på seg selv)	☐	☐	☐	☐	☐
Har runket/fingret noen andre	☐	☐	☐	☐	☐
Har hatt munnsex/oralsex	☐	☐	☐	☐	☐
Har lyst til å ha samleie/ligge med noen	☐	☐	☐	☐	☐
Har hatt samleie/ligget med noen	☐	☐	☐	☐	☐
Har tatt bilde/film av seg selv med et seksuelt innhold	☐	☐	☐	☐	☐
Ser på porno	☐	☐	☐	☐	☐

EGNE SEKSUELLE ERFARINGER

I ungdomsskolealder er det stor variasjon i hvor mye og hva man har prøvd ut seksuelt, både med seg selv og med andre. Noen har ikke prøvd noe seksuelt, andre har prøvd mye forskjellig. Vi vil derfor stille deg noen spørsmål om hvilke seksuelle erfaringer du har.

13. Har du noen gang snakket med en venn om sex?

- Ja
- Nei

14. Har du seksuelle fantasier?

- Ja
- Nei

15. Hvis JA; Var det en positiv eller negativ opplevelse *første gang* du hadde en seksuell fantasi?

Klart negativ			Verken positiv eller negativ		Klart positiv
1	2		3	4	5
☐	☐		☐	☐	☐

16. Har du klint (tungekysset) med noen?

- Ja
- Nei

17. Hvis JA; Var det en positiv eller negativ opplevelse *første gang* du klinte (tungekysset) med noen?

Klart negativ			Verken positiv eller negativ		Klart positiv
1	2		3	4	5
☐	☐		☐	☐	☐

18. Har du onanert (runket/fingret/tatt på deg selv)?

- Ja
- Nei

19. Hvis JA; Var det en positiv eller negativ opplevelse *første gang* du onanerte (runket/fingret/tok på deg selv)?

Klart negativ			Verken positiv eller negativ		Klart positiv
1	2		3	4	5
☐	☐		☐	☐	☐

20. Har du befølt (tatt på) noen andre på brystet under klærne?

- Ja
- Nei

21. Hvis JA; Var det en positiv eller negativ opplevelse *første gang* du befølte noen på brystet?

Klart negativ			Verken positiv eller negativ		Klart positiv
1	2		3	4	5
☐	☐		☐	☐	☐

22. Har du runket/fingret noen?

- Ja
- Nei

23. Hvis JA; Var det en positiv eller negativ opplevelse *første gang* du runket/fingret noen?

Klart negativ			Verken positiv eller negativ	Klart positiv
1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

24. Har du hatt munnsex/oralsex?

- Ja
- Nei

25. Hvis JA; Var det en positiv eller negativ opplevelse *første gang* du hadde munnsex/oralsex?

Klart negativ			Verken positiv eller negativ	Klart positiv
1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

26. Har du lyst til å ha samleie/ligge med noen?

- Ja
- Nei

27. Har du hatt samleie/ligget med noen?

- Ja
- Nei

28. Hvis JA; Var det en positiv eller negativ opplevelse *første gang* du hadde samleie/lå med noen?

Klart negativ			Verken positiv eller negativ	Klart positiv
1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

29. Har du tatt et bilde/film av deg selv med et seksuelt innhold?

- Ja
- Nei

30. Hvis JA; Var det en positiv eller negativ opplevelse *første gang* du tok et bilde/film av deg selv med et seksuelt innhold?

Klart negativ			Verken positiv eller negativ	Klart positiv
1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

31. Hvor ofte ser du på porno?

- Aldri

- Sjelden
- 1 gang i måneden
- 2-3 ganger i måneden
- 1 gang i uka
- Flere ganger i uka
- Hver dag

32. Hvis du har sett på porno; Var det en positiv eller negativ opplevelse *første gang*?

Klart negativ			Verken positiv eller negativ		Klart positiv
1	2	3	4	5	
☐	☐	☐	☐	☐	☐

TANKER OM SAMLEIE

33. Selv om man ikke har hatt samleie/ligget med noen, så kan man tenke på det og fantasere om det. Sett ett kryss mellom hver setning i den boksen som best beskriver dine tanker om det første samleiet. Et kryss midt mellom betyr at det du tenker kan beskrives like godt av de to setningene. Jo lengre fra midten du setter krysset, jo mer typisk er uttrykket på den siden for det du tenker.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Tenker mye på det	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Tenker lite på det
Gleder meg	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Gruer meg
Har lyst	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Har ikke lyst
Det blir godt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Det vil gjøre vondt
Vil vente så lenge som mulig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Vil at det skal skje så snart som mulig
Redd for å bli presset eller lurt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Ikke redd for å bli presset eller lurt
Enkelt å få til	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Vanskelig å få til
Med hvem som helst	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Med en spesielt utvalgt
Det vil gi høyere status	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Det vil gi lavere status
Ikke redd for kjønnssykdom	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Redd for å få kjønnssykdom
Ikke redd for graviditet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Redd for graviditet
Tenker å bruke prevensjon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Tenker ikke å bruke prevensjon

TANKER OM SAMLEIE

34. Når man har hatt samleie/ligget med noen, kan man ofte ha mange tanker om neste gang man skal ha samleie/ligge med noen. Sett ett kryss mellom hver setning i den boksen som best beskriver dine tanker om neste gang du tenker å ha samleie. Et kryss midt mellom betyr at det du tenker kan beskrives like godt av de to setningene. Jo lengre fra midten du setter krysset, jo mer typisk er uttrykket på den siden for det du tenker.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Tenker mye på det	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Tenker lite på det
Gleder meg	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Gruer meg
Har lyst	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Har ikke lyst
Det blir godt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Det vil gjøre vondt
Vil vente så lenge som mulig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Vil at det skal skje så snart som mulig
Redd for å bli presset eller lurt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Ikke redd for å bli presset eller lurt
Enkelt å få til	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Vanskelig å få til
Med hvem som helst	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Med en spesielt utvalgt
Det vil gi høyere status	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Det vil gi lavere status
Ikke redd for kjønnssykdom	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Redd for å få kjønnssykdom
Ikke redd for graviditet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Redd for graviditet
Tenker å bruke prevensjon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Tenker ikke å bruke prevensjon

35. Hvis det er en person du ikke er kjæreste med eller forelsket i, hvor greit/OK er det for deg å..

	Aldri OK	Sjelden OK	Av og til OK	Oftest OK	Alltid OK
Kline med han/henne	☐	☐	☐	☐	☐
Beføle han/henne på kjønnsorganet	☐	☐	☐	☐	☐
Ligge naken sammen med han/henne	☐	☐	☐	☐	☐
Ha munnsex/oralsex med han/henne	☐	☐	☐	☐	☐
Ha samleie/ligge med han/henne	☐	☐	☐	☐	☐

SEKSUELLE OG RELASJONELLE SIGNALER

I ungdomstiden er det mange som begynner å bli interessert i eller forelsket i noen. Det finnes mange måter å vise noen at man er interessert/forelsket i dem. Vi lurer derfor på hva du tror de fleste gutter og jenter på din alder vil gjøre for å vise noen at man er interessert/forelsket.

36. Hva tror du er den mest vanlige måten jenter på din alder viser at de er interessert/forelsket i noen?(velg ett alternativ)

- Sende melding (snapchat, instagram, facebook, sms, annet)
- Få noen andre til å si det
- Ikke gjøre noe
- Flørte med personen
- Spørre om de skal finne på noe/henge sammen
- Si til personen ansikt til ansikt at man er interessert
- Annet

37. Hva tror du er den mest vanlige måten gutter på din alder viser at de er interessert/forelsket i noen?(velg ett alternativ)

- Sende melding (snapchat, instagram, facebook, sms, annet)
- Få noen andre til å si det
- Ikke gjøre noe
- Flørte med personen
- Spørre om de skal finne på noe/henge sammen
- Si til personen ansikt til ansikt at man er interessert
- Annet

38. Hvis en gutt eller jente er interessert i noen, hvem tror du oftest tar det første skrittet til å..

	Alltid gutten	Oftere gutten	Begge like mye	Oftere jenta	Alltid jenta
Sende melding	☐	☐	☐	☐	☐
Flørte	☐	☐	☐	☐	☐
Be med ut på kino/kafé/ hjem	☐	☐	☐	☐	☐
Kysse	☐	☐	☐	☐	☐
Spørre om man skal være kjærester	☐	☐	☐	☐	☐
Starte seksuell aktivitet (klining, beføling, roting, samleie)	☐	☐	☐	☐	☐

Se for deg denne situasjonen:

En jente og en gutt på ###120986### år er alene på et rom. De ligger på sengen og begynner å kline og forsiktig å ta på hverandre.

Når to ungdommer er i en slik situasjon er det mange måter å gi signaler til den andre om hva man vil gjøre seksuelt, og hva man ikke vil gjøre. Vi vil derfor stille deg noen spørsmål om hva du tror jenter og gutter på din alder kan gjøre i slike situasjoner.

39. Tror du jenta ville ønsket å «gå videre» (rote, beføle, ha samleie) i en slik situasjon?

- Ja, men kun om de er kjærester
- Ja, uansett om de er kjærester eller ikke
- Nei, hun ville ikke ønsket å gå videre

40. Hva tror du jenta ville ha gjort for å gi tegn til gutten om at hun ønsker å «gå videre»?

- Vente til han gjør noe/tar det første skrittet
- Ta på han under klærne
- Ta på de samme stedene som han gjør
- Kle av seg selv
- Si ifra om at hun ønsker å gå videre
- Noe annet

41. Hvor ofte tror du at en jente ville ønsket å «gå videre» i en slik situasjon?

- Alltid
- Ofte
- Av og til
- Sjelden
- Aldri

Se for deg denne situasjonen:

En jente og en gutt på ###120986### år er alene på et rom. De ligger på sengen og begynner å kline og forsiktig å ta på hverandre.

Når to ungdommer er i en slik situasjon er det mange måter å gi signaler til den andre om hva man vil gjøre seksuelt, og hva man ikke vil gjøre. Vi vil derfor stille deg noen spørsmål om hva du tror jenter og gutter på din alder kan gjøre i slike situasjoner.

42. Tror du gutten ville ønsket å «gå videre» (rote, beføle, ha samleie) i en slik situasjon?
- Ja, men kun om de er kjærester
  - Ja, uansett om de er kjærester eller ikke
  - Nei, han ville ikke ønsket å gå videre
43. Hva tror du gutten ville ha gjort for å gi tegn til gutten om at hun ønsker å «gå videre»?
- Vente til hun gjør noe/tar det første skrittet
  - Ta på henne under klærne
  - Ta på de samme stedene som hun gjør
  - Kle av seg selv
  - Si ifra om at han ønsker å gå videre
  - Noe annet
44. Hvor ofte tror du at en gutt ville ønsket å «gå videre» i en slik situasjon?
- Alltid
  - Ofte
  - Av og til
  - Sjelden
  - Aldri

Se for deg denne situasjonen:

En jente og en gutt på ###120986### år er alene på et rom. De ligger på sengen og begynner å kline og forsiktig å ta på hverandre.

Når to ungdommer er i en slik situasjon er det mange måter å gi signaler til den andre om hva man vil gjøre seksuelt, og hva man ikke vil gjøre. Vi vil derfor stille deg noen spørsmål om hva du tror jenter og gutter på din alder kan gjøre i slike situasjoner.

45. Hva tror du jenta ville gjort for å gi tegn til gutten at hun **ikke** ønsket å «gå videre»?

- Ligge stille
- Ikke ta på han like mye
- Snu seg vekk
- Flytte hånden hans
- Snakke om andre ting eller finne på en unnskyldning
- Si nei
- Dytte han unna
- Noe annet

46. Hvor ofte tror du en jente **ikke** ville ønsket å «gå videre» i en slik situasjon

- Alltid
- Ofte
- Av og til
- Sjelden
- Aldri

Se for deg denne situasjonen:

En jente og en gutt på ###120986### år er alene på et rom. De ligger på sengen og begynner å kline og forsiktig å ta på hverandre.

Når to ungdommer er i en slik situasjon er det mange måter å gi signaler til den andre om hva man vil gjøre seksuelt, og hva man ikke vil gjøre. Vi vil derfor stille deg noen spørsmål om hva du tror jenter og gutter på din alder kan gjøre i slike situasjoner.

47. Hva tror du gutten ville gjort for å gi tegn til jenta om at han **ikke** ønsket å «gå videre»?

- Ligge stille
- Ikke ta på henne like mye
- Snu seg vekk
- Flytte hånden hennes
- Snakke om andre ting eller finne på en unnskyldning
- Si nei
- Dytte henne unna
- Noe annet

48. Hvor ofte tror du en gutt **ikke** ville ønsket å «gå videre» i en slik situasjon

- Alltid
- Ofte
- Av og til
- Sjelden
- Aldri

DEL 4: OM UTFYLLING AV SKJEMAET

49. Synes du det har vært ekkelt eller ubehagelig å svare på noen av spørsmålene i dette spørreskjemaet?

- Ikke i det hele tatt
- Ja, litt
- Ja, veldig

50. Har du svart ærlig på alle spørsmålene i dette spørreskjemaet?

- Ja, alle
- Ja, de fleste
- Ja, noen
- Nei

Appendiks E

Referat brukerutvalg 27.02.2019

Brukerutvalg med forelder, lærere og helsesykepleier

Representert i utvalget: Mor til en jente i 8. klasse, to lærere med administrative roller, og helsesykepleier.

Oppsummert: Alle representantene syntes at studien var viktig og var ivrige på å få den gjennomført. De opplevde informasjonsskrivene til foreldre/foresatte og skolen som tilstrekkelige og gode. Representantene var mest opptatt av praktiske hensyn om kunne være til hinder for gjennomføring og hvordan gjøre studien mest mulig gjennomførbar praktisk sett og få høyest mulig svarrespons.

Informasjonsskriv og samtykke:

- Informasjonsskrivet gir tilstrekkelig med informasjon og motiverer til deltakelse
- Informasjonsskrivet til skolen bør få tydelig frem studiens forbindelse med "Steinsaks-papir" prosjektet som er en satsning i Trondheim kommune, slik at skolene prioriterer deltakelse i denne studien.
- Foreldrerepresentanten opplever at papirark ofte "forsvinner" i elevenes sekker og blir ofte glemt. Derfor var det ønskelig å få alle nødvendige informasjonsskriv (både foreldre/foresattes informasjonsskriv og elevenes informasjons- og samtykkeskriv) tilsendt på e-post i tillegg til at elevene får det fysisk på skolen.
- Foreldrerepresentanten vurderte det som en innskrenking av ungdommenes økende grad av autonomi at de ikke kan samtykke til deltakelse selv.
- Foreldrerepresentanten så det som vanskelig å gjennomføre samtykke fra begge foreldre og så det som en svakhet ved studien at man vil ha få deltakere med skilte foreldre / foreldre som ikke bor sammen, eller har en forelder som ofte er på reise. Forelderene og lærerne så det som mer gjennomførbart om man brukte "Meldebok" for både utdeling av informasjonsskriv og innhenting av samtykke fra foreldre. De mente at man da mer effektivt kunne få større svarrespons fra foreldre/foresatte som ønsker at deres barn skal delta, og unngår da noen praktiske hindre. Lærerne sa at bruk av "Meldebok" kunne føre til noe ekstra arbeid for skolen, men det var de villig til å gjøre for å få høyere svarrespons.

Praktisk gjennomføring:

- Lærerne så det som lett å gjennomføre studien i klasserommet, og sa det ville gå raskt med bruk av elevenes "Chromebook".
- Lærerne hadde tidligere erfaring med at elevene logger seg inn via FEIDE for å gjennomføre en studie, og hadde positive erfaringer med det. I dette tilfellet ble de forklart at det vil være en link uten innlogging.
- Representantene opplevde det som positivt at noen fra prosjektet kommer på skolen og introduserer studien for elevene før utdeling av samtykke- og informasjonsskriv.

Spørreskjema:

- 11./12. Tanker om andres seksuelle erfaringer. Foreldrerepresentanten ønsket at ordet "tror" skulle stå i fet skrift, slik at det kom tydeligere frem i spørsmålsformuleringen.
- Alle representantene opplevde spørsmålene som tydelige og gode. De var ikke bekymret for at det ville være krevende eller for sensitivt for ungdommene å svare på.

Brukerutvalg med elever

Representert i utvalget: 6 elever fra Sverresborg ungdomsskole. En jente og en gutt fra hvert klassetrinn (8., 9., og 10. klasse).

Oppsummert: Elevene forstår alle spørsmålene og er kjent med alle begrepene som brukes i spørreskjema. Elevene har noen forslag til spesifisering av noen spørsmål. Elevene er positive til studien og synes det er greit å svare på slike spørsmål. Informasjonsskrivet er også forståelig og greit. Her ønsker de mer spesifisering av at deltagelse kan hjelpe til å redusere seksuell trakassering.

Informasjonsskriv:

- Elevene er kjent med begrepet seksuell trakassering.
- Ved spørsmål om hva som kan gjøre det mer attraktivt å delta svarer elevene at det bør komme tydelig frem at man er med på å stoppe/ redusere seksuell trakassering hvis man deltar. Det bør komme frem at man kan hjelpe andre elever og ungdommer og at man ikke bare er med for forskningens skyld.
- Det kan være flaut for noen å levere infoskrivet hjemme og lærerne bør derfor sende infoskrivet på mail til foreldre.
- Viktig at det kommer tydelig frem (gjørne med større/uthevet skrift) at man ikke trenger å ha egen seksuell erfaring for å svare.
- Kanskje utdype anonymitet enda mer, men det viktigste er at læreren sier dette før man skal ta undersøkelsen.

Lærerens fremførelse av studien:

- Hvordan læreren fremfører/fremstiller studien har veldig mye å si.
- Lærerne bør si at det er seriøs forskning og fremheve hvorfor det er viktig å delta.
- Viktig at læreren sier at det ikke er noen gale svar og at alle svar er greit
- Understreke at ærlige svar er viktig
- Elevene er enige om at de aller fleste kommer til å svare ærlig og at det aldri pleier å være et problem med slike studier

Gjennomføring i klasserommet:

- Viktig at lærer ikke går rundt i klasserommet under undersøkelsen
- Viktig å sitte adskilt.
- Noen vil kanskje synes det er litt ubehagelig å svare på spørsmål men det vil gå greit likevel
- Viktig at man kan gå på gangen når man er ferdig så man ikke kan forstyrre de andre eller begynne å tulle
- De som ikke skal svare på undersøkelsen bør få en lignende oppgave i klasserommet så det ser ut som de svarer.

Spørreskjema:

- Mangler generelt «jeg vet ikke» alternativer
- Komme frem at det er mulig å hoppe over spørsmål som man ikke har lyst til å svare på
- *Kjønn.* Endre alternativet «annen oppfatning av kjønn»- det kan misforstås, det burde heller stå «jeg definerer meg som noe annet»
- *Søsken.* Hvorfor har dere med dette spørsmålet? Hva har det med undersøkelsen å gjøre. Etter en kort forklaring synes elevene at man heller burde spørre direkte om søsken har introdusert dem for noe, eller legge til flere spørsmål, for eksempel om

familien er åpen om seksualitet. Det kan være mange andre enn søsken som introduserer for seksualitet.

- *7. Tiltrekning.* Kan ha med et alternativ under: «til begge» og et alternativ med «annet»
- *8. Hår/pubertet.* Legge til et alternativ om man har valgt å barbere vekk håret.
- *11. Beføling overkropp.* Gjelder også andre spørsmål som er lik som denne. Befølt noen på overkroppen under klærne kan spesifiseres- mener dere pupper og mage? Bedre å skrive konkret så man ikke lurer på hva som menes.
- *11. Bilde med seksuelt innhold-* hva mener dere med seksuelt innhold? Spesifisere.
- Også ha med et spørsmål om man har fått tilsendt et bilde og hvordan man opplevde det.
- *31. Hvor ofte ser du på porno:* endre på alternativene her. Ha med flere alternativer, eks flere ganger om dagen eller flere ganger i uka. Elevene tolker ukentlig som en gang i uka.
- Også ta med tidsbruk
- Ser du på porno mens du onanerer eller ikke
- Endre til: 2-3 ganger i måneden, 1 gang i uka, flere ganger i uka,
- *33/34. Tanker om samleie.* Legge på et alternativ for om man brukte/tenker å bruke prevensjon. Man er ikke redd for kjønnssykdommer eller graviditet dersom man bruker prevensjon
- *35. SOI.* Noen hadde vansker med dette spørsmålet. De synes at det burde være spesifisert hvem personen du ikke er kjæreste med er. De hang seg opp i at dersom personen hadde kjæreste så var det ikke ok å gjøre noe med den personen.
- Hvor greit/OK er det for deg å...
- *Situasjonsspørsmål:* de ønsket at det skulle spesifiseres hva slags jente det var i situasjonen. Dersom jenta er åpen for mye vil hun reagere annerledes enn dersom hun ikke er åpen for mye.
- Jente, gutt og annet. Det burde også være med en annet i situasjonen så ingen føler seg ekskludert
- *49. Utfylling.* Legge til et alternativ mellom ja, litt og ikke i det hele tatt.

